shrImadbhAgavataM - saptamaskandhaH

શ્રીમદ્ભાગવતં - સપ્તમસ્કન્ધઃ

Document Information

Text title : shrImadbhAgavatam - 07 - saptamaskandhaH

File name : bhagpur-07.itx

Category : purana, shrimadbhagavatam, vyAsa, krishna

Location : doc_purana

Proofread by : PSA Easwaran

Latest update : July 4, 2021

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

May 15, 2025

sanskritdocuments.org

shrImadbhAgavataM - saptamaskandhaH

શ્રીમદ્ભાગવતં - સપ્તમસ્કન્ધઃ

શ્રીમદ્ભાગવતં - સપ્તમસ્કન્ધઃ

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ સપ્તમસ્કન્ધઃ ॥

॥ પ્રથમોઽધ્યાયઃ - ૧ ॥

રાજોવાચ
સમઃ પ્રિયઃ સુહૃદ્બ્રહ્મન્ ભૂતાનાં ભગવાન્ સ્વયમ્ ।
ઇન્દ્રસ્યાર્થે કથં દૈત્યાનવધીદ્વિષમો યથા ॥ ૧॥

ન હ્યસ્યાર્થઃ સુરગણૈઃ સાક્ષાન્નિઃશ્રેયસાત્મનઃ ।
નૈવાસુરેભ્યો વિદ્વેષો નોદ્વેગશ્ચાગુણસ્ય હિ ॥ ૨॥

ઇતિ નઃ સુમહાભાગ નારાયણગુણાન્ પ્રતિ ।
સંશયઃ સુમહાન્ જાતસ્તદ્ભવાંશ્છેત્તુમર્હતિ ॥ ૩॥

શ્રીશુક ઉવાચ
સાધુ પૃષ્ટં મહારાજ હરેશ્ચરિતમદ્ભુતમ્ ।
યદ્ભાગવતમાહાત્મ્યં ભગવદ્ભક્તિવર્ધનમ્ ॥ ૪॥

ગીયતે પરમં પુણ્યમૃષિભિર્નારદાદિભિઃ ।
નત્વા કૃષ્ણાય મુનયે કથયિષ્યે હરેઃ કથામ્ ॥ ૫॥

નિર્ગુણોઽપિ હ્યજોઽવ્યક્તો ભગવાન્ પ્રકૃતેઃ પરઃ ।
સ્વમાયાગુણમાવિશ્ય બાધ્યબાધકતાં ગતઃ ॥ ૬॥

સત્ત્વં રજસ્તમ ઇતિ પ્રકૃતેર્નાત્મનો ગુણાઃ ।
ન તેષાં યુગપદ્રાજન્ હ્રાસ ઉલ્લાસ એવ વા ॥ ૭॥

જયકાલે તુ સત્ત્વસ્ય દેવર્ષીન્ રજસોઽસુરાન્ ।
તમસો યક્ષરક્ષાંસિ તત્કાલાનુગુણોઽભજત્ ॥ ૮॥

જ્યોતિરાદિરિવાભાતિ સઙ્ઘાતાન્ન વિવિચ્યતે ।
વિદન્ત્યાત્માનમાત્મસ્થં મથિત્વા કવયોઽન્તતઃ ॥ ૯॥

યદા સિસૃક્ષુઃ પુર આત્મનઃ પરો
રજઃ સૃજત્યેષ પૃથક્ સ્વમાયયા ।
સત્ત્વં વિચિત્રાસુ રિરંસુરીશ્વરઃ
શયિષ્યમાણસ્તમ ઈરયત્યસૌ ॥ ૧૦॥

કાલં ચરન્તં સૃજતીશ આશ્રયં
પ્રધાનપુમ્ભ્યાં નરદેવ સત્યકૃત્ ।
ય એષ રાજન્નપિ કાલ ઈશિતા
સત્ત્વં સુરાનીકમિવૈધયત્યતઃ ।
તત્પ્રત્યનીકાનસુરાન્ સુરપ્રિયો
રજસ્તમસ્કાન્ પ્રમિણોત્યુરુશ્રવાઃ ॥ ૧૧॥

અત્રૈવોદાહૃતઃ પૂર્વમિતિહાસઃ સુરર્ષિણા ।
પ્રીત્યા મહાક્રતૌ રાજન્ પૃચ્છતેઽજાતશત્રવે ॥ ૧૨॥

દૃષ્ટ્વા મહાદ્ભુતં રાજા રાજસૂયે મહાક્રતૌ ।
વાસુદેવે ભગવતિ સાયુજ્યં ચેદિભૂભુજઃ ॥ ૧૩॥

તત્રાસીનં સુરઋષિં રાજા પાણ્ડુસુતઃ ક્રતૌ ।
પપ્રચ્છ વિસ્મિતમના મુનીનાં શૃણ્વતામિદમ્ ॥ ૧૪॥

યુધિષ્ઠિર ઉવાચ
અહો અત્યદ્ભુતં હ્યેતદ્દુર્લભૈકાન્તિનામપિ ।
વાસુદેવે પરે તત્ત્વે પ્રાપ્તિશ્ચૈદ્યસ્ય વિદ્વિષઃ ॥ ૧૫॥

એતદ્વેદિતુમિચ્છામઃ સર્વ એવ વયં મુને ।
ભગવન્નિન્દયા વેનો દ્વિજૈસ્તમસિ પાતિતઃ ॥ ૧૬॥

દમઘોષસુતઃ પાપ આરભ્ય કલભાષણાત્ ।
સમ્પ્રત્યમર્ષી ગોવિન્દે દન્તવક્ત્રશ્ચ દુર્મતિઃ ॥ ૧૭॥

શપતોરસકૃદ્વિષ્ણું યદ્બ્રહ્મ પરમવ્યયમ્ ।
શ્વિત્રો ન જાતો જિહ્વાયાં નાન્ધં વિવિશતુસ્તમઃ ॥ ૧૮॥

કથં તસ્મિન્ ભગવતિ દુરવગ્રાહધામનિ ।

પશ્યતાં સર્વલોકાનાં લયમીયતુરઞ્જસા ॥ ૧૯॥

એતદ્ભ્રામ્યતિ મે બુદ્ધિર્દીપાર્ચિરિવ વાયુના ।
બ્રૂહ્યેતદદ્ભુતતમં ભગવાંસ્તત્ર કારણમ્ ॥ ૨૦॥

શ્રીશુક ઉવાચ
રાજ્ઞસ્તદ્વચ આકર્ણ્ય નારદો ભગવાનૃષિઃ ।
તુષ્ટઃ પ્રાહ તમાભાષ્ય શ‍ૃણ્વત્યાસ્તત્સદઃ કથાઃ ॥ ૨૧॥

નારદ ઉવાચ
નિન્દનસ્તવસત્કારન્યક્કારાર્થં કલેવરમ્ ।
પ્રધાનપરયો રાજન્નવિવેકેન કલ્પિતમ્ ॥ ૨૨॥

હિંસા તદભિમાનેન દણ્ડપારુષ્યયોર્યથા ।
વૈષમ્યમિહ ભૂતાનાં મમાહમિતિ પાર્થિવ ॥ ૨૩॥

યન્નિબદ્ધોઽભિમાનોઽયં તદ્વધાત્પ્રાણિનાં વધઃ ।
તથા ન યસ્ય કૈવલ્યાદભિમાનોઽખિલાત્મનઃ ।
પરસ્ય દમકર્તુર્હિ હિંસા કેનાસ્ય કલ્પ્યતે ॥ ૨૪॥

તસ્માદ્વૈરાનુબન્ધેન નિર્વૈરેણ ભયેન વા ।
સ્નેહાત્કામેન વા યુઞ્જ્યાત્કથઞ્ચિન્નેક્ષતે પૃથક્ ॥ ૨૫॥

યથા વૈરાનુબન્ધેન મર્ત્યસ્તન્મયતામિયાત્ ।
ન તથા ભક્તિયોગેન ઇતિ મે નિશ્ચિતા મતિઃ ॥ ૨૬॥

કીટઃ પેશસ્કૃતા રુદ્ધઃ કુડ્યાયાં તમનુસ્મરન્ ।
સંરમ્ભભયયોગેન વિન્દતે તત્સરૂપતામ્ ॥ ૨૭॥

એવં કૃષ્ણે ભગવતિ માયામનુજ ઈશ્વરે ।
વૈરેણ પૂતપાપ્માનસ્તમાપુરનુચિન્તયા ॥ ૨૮॥

કામાદ્દ્વેષાદ્ભયાત્સ્નેહાદ્યથા ભક્ત્યેશ્વરે મનઃ ।
આવેશ્ય તદઘં હિત્વા બહવસ્તદ્ગતિં ગતાઃ ॥ ૨૯॥

ગોપ્યઃ કામાદ્ભયાત્કંસો દ્વેષાચ્ચૈદ્યાદયો નૃપાઃ ।
સમ્બન્ધાદ્વૃષ્ણયઃ સ્નેહાદ્યૂયં ભક્ત્યા વયં વિભો ॥ ૩૦॥

કતમોઽપિ ન વેનઃ સ્યાત્પઞ્ચાનાં પુરુષં પ્રતિ ।
તસ્માત્કેનાપ્યુપાયેન મનઃ કૃષ્ણે નિવેશયેત્ ॥ ૩૧॥

માતૃષ્વસેયો વશ્ચૈદ્યો દન્તવક્ત્રશ્ચ પાણ્ડવ ।
પાર્ષદપ્રવરૌ વિષ્ણોર્વિપ્રશાપાત્પદાચ્ચ્યુતૌ ॥ ૩૨॥

યુધિષ્ઠિર ઉવાચ
કીદૃશઃ કસ્ય વા શાપો હરિદાસાભિમર્શનઃ ।
અશ્રદ્ધેય ઇવાભાતિ હરેરેકાન્તિનાં ભવઃ ॥ ૩૩॥

દેહેન્દ્રિયાસુહીનાનાં વૈકુણ્ઠપુરવાસિનામ્ ।
દેહસમ્બન્ધસમ્બદ્ધમેતદાખ્યાતુમર્હસિ ॥ ૩૪॥

નારદ ઉવાચ
એકદા બ્રહ્મણઃ પુત્રા વિષ્ણોર્લોકં યદૃચ્છયા ।
સનન્દનાદયો જગ્મુશ્ચરન્તો ભુવનત્રયમ્ ॥ ૩૫॥

પઞ્ચષડ્ઢાયનાર્ભાભાઃ પૂર્વેષામપિ પૂર્વજાઃ ।
દિગ્વાસસઃ શિશૂન્ મત્વા દ્વાઃસ્થૌ તાન્ પ્રત્યષેધતામ્ ॥ ૩૬॥

અશપન્ કુપિતા એવં યુવાં વાસં ન ચાર્હથઃ ।
રજસ્તમોભ્યાં રહિતે પાદમૂલે મધુદ્વિષઃ ।
પાપિષ્ઠામાસુરીં યોનિં બાલિશૌ યાતમાશ્વતઃ ॥ ૩૭॥

એવં શપ્તૌ સ્વભવનાત્પતન્તૌ તૈઃ કૃપાલુભિઃ ।
પ્રોક્તૌ પુનર્જન્મભિર્વાં ત્રિભિર્લોકાય કલ્પતામ્ ॥ ૩૮॥

જજ્ઞાતે તૌ દિતેઃ પુત્રૌ દૈત્યદાનવવન્દિતૌ ।
હિરણ્યકશિપુર્જ્યેષ્ઠો હિરણ્યાક્ષોઽનુજસ્તતઃ ॥ ૩૯॥

હતો હિરણ્યકશિપુર્હરિણા સિંહરૂપિણા ।
હિરણ્યાક્ષો ધરોદ્ધારે બિભ્રતા સૌકરં વપુઃ ॥ ૪૦॥

હિરણ્યકશિપુઃ પુત્રં પ્રહ્લાદં કેશવપ્રિયમ્ ।
જિઘાંસુરકરોન્નાના યાતના મૃત્યુહેતવે ॥ ૪૧॥

સર્વભૂતાત્મભૂતં તં પ્રશાન્તં સમદર્શનમ્ ।
ભગવત્તેજસા સ્પૃષ્ટં નાશક્નોદ્ધન્તુમુદ્યમૈઃ ॥ ૪૨॥

તતસ્તૌ રાક્ષસૌ જાતૌ કેશિન્યાં વિશ્રવઃસુતૌ ।
રાવણઃ કુમ્ભકર્ણશ્ચ સર્વલોકોપતાપનૌ ॥ ૪૩॥

તત્રાપિ રાઘવો ભૂત્વા ન્યહનચ્છાપમુક્તયે ।

રામવીર્યં શ્રોષ્યસિ ત્વં માર્કણ્ડેયમુખાત્પ્રભો ॥ ૪૪॥

તાવેવ ક્ષત્રિયૌ જાતૌ માતૃષ્વસ્રાત્મજૌ તવ ।
અધુના શાપનિર્મુક્તૌ કૃષ્ણચક્રહતાંહસૌ ॥ ૪૫॥

વૈરાનુબન્ધતીવ્રેણ ધ્યાનેનાચ્યુતસાત્મતામ્ ।
નીતૌ પુનર્હરેઃ પાર્શ્વં જગ્મતુર્વિષ્ણુપાર્ષદૌ ॥ ૪૬॥

યુધિષ્ઠિર ઉવાચ
વિદ્વેષો દયિતે પુત્રે કથમાસીન્મહાત્મનિ ।
બ્રૂહિ મે ભગવન્ યેન પ્રહ્લાદસ્યાચ્યુતાત્મતા ॥ ૪૭॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
સપ્તમસ્કન્ધે પ્રહ્લાદચરિતોપક્રમે પ્રથમોઽધ્યાયઃ (૧)

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ દ્વિતીયોઽધ્યાયઃ - ૨ ॥

નારદ ઉવાચ
ભ્રાતર્યેવં વિનિહતે હરિણા ક્રોડમૂર્તિના ।
હિરણ્યકશિપૂ રાજન્ પર્યતપ્યદ્રુષા શુચા ॥ ૧॥

આહ ચેદં રુષા ઘૂર્ણઃ સન્દષ્ટદશનચ્છદઃ ।
કોપોજ્જ્વલદ્ભ્યાં ચક્ષુર્ભ્યાં નિરીક્ષન્ ધૂમ્રમમ્બરમ્ ॥ ૨॥

કરાલદંષ્ટ્રોગ્રદૃષ્ટ્યા દુષ્પ્રેક્ષ્યભ્રુકુટીમુખઃ ।
શૂલમુદ્યમ્ય સદસિ દાનવાનિદમબ્રવીત્ ॥ ૩॥

ભો ભો દાનવદૈતેયા દ્વિમૂર્ધંસ્ત્ર્યક્ષ શમ્બર ।
શતબાહો હયગ્રીવ નમુચે પાક ઇલ્વલ ॥ ૪॥

વિપ્રચિત્તે મમ વચઃ પુલોમન્ શકુનાદયઃ ।
શ‌ૃણુતાનન્તરં સર્વે ક્રિયતામાશુ મા ચિરમ્ ॥ ૫॥

સપત્નૈર્ઘાતિતઃ ક્ષુદ્રૈર્ભ્રાતા મે દયિતઃ સુહૃત્ ।
પાર્ષ્ણિગ્રાહેણ હરિણા સમેનાપ્યુપધાવનૈઃ ॥ ૬॥

તસ્ય ત્યક્તસ્વભાવસ્ય ઘૃણેર્માયાવનૌકસઃ ।
ભજન્તં ભજમાનસ્ય બાલસ્યેવાસ્થિરાત્મનઃ ॥ ૭॥

મચ્છૂલભિન્નગ્રીવસ્ય ભૂરિણા રુધિરેણ વૈ ।
રુધિરપ્રિયં તર્પયિષ્યે ભ્રાતરં મે ગતવ્યથઃ ॥ ૮॥

તસ્મિન્ કૂટેઽહિતે નષ્ટે કૃત્તમૂલે વનસ્પતૌ ।
વિટપા ઇવ શુષ્યન્તિ વિષ્ણુપ્રાણા દિવૌકસઃ ॥ ૯॥

તાવદ્યાત ભુવં યૂયં વિપ્રક્ષત્રસમેધિતામ્ ।
સૂદયધ્વં તપોયજ્ઞસ્વાધ્યાયવ્રતદાનિનઃ ॥ ૧૦॥

વિષ્ણુર્દ્વિજક્રિયામૂલો યજ્ઞો ધર્મમયઃ પુમાન્ ।
દેવર્ષિપિતૃભૂતાનાં ધર્મસ્ય ચ પરાયણમ્ ॥ ૧૧॥

યત્ર યત્ર દ્વિજા ગાવો વેદા વર્ણાશ્રમાઃ ક્રિયાઃ ।
તં તં જનપદં યાત સન્દીપયત વૃશ્ચત ॥ ૧૨॥

ઇતિ તે ભર્તૃનિર્દેશમાદાય શિરસાઽઽદૃતાઃ ।
તથા પ્રજાનાં કદનં વિદધુઃ કદનપ્રિયાઃ ॥ ૧૩॥

પુરગ્રામવ્રજોદ્યાનક્ષેત્રારામાશ્રમાકરાન્ ।
ખેટખર્વટઘોષાંશ્ચ દદહુઃ પત્તનાનિ ચ ॥ ૧૪॥

કેચિત્ખનિત્રૈર્બિભિદુઃ સેતુપ્રાકારગોપુરાન્ ।
આજીવ્યાંશ્ચિચ્છિદુર્વૃક્ષાન્ કેચિત્પરશુપાણયઃ ।
પ્રાદહન્ શરણાન્યેકે પ્રજાનાં જ્વલિતોલ્મુકૈઃ ॥ ૧૫॥

એવં વિપ્રકૃતે લોકે દૈત્યેન્દ્રાનુચરૈર્મુહુઃ ।
દિવં દેવાઃ પરિત્યજ્ય ભુવિ ચેરુરલક્ષિતાઃ ॥ ૧૬॥

હિરણ્યકશિપુર્ભ્રાતુઃ સમ્પરેતસ્ય દુઃખિતઃ ।
કૃત્વા કટોદકાદીનિ ભ્રાતૃપુત્રાનસાન્ત્વયત્ ॥ ૧૭॥

શકુનિં શમ્બરં ધૃષ્ટં ભૂતસન્તાપનં વૃકમ્ ।
કાલનાભં મહાનાભં હરિશ્મશ્રુમથોત્કચમ્ ॥ ૧૮॥

તન્માતરં રુષાભાનું દિતિં ચ જનનીં ગિરા ।
શ્લક્ષ્ણયા દેશકાલજ્ઞ ઇદમાહ જનેશ્વર ॥ ૧૯॥

હિરણ્યકશિપુરુવાચ

અમ્બામ્બ હે વધૂઃ પુત્રા વીરં માર્હથ શોચિતુમ્ ।
રિપોરભિમુખે શ્લાઘ્યઃ શૂરાણાં વધ ઈપ્સિતઃ ॥ ૨૦॥

ભૂતાનામિહ સંવાસઃ પ્રપાયામિવ સુવ્રતે ।
દૈવેનૈકત્ર નીતાનામુન્નીતાનાં સ્વકર્મભિઃ ॥ ૨૧॥

નિત્ય આત્માવ્યયઃ શુદ્ધઃ સર્વગઃ સર્વવિત્પરઃ ।
ધત્તેઽસાવાત્મનો લિઙ્ગં માયયા વિસૃજન્ ગુણાન્ ॥ ૨૨॥

યથામ્ભસા પ્રચલતા તરવોઽપિ ચલા ઇવ ।
ચક્ષુષા ભ્રામ્યમાણેન દૃશ્યતે ચલતીવ ભૂઃ ॥ ૨૩॥

એવં ગુણૈર્ભ્રામ્યમાણે મનસ્યવિકલઃ પુમાન્ ।
યાતિ તત્સામ્યતાં ભદ્રે હ્યલિઙ્ગો લિઙ્ગવાનિવ ॥ ૨૪॥

એષ આત્મવિપર્યાસો હ્યલિઙ્ગે લિઙ્ગભાવના ।
એષ પ્રિયાપ્રિયૈર્યોગો વિયોગઃ કર્મસંસૃતિઃ ॥ ૨૫॥

સમ્ભવશ્ચ વિનાશશ્ચ શોકશ્ચ વિવિધઃ સ્મૃતઃ ।
અવિવેકશ્ચ ચિન્તા ચ વિવેકાસ્મૃતિરેવ ચ ॥ ૨૬॥

અત્રાપ્યુદાહરન્તીમમિતિહાસં પુરાતનમ્ ।
યમસ્ય પ્રેતબન્ધૂનાં સંવાદં તં નિબોધત ॥ ૨૭॥

ઉશીનરેષ્વભૂદ્રાજા સુયજ્ઞ ઇતિ વિશ્રુતઃ ।
સપત્નૈર્નિહતો યુદ્ધે જ્ઞાતયસ્તમુપાસત ॥ ૨૮॥

વિશીર્ણરત્નકવચં વિભ્રષ્ટાભરણસ્રજમ્ ।
શરનિર્ભિન્નહૃદયં શયાનમસૃગાવિલમ્ ॥ ૨૯॥

પ્રકીર્ણકેશં ધ્વસ્તાક્ષં રભસા દષ્ટદચ્છદમ્ ।
રજઃકુણ્ઠમુખામ્ભોજં છિન્નાયુધભુજં મૃધે ॥ ૩૦॥

ઉશીનરેન્દ્રં વિધિના તથા કૃતં
પતિં મહિષ્યઃ પ્રસમીક્ષ્ય દુઃખિતાઃ ।
હતાઃ સ્મ નાથેતિ કરૈરુરો ભૃશં
ઘ્નન્ત્યો મુહુસ્તત્પદયોરુપાપતન્ ॥ ૩૧॥

રુદત્ય ઉચ્ચૈર્દયિતાઙ્ઘ્રિપઙ્કજં
સિઞ્ચન્ત્ય અસ્રૈઃ કુચકુઙ્કુમારુણૈઃ ।

વિસ્રસ્તકેશાભરણાઃ શુચં નૃણાં
સૃજન્ત્ય આક્રન્દનયા વિલેપિરે ॥ ૩૨॥

અહો વિધાત્રાકરુણેન નઃ પ્રભો
ભવાન્ પ્રણીતો દૃગગોચરાં દશામ્ ।
ઉશીનરાણામસિ વૃત્તિદઃ પુરા
કૃતોઽધુના યેન શુચાં વિવર્ધનઃ ॥ ૩૩॥

ત્વયા કૃતજ્ઞેન વયં મહીપતે
કથં વિના સ્યામ સુહૃત્તમેન તે ।
તત્રાનુયાનં તવ વીર પાદયોઃ
શુશ્રૂષતીનાં દિશ યત્ર યાસ્યસિ ॥ ૩૪॥

એવં વિલપતીનાં વૈ પરિગૃહ્ય મૃતં પતિમ્ ।
અનિચ્છતીનાં નિર્હારમર્કોઽસ્તં સન્ન્યવર્તત ॥ ૩૫॥

તત્ર હ પ્રેતબન્ધૂનામાશ્રુત્ય પરિદેવિતમ્ ।
આહ તાન્ બાલકો ભૂત્વા યમઃ સ્વયમુપાગતઃ ॥ ૩૬॥

યમ ઉવાચ
અહો અમીષાં વયસાધિકાનાં
વિપશ્યતાં લોકવિધિં વિમોહઃ ।
યત્રાગતસ્તત્ર ગતં મનુષ્યં
સ્વયં સધર્મા અપિ શોચન્ત્યપાર્થમ્ ॥ ૩૭॥

અહો વયં ધન્યતમા યદત્ર
ત્યક્તાઃ પિતૃભ્યાં ન વિચિન્તયામઃ ।
અભક્ષ્યમાણા અબલા વૃકાદિભિઃ
સ રક્ષિતા રક્ષતિ યો હિ ગર્ભે ॥ ૩૮॥

ય ઇચ્છયેશઃ સૃજતીદમવ્યયો
ય એવ રક્ષત્યવલુમ્પતે ચ યઃ ।
તસ્યાબલાઃ ક્રીડનમાહુરીશિતુ-
શ્ચરાચરં નિગ્રહસઙ્ગ્રહે પ્રભુઃ ॥ ૩૯॥

પથિ ચ્યુતં તિષ્ઠતિ દિષ્ટરક્ષિતં
ગૃહે સ્થિતં તદ્વિહતં વિનશ્યતિ ।

જીવત્યનાથોऽપિ તદીક્ષિતો વને
ગૃહેऽભિગુપ્તોऽસ્ય હતો ન જીવતિ ॥ ૪૦॥

ભૂતાનિ તૈસ્તૈર્નિજયોનિકર્મભિ-
ર્ભવન્તિ કાલે ન ભવન્તિ સર્વશઃ ।
ન તત્ર હાત્મા પ્રકૃતાવપિ સ્થિત-
સ્તસ્યા ગુણૈરન્યતમો નિબધ્યતે ॥ ૪૧॥

ઇદં શરીરં પુરુષસ્ય મોહજં
યથા પૃથગ્ભૌતિકમીયતે ગૃહમ્ ।
યથૌદકૈઃ પાર્થિવતૈજસૈર્જનઃ
કાલેન જાતો વિકૃતો વિનશ્યતિ ॥ ૪૨॥

યથાનલો દારુષુ ભિન્ન ઈયતે
યથાનિલો દેહગતઃ પૃથક્ સ્થિતઃ ।
યથા નભઃ સર્વગતં ન સજ્જતે
તથા પુમાન્ સર્વગુણાશ્રયઃ પરઃ ॥ ૪૩॥

સુયજ્ઞો નન્વયં શેતે મૂઢા યમનુશોચથ ।
યઃ શ્રોતા યોऽનુવક્તેહ સ ન દૃશ્યેત કર્હિચિત્ ॥ ૪૪॥

ન શ્રોતા નાનુવક્તાયં મુખ્યોऽપ્યત્ર મહાનસુઃ ।
યસ્ત્વિહેન્દ્રિયવાનાત્મા સ ચાન્યઃ પ્રાણદેહયોઃ ॥ ૪૫॥

ભૂતેન્દ્રિયમનોલિઙ્ગાન્ દેહાનુચ્ચાવચાન્ વિભુઃ ।
ભજત્યુત્સૃજતિ હ્યન્યસ્તચ્ચાપિ સ્વેન તેજસા ॥ ૪૬॥

યાવલ્લિઙ્ગાન્વિતો હ્યાત્મા તાવત્કર્મ નિબન્ધનમ્ ।
તતો વિપર્યયઃ ક્લેશો માયાયોગોऽનુવર્તતે ॥ ૪૭॥

વિતથાભિનિવેશોऽયં યદ્ગુણેષ્વર્થદૃગ્વચઃ ।
યથા મનોરથઃ સ્વપ્નઃ સર્વમૈન્દ્રિયકં મૃષા ॥ ૪૮॥

અથ નિત્યમનિત્યં વા નેહ શોચન્તિ તદ્વિદઃ ।
નાન્યથા શક્યતે કર્તું સ્વભાવઃ શોચતામિતિ ॥ ૪૯॥

લુબ્ધકો વિપિને કશ્ચિત્પક્ષિણાં નિર્મિતોऽન્તકઃ ।
વિતત્ય જાલં વિદધે તત્ર તત્ર પ્રલોભયન્ ॥ ૫૦॥

કુલિઙ્ગમિથુનં તત્ર વિચરત્સમદૃશ્યત ।
તયોઃ કુલિઙ્ગી સહસા લુબ્ધકેન પ્રલોભિતા ॥ ૫૧॥

સાસજ્જત સિચસ્તન્ત્ર્યાં મહિષી કાલયન્ત્રિતા ।
કુલિઙ્ગસ્તાં તથાऽऽપન્નાં નિરીક્ષ્ય ભૃશદુઃખિતઃ ।
સ્નેહાદકલ્પઃ કૃપણઃ કૃપણાં પર્યદેવયત્ ॥ ૫૨॥

અહો અકરુણો દેવઃ સ્ત્રિયાકરુણયા વિભુઃ ।
કૃપણં માનુશોચન્ત્યા દીનયા કિં કરિષ્યતિ ॥ ૫૩॥

કામં નયતુ માં દેવઃ કિમર્ધેનાત્મનો હિ મે ।
દીનેન જીવતા દુઃખમનેન વિધુરાયુષા ॥ ૫૪॥

કથં ત્વજાતપક્ષાંસ્તાન્ માતૃહીનાન્ બિભર્મ્યહમ્ ।
મન્દભાગ્યાઃ પ્રતીક્ષન્તે નીડે મે માતરં પ્રજાઃ ॥ ૫૫॥

એવં કુલિઙ્ગં વિલપન્તમારા-
ત્પ્રિયાવિયોગાતુરમશ્રુકણ્ઠમ્ ।
સ એવ તં શાકુનિકઃ શરેણ
વિવ્યાધ કાલપ્રહિતો વિલીનઃ ॥ ૫૬॥

એવં યૂયમપશ્યન્ત્ય આત્માપાયમબુદ્ધયઃ ।
નૈનં પ્રાપ્સ્યથ શોચન્ત્યઃ પતિં વર્ષશતૈરપિ ॥ ૫૭॥

હિરણ્યકશિપુરુવાચ
બાલ એવં પ્રવદતિ સર્વે વિસ્મિતચેતસઃ ।
જ્ઞાતયો મેનિરે સર્વમનિત્યમયથોત્થિતમ્ ॥ ૫૮॥

યમ એતદુપાખ્યાય તત્રૈવાન્તરધીયત ।
જ્ઞાતયોऽપિ સુયજ્ઞસ્ય ચક્રુર્યત્સામ્પરાયિકમ્ ॥ ૫૯॥

તતઃ શોચત મા યૂયં પરં ચાત્માનમેવ ચ ।
ક આત્મા કઃ પરો વાત્ર સ્વીયઃ પારક્ય એવ વા ।
સ્વપરાભિનિવેશેન વિનાજ્ઞાનેન દેહિનામ્ ॥ ૬૦॥

શ્રીનારદ ઉવાચ
ઇતિ દૈત્યપતેર્વાક્યં દિતિરાકર્ણ્ય સસ્નુષા ।
પુત્રશોકં ક્ષણાત્ત્યક્ત્વા તત્ત્વે ચિત્તમધારયત્ ॥ ૬૧॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
સપ્તમસ્કન્ધે દિતિશોકાપનયનં નામ દ્વિતીયોઽધ્યાયઃ ॥ ૨॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ તૃતીયોઽધ્યાયઃ - ૩ ॥

નારદ ઉવાચ
હિરણ્યકશિપૂ રાજન્નજેયમજરામરમ્ ।
આત્માનમપ્રતિદ્વન્દ્વમેકરાજં વ્યધિત્સત ॥ ૧॥

સ તેપે મન્દરદ્રોણ્યાં તપઃ પરમદારુણમ્ ।
ઊર્ધ્વબાહુર્નભોદૃષ્ટિઃ પાદાઙ્ગુષ્ઠાશ્રિતાવનિઃ ॥ ૨॥

જટાદીધિતિભી રેજે સંવર્તાર્ક ઇવાંશુભિઃ ।
તસ્મિંસ્તપસ્તપ્યમાને દેવાઃ સ્થાનાનિ ભેજિરે ॥ ૩॥

તસ્ય મૂર્ધ્નઃ સમુદ્ભૂતઃ સધૂમોઽગ્નિસ્તપોમયઃ ।
તીર્યગૂર્ધ્વમધો લોકાનતપદ્વિષ્વગીરિતઃ ॥ ૪॥

ચુક્ષુભુર્નદ્યુદન્વન્તઃ સદ્વીપાદ્રિશ્ચચાલ ભૂઃ ।
નિપેતુઃ સગ્રહાસ્તારા જજ્વલુશ્ચ દિશો દશ ॥ ૫॥

તેન તપ્તા દિવં ત્યક્ત્વા બ્રહ્મલોકં યયુઃ સુરાઃ ।
ધાત્રે વિજ્ઞાપયામાસુર્દેવદેવ જગત્પતે ॥ ૬॥

દૈત્યેન્દ્રતપસા તપ્તા દિવિ સ્થાતું ન શક્નુમઃ ।
તસ્ય ચોપશમં ભૂમન્ વિધેહિ યદિ મન્યસે ।
લોકા ન યાવન્નઙ્ક્ષ્યન્તિ બલિહારાસ્તવાભિભૂઃ ॥ ૭॥

તસ્યાયં કિલ સઙ્કલ્પશ્ચરતો દુશ્ચરં તપઃ ।
શ્રૂયતાં કિં ન વિદિતસ્તવાથાપિ નિવેદિતઃ ॥ ૮॥

સૃષ્ટ્વા ચરાચરમિદં તપોયોગસમાધિના ।
અધ્યાસ્તે સર્વધિષ્ણ્યેભ્યઃ પરમેષ્ઠી નિજાસનમ્ ॥ ૯॥

તદહં વર્ધમાનેન તપોયોગસમાધિના ।

કાલાત્મનોશ્ચ નિત્યત્વાત્સાધયિષ્યે તથાઽઽત્મનઃ ॥ ૧૦॥

અન્યથેદં વિધાસ્યેઽહમયથાપૂર્વમોજસા ।
કિમન્યૈઃ કાલનિર્ધૂતૈઃ કલ્પાન્તે વૈષ્ણવાદિભિઃ ॥ ૧૧॥

ઇતિ શુશ્રુમ નિર્બન્ધં તપઃ પરમમાસ્થિતઃ ।
વિધત્સ્વાનન્તરં યુક્તં સ્વયં ત્રિભુવનેશ્વર ॥ ૧૨॥

તવાસનં દ્વિજગવાં પારમેષ્ઠ્યં જગત્પતે ।
ભવાય શ્રેયસે ભૂત્યૈ ક્ષેમાય વિજયાય ચ ॥ ૧૩॥

ઇતિ વિજ્ઞાપિતો દેવૈર્ભગવાનાત્મભૂર્નૃપ ।
પરીતો ભૃગુદક્ષાદ્યૈર્યયૌ દૈત્યેશ્વરાશ્રમમ્ ॥ ૧૪॥

ન દદર્શ પ્રતિચ્છન્નં વલ્મીકતૃણકીચકૈઃ ।
પિપીલિકાભિરાચીર્ણમેદસ્ત્વઙ્માંસશોણિતમ્ ॥ ૧૫॥

તપન્તં તપસા લોકાન્ યથાભ્રાપિહિતં રવિમ્ ।
વિલક્ષ્ય વિસ્મિતઃ પ્રાહ પ્રહસન્ હંસવાહનઃ ॥ ૧૬॥

બ્રહ્મોવાચ
ઉત્તિષ્ઠોત્તિષ્ઠ ભદ્રં તે તપઃસિદ્ધોઽસિ કાશ્યપ ।
વરદોઽહમનુપ્રાપ્તો વ્રિયતામીપ્સિતો વરઃ ॥ ૧૭॥

અદ્રાક્ષમહમેતત્તે હૃત્સારં મહદદ્ભુતમ્ ।
દંશભક્ષિતદેહસ્ય પ્રાણા હ્યસ્થિષુ શેરતે ॥ ૧૮॥

નૈતત્પૂર્વર્ષયશ્ચક્રુર્ન કરિષ્યન્તિ ચાપરે ।
નિરમ્બુર્ધારયેત્પ્રાણાન્ કો વૈ દિવ્યસમાઃ શતમ્ ॥ ૧૯॥

વ્યવસાયેન તેઽનેન દુષ્કરેણ મનસ્વિનામ્ ।
તપોનિષ્ઠેન ભવતા જિતોઽહં દિતિનન્દન ॥ ૨૦॥

તતસ્ત આશિષઃ સર્વા દદામ્યસુરપુઙ્ગવ ।
મર્ત્યસ્ય તે અમર્ત્યસ્ય દર્શનં નાફલં મમ ॥ ૨૧॥

નારદ ઉવાચ
ઇત્યુક્ત્વાઽઽદિભવો દેવો ભક્ષિતાઙ્ગં પિપીલિકૈઃ ।
કમણ્ડલુજલેનૌક્ષદ્દિવ્યેનામોઘરાધસા ॥ ૨૨॥

સ તત્કીચકવલ્મીકાત્સહઓજોબલાન્વિતઃ ।

સર્વાવયવસમ્પન્નો વજ્રસંહનનો યુવા ।
ઉત્થિતસ્તપ્તહેમાભો વિભાવસુરિવૈધસઃ ॥ ૨૩॥

સ નિરીક્ષ્યામ્બરે દેવં હંસવાહમવસ્થિતમ્ ।
નનામ શિરસા ભૂમૌ તદ્દર્શનમહોત્સવઃ ॥ ૨૪॥

ઉત્થાય પ્રાઞ્જલિઃ પ્રહ્વ ઈક્ષમાણો દૃશા વિભુમ્ ।
હર્ષાશ્રુપુલકોદ્ભેદો ગિરા ગદ્ગદયાગૃણાત્ ॥ ૨૫॥

હિરણ્યકશિપુરુવાચ
કલ્પાન્તે કાલસૃષ્ટેન યોઽન્ધેન તમસાઽઽવૃતમ્ ।
અભિવ્યનગ્જગદિદં સ્વયઞ્જ્યોતિઃ સ્વરોચિષા ॥ ૨૬॥

આત્મના ત્રિવૃતા ચેદં સૃજત્યવતિ લુમ્પતિ ।
રજઃસત્ત્વતમોધામ્ને પરાય મહતે નમઃ ॥ ૨૭॥

નમ આદ્યાય બીજાય જ્ઞાનવિજ્ઞાનમૂર્તયે ।
પ્રાણેન્દ્રિયમનોબુદ્ધિવિકારૈર્વ્યક્તિમીયુષે ॥ ૨૮॥

ત્વમીશિષે જગતસ્તસ્થુષશ્ચ
પ્રાણેન મુખ્યેન પતિઃ પ્રજાનામ્ ।
ચિત્તસ્ય ચિત્તેર્મન ઐન્દ્રિયાણાં
પતિર્મહાન્ ભૂતગુણાશયેશઃ ॥ ૨૯॥

ત્વં સપ્તતન્તૂન્ વિતનોષિ તન્વા
ત્રય્યા ચાતુર્હોત્રકવિદ્યયા ચ ।
ત્વમેક આત્માઽઽત્મવતામનાદિ-
રનન્તપારઃ કવિરન્તરાત્મા ॥ ૩૦॥

ત્વમેવ કાલોઽનિમિષો જનાના-
માયુર્લવાદ્યાવયવૈઃ ક્ષિણોષિ ।
કૂટસ્થ આત્મા પરમેષ્ઠ્યજો મહાં-
સ્ત્વં જીવલોકસ્ય ચ જીવ આત્મા ॥ ૩૧॥

ત્વત્તઃ પરં નાપરમપ્યનેજ-
દેજચ્ચ કિઞ્ચિદ્વ્યતિરિક્તમસ્તિ ।
વિદ્યાઃ કલાસ્તે તનવશ્ચ સર્વા
હિરણ્યગર્ભોઽસિ બૃહત્ત્રિપૃષ્ઠઃ ॥ ૩૨॥

વ્યક્તં વિભો સ્થૂલમિદં શરીરં
યેનેન્દ્રિયપ્રાણમનોગુણાંસ્ત્વમ્ ।
ભુઙ્ક્ષે સ્થિતો ધામનિ પારમેષ્ઠ્યે
અવ્યક્ત આત્મા પુરુષઃ પુરાણઃ ॥ ૩૩॥

અનન્તાવ્યક્તરૂપેણ યેનેદમખિલં તતમ્ ।
ચિદચિચ્છક્તિયુક્તાય તસ્મૈ ભગવતે નમઃ ॥ ૩૪॥

યદિ દાસ્યસ્યભિમતાન્ વરાન્ મે વરદોત્તમ ।
ભૂતેભ્યસ્ત્વદ્વિસૃષ્ટેભ્યો મૃત્યુર્મા ભૂન્મમ પ્રભો ॥ ૩૫॥

નાન્તર્બહિર્દિવા નક્તમન્યસ્માદપિ ચાયુધૈઃ ।
ન ભૂમૌ નામ્બરે મૃત્યુર્ન નરૈર્ન મૃગૈરપિ ॥ ૩૬॥

વ્યસુભિર્વાસુમદ્ભિર્વા સુરાસુરમહોરગૈઃ ।
અપ્રતિદ્વન્દ્વતાં યુદ્ધે ઐકપત્યં ચ દેહિનામ્ ॥ ૩૭॥

સર્વેષાં લોકપાલાનાં મહિમાનં યથાઽઽત્મનઃ ।
તપોયોગપ્રભાવાણાં યન્ન રિષ્યતિ કર્હિચિત્ ॥ ૩૮॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
સપ્તમસ્કન્ધે હિરણ્યકશિપુવરયાચનં નામ તૃતીયોઽધ્યાયઃ ॥ ૩॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ચતુર્થોઽધ્યાયઃ - ૪ ॥

નારદ ઉવાચ
એવં વૃતઃ શતધૃતિર્હિરણ્યકશિપોરથ ।
પ્રાદાત્તત્તપસા પ્રીતો વરાંસ્તસ્ય સુદુર્લભાન્ ॥ ૧॥

બ્રહ્મોવાચ
તાતેમે દુર્લભાઃ પુંસાં યાન્ વૃણીષે વરાન્ મમ ।
તથાપિ વિતરામ્યઙ્ગ વરાન્ યદપિ દુર્લભાન્ ॥ ૨॥

તતો જગામ ભગવાનમોઘાનુગ્રહો વિભુઃ ।

પૂજિતોઽસુરવર્યેણ સ્તૂયમાનઃ પ્રજેશ્વરૈઃ ॥ ૩॥

એવં લબ્ધવરો દૈત્યો બિભ્રદ્ધેમમયં વપુઃ ।
ભગવત્યકરોદ્દ્વેષં ભ્રાતુર્વધમનુસ્મરન્ ॥ ૪॥

સ વિજિત્ય દિશઃ સર્વા લોકાંશ્ચ ત્રીન્ મહાસુરઃ ।
દેવાસુરમનુષ્યેન્દ્રાન્ ગન્ધર્વગરુડોરગાન્ ॥ ૫॥

સિદ્ધચારણવિદ્યાધ્રાનૃષીન્ પિતૃપતીન્ મનૂન્ ।
યક્ષરક્ષઃપિશાચેશાન્ પ્રેતભૂતપતીનથ ॥ ૬॥

સર્વસત્ત્વપતીન્ જિત્વા વશમાનીય વિશ્વજિત્ ।
જહાર લોકપાલાનાં સ્થાનાનિ સહ તેજસા ॥ ૭॥

દેવોદ્યાનશ્રિયા જુષ્ટમધ્યાસ્તે સ્મ ત્રિવિષ્ટપમ્ ।
મહેન્દ્રભવનં સાક્ષાન્નિર્મિતં વિશ્વકર્મણા ।
ત્રૈલોક્યલક્ષ્મ્યાયતનમધ્યુવાસાખિલર્દ્ધિમત્ ॥ ૮॥

યત્ર વિદ્રુમસોપાના મહામારકતા ભુવઃ ।
યત્ર સ્ફાટિકકુડ્યાનિ વૈદૂર્યસ્તમ્ભપઙ્ક્તયઃ ॥ ૯॥

યત્ર ચિત્રવિતાનાનિ પદ્મરાગાસનાનિ ચ ।
પયઃફેનનિભાઃ શય્યા મુક્તાદામપરિચ્છદાઃ ॥ ૧૦॥

કૂજદ્ભિર્નૂપુરૈર્દેવ્યઃ શબ્દયન્ત્ય ઇતસ્તતઃ ।
રત્નસ્થલીષુ પશ્યન્તિ સુદતીઃ સુન્દરં મુખમ્ ॥ ૧૧॥

તસ્મિન્ મહેન્દ્રભવને મહાબલો
મહામના નિર્જિતલોક એકરાટ્ ।
રેમેઽભિવન્દ્યાઙ્ઘ્રિયુગઃ સુરાદિભિઃ
પ્રતાપિતૈરૂર્જિતચણ્ડશાસનઃ ॥ ૧૨॥

તમઙ્ગ મત્તં મધુનોરુગન્ધિના
વિવૃત્તતામ્રાક્ષમશેષધિષ્ણ્યપાઃ ।
ઉપાસતોપાયનપાણિભિર્વિના
ત્રિભિસ્તપોયોગબલૌજસાં પદમ્ ॥ ૧૩॥

જગુર્મહેન્દ્રાસનમોજસા સ્થિતં
વિશ્વાવસુસ્તુમ્બુરુરસ્મદાદયઃ ।

ગન્ધર્વસિદ્ધા ઋષયોઽસ્તુવન્ મુહુ-
ર્વિદ્યાધરાશ્ચાપ્સરસશ્ચ પાણ્ડવ ॥ ૧૪॥

સ એવ વર્ણાશ્રમિભિઃ ક્રતુભિર્ભૂરિદક્ષિણૈઃ ।
ઇજ્યમાનો હવિર્ભાગાનગ્રહીત્સ્વેન તેજસા ॥ ૧૫॥

અકૃષ્ટપચ્યા તસ્યાસીત્સપ્તદ્વીપવતી મહી ।
તથા કામદુઘા દ્યૌસ્તુ નાનાશ્ચર્યપદં નભઃ ॥ ૧૬॥

રત્નાકરાશ્ચ રત્નૌઘાંસ્તત્પત્ન્યશ્ચોહુરૂર્મિભિઃ ।
ક્ષારસીધુઘૃતક્ષૌદ્રદધિક્ષીરામૃતોદકાઃ ॥ ૧૭॥

શૈલા દ્રોણીભિરાક્રીડં સર્વર્તુષુ ગુણાન્ દ્રુમાઃ ।
દધાર લોકપાલાનામેક એવ પૃથગ્ગુણાન્ ॥ ૧૮॥

સ ઇત્થં નિર્જિતકકુબેકરાડ્ વિષયાન્ પ્રિયાન્ ।
યથોપજોષં ભુઞ્જાનો નાતૃપ્યદજિતેન્દ્રિયઃ ॥ ૧૯॥

એવમૈશ્વર્યમત્તસ્ય દૃપ્તસ્યોચ્છાસ્ત્રવર્તિનઃ ।
કાલો મહાન્ વ્યતીયાય બ્રહ્મશાપમુપેયુષઃ ॥ ૨૦॥

તસ્યોગ્રદણ્ડસંવિગ્નાઃ સર્વે લોકાઃ સપાલકાઃ ।
અન્યત્રાલબ્ધશરણાઃ શરણં યયુરચ્યુતમ્ ॥ ૨૧॥

તસ્યૈ નમોઽસ્તુ કાષ્ઠાયૈ યત્રાત્મા હરિરીશ્વરઃ ।
યદ્ગત્વા ન નિવર્તન્તે શાન્તાઃ સન્ન્યાસિનોઽમલાઃ ॥ ૨૨॥

ઇતિ તે સંયતાત્માનઃ સમાહિતધિયોઽમલાઃ ।
ઉપતસ્થુર્હૃષીકેશં વિનિદ્રા વાયુભોજનાઃ ॥ ૨૩॥

તેષામાવિરભૂદ્વાણી અરૂપા મેઘનિઃસ્વના ।
સન્નાદયન્તી કકુભઃ સાધૂનામભયઙ્કરી ॥ ૨૪॥

મા ભૈષ્ટ વિબુધશ્રેષ્ઠાઃ સર્વેષાં ભદ્રમસ્તુ વઃ ।
મદ્દર્શનં હિ ભૂતાનાં સર્વશ્રેયોપપત્તયે ॥ ૨૫॥

જ્ઞાતમેતસ્ય દૌરાત્મ્યં દૈતેયાપસદસ્ય ચ ।
તસ્ય શાન્તિં કરિષ્યામિ કાલં તાવત્પ્રતીક્ષત ॥ ૨૬॥

યદા દેવેષુ વેદેષુ ગોષુ વિપ્રેષુ સાધુષુ ।
ધર્મે મયિ ચ વિદ્વેષઃ સ વા આશુ વિનશ્યતિ ॥ ૨૭॥

નિર્વૈરાય પ્રશાન્તાય સ્વસુતાય મહાત્મને ।
પ્રહ્લાદાય યદા દ્રુહ્યેદ્ધનિષ્યેઽપિ વરોર્જિતમ્ ॥ ૨૮॥

નારદ ઉવાચ
ઇત્યુક્તા લોકગુરુણા તં પ્રણમ્ય દિવૌકસઃ ।
ન્યવર્તન્ત ગતોદ્વેગા મેનિરે ચાસુરં હતમ્ ॥ ૨૯॥

તસ્ય દૈત્યપતેઃ પુત્રાશ્ચત્વારઃ પરમાદ્ભુતાઃ ।
પ્રહ્લાદોઽભૂન્મહાંસ્તેષાં ગુણૈર્મહદુપાસકઃ ॥ ૩૦॥

બ્રહ્મણ્યઃ શીલસમ્પન્નઃ સત્યસન્ધો જિતેન્દ્રિયઃ ।
આત્મવત્સર્વભૂતાનામેકઃ પ્રિયસુહૃત્તમઃ ॥ ૩૧॥

દાસવત્સન્નતાર્યાઙ્ઘ્રિઃ પિતૃવદ્દીનવત્સલઃ ।
ભ્રાતૃવત્સદૃશે સ્નિગ્ધો ગુરુષ્વીશ્વરભાવનઃ ।
વિદ્યાર્થરૂપજન્માઢ્યો માનસ્તમ્ભવિવર્જિતઃ ॥ ૩૨॥

નોદ્વિગ્નચિત્તો વ્યસનેષુ નિઃસ્પૃહઃ
શ્રુતેષુ દૃષ્ટેષુ ગુણેષ્વવસ્તુદૃક્ ।
દાન્તેન્દ્રિયપ્રાણશરીરધીઃ સદા
પ્રશાન્તકામો રહિતાસુરોઽસુરઃ ॥ ૩૩॥

યસ્મિન્ મહદ્ગુણા રાજન્ ગૃહ્યન્તે કવિભિર્મુહુઃ ।
ન તેઽધુનાપિધીયન્તે યથા ભગવતીશ્વરે ॥ ૩૪॥

યં સાધુગાથાસદસિ રિપવોઽપિ સુરા નૃપ ।
પ્રતિમાનં પ્રકુર્વન્તિ કિમુતાન્યે ભવાદૃશાઃ ॥ ૩૫॥

ગુણૈરલમસઙ્ખ્યેયૈર્માહાત્મ્યં તસ્ય સૂચ્યતે ।
વાસુદેવે ભગવતિ યસ્ય નૈસર્ગિકી રતિઃ ॥ ૩૬॥

ન્યસ્તક્રીડનકો બાલો જડવત્તન્મનસ્તયા ।
કૃષ્ણગ્રહગૃહીતાત્મા ન વેદ જગદીદૃશમ્ ॥ ૩૭॥

આસીનઃ પર્યટન્નશ્નન્ શયાનઃ પ્રપિબન્ બ્રુવન્ ।
નાનુસન્ધત્ત એતાનિ ગોવિન્દપરિરમ્ભિતઃ ॥ ૩૮॥

ક્વચિદ્રુદતિ વૈકુણ્ઠચિન્તાશબલચેતનઃ ।

ક્વચિદ્ધસતિ તચ્ચિન્તાહ્લાદ ઉદ્ગાયતિ ક્વચિત્ ॥ ૩૯॥

નદતિ ક્વચિદુત્કણ્ઠો વિલજ્જો નૃત્યતિ ક્વચિત્ ।
ક્વચિત્તદ્ભાવનાયુક્તસ્તન્મયોઽનુચકાર હ ॥ ૪૦॥

ક્વચિદુત્પુલકસ્તૂષ્ણીમાસ્તે સંસ્પર્શનિર્વૃતઃ ।
અસ્પન્દપ્રણયાનન્દસલિલામીલિતેક્ષણઃ ॥ ૪૧॥

સ ઉત્તમશ્લોકપદારવિન્દયો-
ર્નિષેવયાકિઞ્ચનસઙ્ગલબ્ધયા ।
તન્વન્ પરાં નિર્વૃતિમાત્મનો મુહુ-
ર્દુઃસઙ્ગદીનાન્યમનઃશમં વ્યધાત્ ॥ ૪૨॥

તસ્મિન્ મહાભાગવતે મહાભાગે મહાત્મનિ ।
હિરણ્યકશિપૂ રાજન્નકરોદઘમાત્મજે ॥ ૪૩॥

યુધિષ્ઠિર ઉવાચ
દેવર્ષ એતદિચ્છામો વેદિતું તવ સુવ્રત ।
યદાત્મજાય શુદ્ધાય પિતાદાત્સાધવે હ્યઘમ્ ॥ ૪૪॥

પુત્રાન્ વિપ્રતિકૂલાન્ સ્વાન્ પિતરઃ પુત્રવત્સલાઃ ।
ઉપાલભન્તે શિક્ષાર્થં નૈવાઘમપરો યથા ॥ ૪૫॥

કિમુતાનુવશાન્ સાધૂંસ્તાદૃશાન્ ગુરુદેવતાન્ ।
એતત્કૌતૂહલં બ્રહ્મન્નસ્માકં વિધમ પ્રભો ।
પિતુઃ પુત્રાય યદ્દ્વેષો મરણાય પ્રયોજિતઃ ॥ ૪૬॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
સપ્તમસ્કન્ધે પ્રહ્લાદચરિતે ચતુર્થોઽધ્યાયઃ ॥ ૪॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ પઞ્ચમોઽધ્યાયઃ - ૫ ॥

નારદ ઉવાચ
પૌરોહિત્યાય ભગવાન્ વૃતઃ કાવ્યઃ કિલાસુરૈઃ ।

ષણ્ડામર્કૌ સુતૌ તસ્ય દૈત્યરાજગૃહાન્તિકે ॥ ૧॥

તૌ રાજ્ઞા પ્રાપિતં બાલં પ્રહ્લાદં નયકોવિદમ્ ।
પાઠયામાસતુઃ પાઠ્યાનન્યાંશ્ચાસુરબાલકાન્ ॥ ૨॥

યત્તત્ર ગુરુણા પ્રોક્તં શુશ્રુવેઽનુપપાઠ ચ ।
ન સાધુ મનસા મેને સ્વપરાસદ્ગ્રહાશ્રયમ્ ॥ ૩॥

એકદાસુરરાટ્ પુત્રમઙ્કમારોપ્ય પાણ્ડવ ।
પપ્રચ્છ કથ્યતાં વત્સ મન્યતે સાધુ યદ્ભવાન્ ॥ ૪॥

પ્રહ્લાદ ઉવાચ
તત્સાધુ મન્યેઽસુરવર્ય દેહિનાં
સદા સમુદ્વિગ્નધિયામસદ્ગ્રહાત્ ।
હિત્વાઽઽત્મપાતં ગૃહમન્ધકૂપં
વનં ગતો યદ્ધરિમાશ્રયેત ॥ ૫॥

નારદ ઉવાચ
શ્રુત્વા પુત્રગિરો દૈત્યઃ પરપક્ષસમાહિતાઃ ।
જહાસ બુદ્ધિર્બાલાનાં ભિદ્યતે પરબુદ્ધિભિઃ ॥ ૬॥

સમ્યગ્વિધાર્યતાં બાલો ગુરુગેહે દ્વિજાતિભિઃ ।
વિષ્ણુપક્ષૈઃ પ્રતિચ્છન્નૈર્ન ભિદ્યેતાસ્ય ધીર્યથા ॥ ૭॥

ગૃહમાનીતમાહૂય પ્રહ્લાદં દૈત્યયાજકાઃ ।
પ્રશસ્ય શ્લક્ષ્ણયા વાચા સમપૃચ્છન્ત સામભિઃ ॥ ૮॥

વત્સ પ્રહ્લાદ ભદ્રં તે સત્યં કથય મા મૃષા ।
બાલાનતિ કુતસ્તુભ્યમેષ બુદ્ધિવિપર્યયઃ ॥ ૯॥

બુદ્ધિભેદઃ પરકૃત ઉતાહો તે સ્વતોઽભવત્ ।
ભણ્યતાં શ્રોતુકામાનાં ગુરૂણાં કુલનન્દન ॥ ૧૦॥

પ્રહ્લાદ ઉવાચ
સ્વઃ પરશ્ચેત્યસદ્ગ્રાહઃ પુંસાં યન્માયયા કૃતઃ ।
વિમોહિતધિયાં દૃષ્ટસ્તસ્મૈ ભગવતે નમઃ ॥ ૧૧॥

સ યદાનુવ્રતઃ પુંસાં પશુબુદ્ધિર્વિભિદ્યતે ।
અન્ય એષ તથાન્યોઽહમિતિ ભેદગતાસતી ॥ ૧૨॥

સ એષ આત્મા સ્વપરેત્યબુદ્ધિભિ-
ર્દુરત્યયાનુક્રમણો નિરૂપ્યતે ।
મુહ્યન્તિ યદ્વર્ત્મનિ વેદવાદિનો
બ્રહ્માદયો હ્યેષ ભિનત્તિ મે મતિમ્ ॥ ૧૩॥

યથા ભ્રામ્યત્યયો બ્રહ્મન્ સ્વયમાકર્ષસન્નિધૌ ।
તથા મે ભિદ્યતે ચેતશ્ચક્રપાણેર્યદૃચ્છયા ॥ ૧૪॥

નારદ ઉવાચ
એતાવદ્બ્રાહ્મણાયોક્ત્વા વિરરામ મહામતિઃ ।
તં નિર્ભર્ત્સ્યાથ કુપિતઃ સુદીનો રાજસેવકઃ ॥ ૧૫॥

આનીયતામરે વેત્રમસ્માકમયશસ્કરઃ ।
કુલાઙ્ગારસ્ય દુર્બુદ્ધેશ્ચતુર્થોઽસ્યોદિતો દમઃ ॥ ૧૬॥

દૈતેયચન્દનવને જાતોઽયં કણ્ટકદ્રુમઃ ।
યન્મૂલોન્મૂલપરશોર્વિષ્ણોર્નાલાયિતોઽર્ભકઃ ॥ ૧૭॥

ઇતિ તં વિવિધોપાયૈર્ભીષયંસ્તર્જનાદિભિઃ ।
પ્રહ્લાદં ગ્રાહયામાસ ત્રિવર્ગસ્યોપપાદનમ્ ॥ ૧૮॥

તત એનં ગુરુર્જ્ઞાત્વા જ્ઞાતજ્ઞેયચતુષ્ટયમ્ ।
દૈત્યેન્દ્રં દર્શયામાસ માતૃમૃષ્ટમલઙ્કૃતમ્ ॥ ૧૯॥

પાદયોઃ પતિતં બાલં પ્રતિનન્દ્યાશિષાસુરઃ ।
પરિષ્વજ્ય ચિરં દોર્ભ્યાં પરમામાપ નિર્વૃતિમ્ ॥ ૨૦॥

આરોપ્યાઙ્કમવઘ્રાય મૂર્ધન્યશ્રુકલામ્બુભિઃ ।
આસિઞ્ચન્ વિકસદ્વક્ત્રમિદમાહ યુધિષ્ઠિર ॥ ૨૧॥

હિરણ્યકશિપુરુવાચ
પ્રહ્લાદાનૂચ્યતાં તાત સ્વધીતં કિઞ્ચિદુત્તમમ્ ।
કાલેનૈતાવતાઽઽયુષ્મન્ યદશિક્ષદ્ગુરોર્ભવાન્ ॥ ૨૨॥

પ્રહ્લાદ ઉવાચ
શ્રવણં કીર્તનં વિષ્ણોઃ સ્મરણં પાદસેવનમ્ ।
અર્ચનં વન્દનં દાસ્યં સખ્યમાત્મનિવેદનમ્ ॥ ૨૩॥

ઇતિ પુંસાર્પિતા વિષ્ણૌ ભક્તિશ્ચેન્નવલક્ષણા ।

ક્રિયેત ભગવત્યદ્ધા તન્મન્યેઽધીતમુત્તમમ્ ॥ ૨૪॥

નિશમ્યૈતત્સુતવચો હિરણ્યકશિપુસ્તદા ।
ગુરુપુત્રમુવાચેદં રુષા પ્રસ્ફુરિતાધરઃ ॥ ૨૫॥

બ્રહ્મબન્ધો કિમેતત્તે વિપક્ષં શ્રયતાસતા ।
અસારં ગ્રાહિતો બાલો મામનાદૃત્ય દુર્મતે ॥ ૨૬॥

સન્તિ હ્યસાધવો લોકે દુર્મૈત્રાશ્છદ્મવેષિણઃ ।
તેષામુદેત્યઘં કાલે રોગઃ પાતકિનામિવ ॥ ૨૭॥

ગુરુપુત્ર ઉવાચ
ન મત્પ્રણીતં ન પરપ્રણીતં
સુતો વદત્યેષ તવેન્દ્રશત્રો ।
નૈસર્ગિકીયં મતિરસ્ય રાજન્
નિયચ્છ મન્યું કદદાઃ સ્મ મા નઃ ॥ ૨૮॥

નારદ ઉવાચ
ગુરુણૈવં પ્રતિપ્રોક્તો ભૂય આહાસુરઃ સુતમ્ ।
ન ચેદ્ગુરુમુખીયં તે કુતોઽભદ્રાસતી મતિઃ ॥ ૨૯॥

પ્રહ્લાદ ઉવાચ
મતિર્ન કૃષ્ણે પરતઃ સ્વતો વા
મિથોઽભિપદ્યેત ગૃહવ્રતાનામ્ ।
અદાન્તગોભિર્વિશતાં તમિસ્રં
પુનઃ પુનશ્ચર્વિતચર્વણાનામ્ ॥ ૩૦॥

ન તે વિદુઃ સ્વાર્થગતિં હિ વિષ્ણું
દુરાશયા યે બહિરર્થમાનિનઃ ।
અન્ધા યથાન્ધૈરુપનીયમાના
વાચીશતન્ત્યામુરુદામ્નિ બદ્ધાઃ ॥ ૩૧॥

નૈષાં મતિસ્તાવદુરુક્રમાઙ્ઘ્રિં
સ્પૃશત્યનર્થાપગમો યદર્થઃ ।
મહીયસાં પાદરજોઽભિષેકં
નિષ્કિઞ્ચનાનાં ન વૃણીત યાવત્ ॥ ૩૨॥

ઇત્યુક્ત્વોપરતં પુત્રં હિરણ્યકશિપૂ રુષા ।

અન્ધીકૃતાત્મા સ્વોત્સઙ્ગાન્નિરસ્યત મહીતલે ॥ ૩૩॥

આહામર્ષરુષાઽઽવિષ્ટઃ કષાયીભૂતલોચનઃ ।
વધ્યતામાશ્વયં વધ્યો નિઃસારયત નૈરૃતાઃ ॥ ૩૪॥

અયં મે ભ્રાતૃહા સોઽયં હિત્વા સ્વાન્ સુહૃદોઽધમઃ ।
પિતૃવ્યહન્તુર્યઃ પાદૌ વિષ્ણોર્દાસવદર્ચતિ ॥ ૩૫॥

વિષ્ણોર્વા સાધ્વસૌ કિં નુ કરિષ્યત્યસમઞ્જસઃ ।
સૌહૃદં દુસ્ત્યજં પિત્રોરહાદ્યઃ પઞ્ચહાયનઃ ॥ ૩૬॥

પરોઽપ્યપત્યં હિતકૃદ્યથૌષધં
સ્વદેહજોઽપ્યામયવત્સુતોઽહિતઃ ।
છિન્દ્યાત્તદઙ્ગં યદુતાત્મનોઽહિતં
શેષં સુખં જીવતિ યદ્વિવર્જનાત્ ॥ ૩૭॥

સર્વૈરુપાયૈર્હન્તવ્યઃ સમ્ભોજશયનાસનૈઃ ।
સુહૃલ્લિઙ્ગધરઃ શત્રુર્મુનેર્દુષ્ટમિવેન્દ્રિયમ્ ॥ ૩૮॥

નૈરૃતાસ્તે સમાદિષ્ટા ભર્ત્રા વૈ શૂલપાણયઃ ।
તિગ્મદંષ્ટ્રકરાલાસ્યાસ્તામ્રશ્મશ્રુશિરોરુહાઃ ॥ ૩૯॥

નદન્તો ભૈરવાન્નાદાન્ છિન્ધિ ભિન્ધીતિ વાદિનઃ ।
આસીનં ચાહનન્ શૂલૈઃ પ્રહ્લાદં સર્વમર્મસુ ॥ ૪૦॥

પરે બ્રહ્મણ્યનિર્દેશ્યે ભગવત્યખિલાત્મનિ ।
યુક્તાત્મન્યફલા આસન્નપુણ્યસ્યેવ સત્ક્રિયાઃ ॥ ૪૧॥

પ્રયાસેઽપહતે તસ્મિન્ દૈત્યેન્દ્રઃ પરિશઙ્કિતઃ ।
ચકાર તદ્વધોપાયાન્ નિર્બન્ધેન યુધિષ્ઠિર ॥ ૪૨॥

દિગ્ગજૈર્દન્દશૂકૈશ્ચ અભિચારાવપાતનૈઃ ।
માયાભિઃ સન્નિરોધૈશ્ચ ગરદાનૈરભોજનૈઃ ॥ ૪૩॥

હિમવાય્વગ્નિસલિલૈઃ પર્વતાક્રમણૈરપિ ।
ન શશાક યદા હન્તુમપાપમસુરઃ સુતમ્ ।
ચિન્તાં દીર્ઘતમાં પ્રાપ્તસ્તત્કર્તું નાભ્યપદ્યત ॥ ૪૪॥

એષ મે બહ્વસાધૂક્તો વધોપાયાશ્ચ નિર્મિતાઃ ।
તૈસ્તૈર્દ્રોહૈરસદ્ધર્મૈર્મુક્તઃ સ્વેનૈવ તેજસા ॥ ૪૫॥

વર્તમાનોઽવિદૂરે વૈ બાલોઽપ્યજડધીરયમ્ ।
ન વિસ્મરતિ મેઽનાર્યં શુનઃશેપ ઇવ પ્રભુઃ ॥ ૪૬॥

અપ્રમેયાનુભાવોઽયમકુતશ્ચિદ્ભયોઽમરઃ ।
નૂનમેતદ્વિરોધેન મૃત્યુર્મે ભવિતા ન વા ॥ ૪૭॥

ઇતિ તચ્ચિન્તયા કિઞ્ચિન્મ્લાનશ્રિયમધોમુખમ્ ।
શણ્ડામર્કાવૌશનસૌ વિવિક્ત ઇતિ હોચતુઃ ॥ ૪૮॥

જિતં ત્વયૈકેન જગત્ત્રયં ભ્રુવો-
ર્વિજૃમ્ભણત્રસ્તસમસ્તધિષ્ણ્યપમ્ ।
ન તસ્ય ચિન્ત્યં તવ નાથ ચક્ષ્મહે
ન વૈ શિશૂનાં ગુણદોષયોઃ પદમ્ ॥ ૪૯॥

ઇમં તુ પાશૈર્વરુણસ્ય બદ્ધ્વા
નિધેહિ ભીતો ન પલાયતે યથા ।
બુદ્ધિશ્ચ પુંસો વયસાઽઽર્યસેવયા
યાવદ્ગુરુર્ભાર્ગવ આગમિષ્યતિ ॥ ૫૦॥

તથેતિ ગુરુપુત્રોક્તમનુજ્ઞાયેદમબ્રવીત્ ।
ધર્મો હ્યસ્યોપદેષ્ટવ્યો રાજ્ઞાં યો ગૃહમેધિનામ્ ॥ ૫૧॥

ધર્મમર્થં ચ કામં ચ નિતરાં ચાનુપૂર્વશઃ ।
પ્રહ્લાદાયોચતૂ રાજન્ પ્રશ્રિતાવનતાય ચ ॥ ૫૨॥

યથા ત્રિવર્ગં ગુરુભિરાત્મને ઉપશિક્ષિતમ્ ।
ન સાધુ મેને તચ્છિક્ષાં દ્વન્દ્વારામોપવર્ણિતામ્ ॥ ૫૩॥

યદાઽઽચાર્યઃ પરાવૃત્તો ગૃહમેધીયકર્મસુ ।
વયસ્યૈર્બાલકૈસ્તત્ર સોપહૂતઃ કૃતક્ષણૈઃ ॥ ૫૪॥

અથ તાન્ શ્લક્ષ્ણયા વાચા પ્રત્યાહૂય મહાબુધઃ ।
ઉવાચ વિદ્વાંસ્તન્નિષ્ઠાં કૃપયા પ્રહસન્નિવ ॥ ૫૫॥

તે તુ તદ્ગૌરવાત્સર્વે ત્યક્તક્રીડાપરિચ્છદાઃ ।
બાલા ન દૂષિતધિયો દ્વન્દ્વારામેરિતેહિતૈઃ ॥ ૫૬॥

પર્યુપાસત રાજેન્દ્ર તન્ન્યસ્તહૃદયેક્ષણાઃ ।
તાનાહ કરુણો મૈત્રો મહાભાગવતોઽસુરઃ ॥ ૫૭॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
સપ્તમસ્કન્ધે પ્રહ્લાદચરિતે પઞ્ચમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ષષ્ઠોઽધ્યાયઃ - ૬ ॥

પ્રહ્લાદ ઉવાચ
કૌમાર આચરેત્પ્રાજ્ઞો ધર્માન્ ભાગવતાનિહ ।
દુર્લભં માનુષં જન્મ તદપ્યધ્રુવમર્થદમ્ ॥ ૧॥

યથા હિ પુરુષસ્યેહ વિષ્ણોઃ પાદોપસર્પણમ્ ।
યદેષ સર્વભૂતાનાં પ્રિય આત્મેશ્વરઃ સુહૃત્ ॥ ૨॥

સુખમૈન્દ્રિયકં દૈત્યા દેહયોગેન દેહિનામ્ ।
સર્વત્ર લભ્યતે દૈવાદ્યથા દુઃખમયત્નતઃ ॥ ૩॥

તત્પ્રયાસો ન કર્તવ્યો યત આયુર્વ્યયઃ પરમ્ ।
ન તથા વિન્દતે ક્ષેમં મુકુન્દચરણામ્બુજમ્ ॥ ૪॥

તતો યતેત કુશલઃ ક્ષેમાય ભયમાશ્રિતઃ ।
શરીરં પૌરુષં યાવન્ન વિપદ્યેત પુષ્કલમ્ ॥ ૫॥

પુંસો વર્ષશતં હ્યાયુસ્તદર્ધં ચાજિતાત્મનઃ ।
નિષ્ફલં યદસૌ રાત્ર્યાં શેતેઽન્ધં પ્રાપિતસ્તમઃ ॥ ૬॥

મુગ્ધસ્ય બાલ્યે કૌમારે ક્રીડતો યાતિ વિંશતિઃ ।
જરયા ગ્રસ્તદેહસ્ય યાત્યકલ્પસ્ય વિંશતિઃ ॥ ૭॥

દુરાપૂરેણ કામેન મોહેન ચ બલીયસા ।
શેષં ગૃહેષુ સક્તસ્ય પ્રમત્તસ્યાપયાતિ હિ ॥ ૮॥

કો ગૃહેષુ પુમાન્ સક્તમાત્માનમજિતેન્દ્રિયઃ ।
સ્નેહપાશૈર્દૃઢૈર્બદ્ધમુત્સહેત વિમોચિતુમ્ ॥ ૯॥

કો ન્વર્થતૃષ્ણાં વિસૃજેત્પ્રાણેભ્યોઽપિ ય ઇપ્સિતઃ ।
યં ક્રીણાત્યસુભિઃ પ્રેષ્ઠૈસ્તસ્કરઃ સેવકો વણિક્ ॥ ૧૦॥

કથં પ્રિયાયા અનુકમ્પિતાયાઃ
સઙ્ગં રહસ્યં રુચિરાંશ્ચ મન્ત્રાન્ ।
સુહૃત્સુ તત્સ્નેહસિતઃ શિશૂનાં
કલાક્ષરાણામનુરક્તચિત્તઃ ॥ ૧૧॥

પુત્રાન્ સ્મરંસ્તા દુહિતૄર્હૃદય્યા
ભ્રાતૄન્ સ્વસૄર્વા પિતરૌ ચ દીનૌ ।
ગૃહાન્ મનોજ્ઞોરુપરિચ્છદાંશ્ચ
વૃત્તીશ્ચ કુલ્યાઃ પશુભૃત્યવર્ગાન્ ॥ ૧૨॥

ત્યજેત કોશસ્કૃદિવેહમાનઃ
કર્માણિ લોભાદવિતૃપ્તકામઃ ।
ઔપસ્થ્યજૈહ્વ્યં બહુ મન્યમાનઃ
કથં વિરજ્યેત દુરન્તમોહઃ ॥ ૧૩॥

કુટુમ્બપોષાય વિયન્નિજાયુ-
ર્ન બુધ્યતેઽર્થં વિહતં પ્રમત્તઃ ।
સર્વત્ર તાપત્રયદુઃખિતાત્મા
નિર્વિદ્યતે ન સ્વકુટુમ્બરામઃ ॥ ૧૪॥

વિત્તેષુ નિત્યાભિનિવિષ્ટચેતા
વિદ્વાંશ્ચ દોષં પરવિત્તહર્તુઃ ।
પ્રેત્યેહ ચાથાપ્યજિતેન્દ્રિયસ્ત-
દશાન્તકામો હરતે કુટુમ્બી ॥ ૧૫॥

વિદ્વાનપીત્થં દનુજાઃ કુટુમ્બં
પુષ્ણન્ સ્વલોકાય ન કલ્પતે વૈ ।
યઃ સ્વીયપારક્યવિભિન્નભાવ-
સ્તમઃ પ્રપદ્યેત યથા વિમૂઢઃ ॥ ૧૬॥

યતો ન કશ્ચિત્ક્વ ચ કુત્રચિદ્વા
દીનઃ સ્વમાત્માનમલં સમર્થઃ ।
વિમોચિતું કામદૃશાં વિહાર-
ક્રીડામૃગો યન્નિગડો વિસર્ગઃ ॥ ૧૭॥

તતો વિદૂરાત્પરિહૃત્ય દૈત્યા

દૈત્યેષુ સઙ્ગં વિષયાત્મકેષુ ।
ઉપેત નારાયણમાદિદેવં
સ મુક્તસઙ્ગૈરિષિતોઽપવર્ગઃ ॥ ૧૮॥

ન હ્યચ્યુતં પ્રીણયતો બહ્વાયાસોઽસુરાત્મજાઃ ।
આત્મત્વાત્સર્વભૂતાનાં સિદ્ધત્વાદિહ સર્વતઃ ॥ ૧૯॥

પરાવરેષુ ભૂતેષુ બ્રહ્માન્તસ્થાવરાદિષુ ।
ભૌતિકેષુ વિકારેષુ ભૂતેષ્વથ મહત્સુ ચ ॥ ૨૦॥

ગુણેષુ ગુણસામ્યે ચ ગુણવ્યતિકરે તથા ।
એક એવ પરો હ્યાત્મા ભગવાનીશ્વરોઽવ્યયઃ ॥ ૨૧॥

પ્રત્યગાત્મસ્વરૂપેણ દૃશ્યરૂપેણ ચ સ્વયમ્ ।
વ્યાપ્યવ્યાપકનિર્દેશ્યો હ્યનિર્દેશ્યોઽવિકલ્પિતઃ ॥ ૨૨॥

કેવલાનુભવાનન્દસ્વરૂપઃ પરમેશ્વરઃ ।
માયયાન્તર્હિતૈશ્વર્ય ઈયતે ગુણસર્ગયા ॥ ૨૩॥

તસ્માત્સર્વેષુ ભૂતેષુ દયાં કુરુત સૌહૃદમ્ ।
આસુરં ભાવમુન્મુચ્ય યયા તુષ્યત્યધોક્ષજઃ ॥ ૨૪॥

તુષ્ટે ચ તત્ર કિમલભ્યમનન્ત આદ્યે
કિં તૈર્ગુણવ્યતિકરાદિહ યે સ્વસિદ્ધાઃ ।
ધર્માદયઃ કિમગુણેન ચ કાઙ્ક્ષિતેન
સારઞ્જુષાં ચરણયોરુપગાયતાં નઃ ॥ ૨૫॥

ધર્માર્થકામ ઇતિ યોઽભિહિતસ્ત્રિવર્ગ
ઈક્ષા ત્રયી નયદમૌ વિવિધા ચ વાર્તા ।
મન્યે તદેતદખિલં નિગમસ્ય સત્યં
સ્વાત્માર્પણં સ્વસુહૃદઃ પરમસ્ય પુંસઃ ॥ ૨૬॥

જ્ઞાનં તદેતદમલં દુરવાપમાહ
નારાયણો નરસખઃ કિલ નારદાય ।
એકાન્તિનાં ભગવતસ્તદકિઞ્ચનાનાં
પાદારવિન્દરજસાઽઽપ્લુતદેહિનાં સ્યાત્ ॥ ૨૭॥

શ્રુતમેતન્મયા પૂર્વં જ્ઞાનં વિજ્ઞાનસંયુતમ્ ।
ધર્મં ભાગવતં શુદ્ધં નારદાદ્દેવદર્શનાત્ ॥ ૨૮॥

દૈત્યપુત્રા ઊચુઃ
પ્રહ્લાદ ત્વં વયં ચાપિ નર્તેન્યં વિદ્મહે ગુરુમ્ ।
એતાભ્યાં ગુરુપુત્રાભ્યાં બાલાનામપિ હીશ્વરૌ ॥ ૨૯॥

બાલસ્યાન્તઃપુરસ્થસ્ય મહત્સઙ્ગો દુરન્વયઃ ।
છિન્ધિ નઃ સંશયં સૌમ્ય સ્યાચ્ચેદ્વિશ્રમ્ભકારણમ્ ॥ ૩૦॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં સપ્તમસ્કન્ધે પ્રહ્લાદચરિતે ષષ્ઠોઽધ્યાયઃ ॥ ૬॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ સપ્તમોઽધ્યાયઃ - ૭ ॥

નારદ ઉવાચ
એવં દૈત્યસુતૈઃ પૃષ્ટો મહાભાગવતોઽસુરઃ ।
ઉવાચ સ્મયમાનસ્તાન્ સ્મરન્ મદનુભાષિતમ્ ॥ ૧॥

પ્રહ્લાદ ઉવાચ
પિતરિ પ્રસ્થિતેઽસ્માકં તપસે મન્દરાચલમ્ ।
યુદ્ધોદ્યમં પરં ચક્રુર્વિબુધા દાનવાન્ પ્રતિ ॥ ૨॥

પિપીલિકૈરહિરિવ દિષ્ટ્યા લોકોપતાપનઃ ।
પાપેન પાપોઽભક્ષીતિ વાદિનો વાસવાદયઃ ॥ ૩॥

તેષામતિબલોદ્યોગં નિશમ્યાસુરયૂથપાઃ ।
વધ્યમાનાઃ સુરૈર્ભીતા દુદ્રુવુઃ સર્વતો દિશમ્ ॥ ૪॥

કલત્રપુત્રમિત્રાપ્તાન્ ગૃહાન્ પશુપરિચ્છદાન્ ।
નાવેક્ષ્યમાણાસ્ત્વરિતાઃ સર્વે પ્રાણપરીપ્સવઃ ॥ ૫॥

વ્યલુમ્પન્ રાજશિબિરમમરા જયકાઙ્ક્ષિણઃ ।
ઇન્દ્રસ્તુ રાજમહિષીં માતરં મમ ચાગ્રહીત્ ॥ ૬॥

નીયમાનાં ભયોદ્વિગ્નાં રુદતીં કુરરીમિવ ।

યદૃચ્છયાઽઽગતસ્તત્ર દેવર્ષિર્દદૃશે પથિ ॥ ૭॥

પ્રાહ મૈનાં સુરપતે નેતુમર્હસ્યનાગસમ્ ।
મુઞ્ચ મુઞ્ચ મહાભાગ સતીં પરપરિગ્રહમ્ ॥ ૮॥

ઇન્દ્ર ઉવાચ
આસ્તેઽસ્યા જઠરે વીર્યમવિષહ્યં સુરદ્વિષઃ ।
આસ્યતાં યાવત્પ્રસવં મોક્ષ્યેઽર્થપદવીં ગતઃ ॥ ૯॥

નારદ ઉવાચ
અયં નિષ્કિલ્બિષઃ સાક્ષાન્મહાભાગવતો મહાન્ ।
ત્વયા ન પ્રાપ્સ્યતે સંસ્થામનન્તાનુચરો બલી ॥ ૧૦॥

ઇત્યુક્તસ્તાં વિહાયેન્દ્રો દેવર્ષેર્માનયન્ વચઃ ।
અનન્તપ્રિયભક્ત્યૈનાં પરિક્રમ્ય દિવં યયૌ ॥ ૧૧॥

તતો નો માતરમૃષિઃ સમાનીય નિજાશ્રમમ્ ।
આશ્વાસ્યેહોષ્યતાં વત્સે યાવત્તે ભર્તુરાગમઃ ॥ ૧૨॥

તથેત્યવાત્સીદ્દેવર્ષેરન્તિ સાપ્યકુતોભયા ।
યાવદ્દૈત્યપતિર્ઘોરાત્તપસો ન ન્યવર્તત ॥ ૧૩॥

ઋષિં પર્યચરત્તત્ર ભક્ત્યા પરમયા સતી ।
અન્તર્વર્ત્ની સ્વગર્ભસ્ય ક્ષેમાયેચ્છાપ્રસૂતયે ॥ ૧૪॥

ઋષિઃ કારુણિકસ્તસ્યાઃ પ્રાદાદુભયમીશ્વરઃ ।
ધર્મસ્ય તત્ત્વં જ્ઞાનં ચ મામપ્યુદ્દિશ્ય નિર્મલમ્ ॥ ૧૫॥

તત્તુ કાલસ્ય દીર્ઘત્વાત્સ્ત્રીત્વાન્માતુસ્તિરોદધે ।
ઋષિણાનુગૃહીતં માં નાધુનાપ્યજહાત્સ્મૃતિઃ ॥ ૧૬॥

ભવતામપિ ભૂયાન્મે યદિ શ્રદ્દધતે વચઃ ।
વૈશારદી ધીઃ શ્રદ્ધાતઃ સ્ત્રીબાલાનાં ચ મે યથા ॥ ૧૭॥

જન્માદ્યાઃ ષડિમે ભાવા દૃષ્ટા દેહસ્ય નાત્મનઃ ।
ફલાનામિવ વૃક્ષસ્ય કાલેનેશ્વરમૂર્તિના ॥ ૧૮॥

આત્મા નિત્યોઽવ્યયઃ શુદ્ધ એકઃ ક્ષેત્રજ્ઞ આશ્રયઃ ।
અવિક્રિયઃ સ્વદૃગ્ હેતુર્વ્યાપકોઽસઙ્ગ્યનાવૃતઃ ॥ ૧૯॥

એતૈર્દ્વાદશભિર્વિદ્વાનાત્મનો લક્ષણૈઃ પરૈઃ ।

અહં મમેત્યસદ્ભાવં દેહાદૌ મોહજં ત્યજેત્ ॥ ૨૦॥

સ્વર્ણં યથા ગ્રાવસુ હેમકારઃ
ક્ષેત્રેષુ યોગૈસ્તદભિજ્ઞ આપ્નુયાત્ ।
ક્ષેત્રેષુ દેહેષુ તથાત્મયોગૈ-
રધ્યાત્મવિદ્બ્રહ્મગતિં લભેત ॥ ૨૧॥

અષ્ટૌ પ્રકૃતયઃ પ્રોક્તાસ્ત્રય એવ હિ તદ્ગુણાઃ ।
વિકારાઃ ષોડશાચાર્યૈઃ પુમાનેકઃ સમન્વયાત્ ॥ ૨૨॥

દેહસ્તુ સર્વસઙ્ઘાતો જગત્તસ્થુરિતિ દ્વિધા ।
અત્રૈવ મૃગ્યઃ પુરુષો નેતિ નેતીત્યતત્ત્યજન્ ॥ ૨૩॥

અન્વયવ્યતિરેકેણ વિવેકેનોશતાત્મના ।
સર્ગસ્થાનસમામ્નાયૈર્વિમૃશદ્ભિરસત્વરૈઃ ॥ ૨૪॥

બુદ્ધેર્જાગરણં સ્વપ્નઃ સુષુપ્તિરિતિ વૃત્તયઃ ।
તા યેનૈવાનુભૂયન્તે સોઽધ્યક્ષઃ પુરુષઃ પરઃ ॥ ૨૫॥

એભિસ્ત્રિવર્ણૈઃ પર્યસ્તૈર્બુદ્ધિભેદૈઃ ક્રિયોદ્ભવૈઃ ।
સ્વરૂપમાત્મનો બુધ્યેદ્ગન્ધૈર્વાયુમિવાન્વયાત્ ॥ ૨૬॥

એતદ્દ્વારો હિ સંસારો ગુણકર્મનિબન્ધનઃ ।
અજ્ઞાનમૂલોઽપાર્થોઽપિ પુંસઃ સ્વપ્ન ઇવેષ્યતે ॥ ૨૭॥

તસ્માદ્ભવદ્ભિઃ કર્તવ્યં કર્મણાં ત્રિગુણાત્મનામ્ ।
બીજનિર્હરણં યોગઃ પ્રવાહોપરમો ધિયઃ ॥ ૨૮॥

તત્રોપાયસહસ્રાણામયં ભગવતોદિતઃ ।
યદીશ્વરે ભગવતિ યથા યૈરઞ્જસા રતિઃ ॥ ૨૯॥

ગુરુશુશ્રૂષયા ભક્ત્યા સર્વલબ્ધાર્પણેન ચ ।
સઙ્ગેન સાધુભક્તાનામીશ્વરારાધનેન ચ ॥ ૩૦॥

શ્રદ્ધયા તત્કથાયાં ચ કીર્તનૈર્ગુણકર્મણામ્ ।
તત્પાદામ્બુરુહધ્યાનાત્તલ્લિઙ્ગેક્ષાર્હણાદિભિઃ ॥ ૩૧॥

હરિઃ સર્વેષુ ભૂતેષુ ભગવાનાસ્ત ઈશ્વરઃ ।
ઇતિ ભૂતાનિ મનસા કામૈસ્તૈઃ સાધુ માનયેત્ ॥ ૩૨॥

એવં નિર્જિતષડ્વર્ગૈઃ ક્રિયતે ભક્તિરીશ્વરે ।

વાસુદેવે ભગવતિ યયા સંલભતે રતિમ્ ॥ ૩૩॥

નિશમ્ય કર્માણિ ગુણાનતુલ્યાન્
વીર્યાણિ લીલાતનુભિઃ કૃતાનિ ।
યદાતિહર્ષોત્પુલકાશ્રુગદ્ગદં
પ્રોત્કણ્ઠ ઉદ્ગાયતિ રૌતિ નૃત્યતિ ॥ ૩૪॥

યદા ગ્રહગ્રસ્ત ઇવ ક્વચિદ્ધસ-
ત્યાક્રન્દતે ધ્યાયતિ વન્દતે જનમ્ ।
મુહુઃ શ્વસન્ વક્તિ હરે જગત્પતે
નારાયણેત્યાત્મમતિર્ગતત્રપઃ ॥ ૩૫॥

તદા પુમાન્ મુક્તસમસ્તબન્ધન-
સ્તદ્ભાવભાવાનુકૃતાશયાકૃતિઃ ।
નિર્દગ્ધબીજાનુશયો મહીયસા
ભક્તિપ્રયોગેણ સમેત્યધોક્ષજમ્ ॥ ૩૬॥

અધોક્ષજાલમ્ભમિહાશુભાત્મનઃ
શરીરિણઃ સંસૃતિચક્રશાતનમ્ ।
તદ્બ્રહ્મનિર્વાણસુખં વિદુર્બુધા-
સ્તતો ભજધ્વં હૃદયે હૃદીશ્વરમ્ ॥ ૩૭॥

કોઽતિપ્રયાસોઽસુરબાલકા હરે-
રુપાસને સ્વે હૃદિ છિદ્રવત્સતઃ ।
સ્વસ્યાત્મનઃ સખ્યુરશેષદેહિનાં
સામાન્યતઃ કિં વિષયોપપાદનૈઃ ॥ ૩૮॥

રાયઃ કલત્રં પશવઃ સુતાદયો
ગૃહા મહી કુઞ્જરકોશભૂતયઃ ।
સર્વેઽર્થકામાઃ ક્ષણભઙ્ગુરાયુષઃ
કુર્વન્તિ મર્ત્યસ્ય કિયત્પ્રિયં ચલાઃ ॥ ૩૯॥

એવં હિ લોકાઃ ક્રતુભિઃ કૃતા અમી
ક્ષયિષ્ણવઃ સાતિશયા ન નિર્મલાઃ ।
તસ્માદદૃષ્ટશ્રુતદૂષણં પરં
ભક્ત્યૈકયેશં ભજતાત્મલબ્ધયે ॥ ૪૦॥

યદધ્યર્થ્યેહ કર્માણિ વિદ્વન્માન્યસકૃન્નરઃ ।
કરોત્યતો વિપર્યાસમમોઘં વિન્દતે ફલમ્ ॥ ૪૧॥

સુખાય દુઃખમોક્ષાય સઙ્કલ્પ ઇહ કર્મિણઃ ।
સદાઽઽપ્નોતીહયા દુઃખમનીહાયાઃ સુખાવૃતઃ ॥ ૪૨॥

કામાન્ કામયતે કામ્યૈર્યદર્થમિહ પૂરુષઃ ।
સ વૈ દેહસ્તુ પારક્યો ભઙ્ગુરો યાત્યુપૈતિ ચ ॥ ૪૩॥

કિમુ વ્યવહિતાપત્યદારાગારધનાદયઃ ।
રાજ્યં કોશગજામાત્યભૃત્યાપ્તા મમતાસ્પદાઃ ॥ ૪૪॥

કિમેતૈરાત્મનસ્તુચ્છૈઃ સહ દેહેન નશ્વરૈઃ ।
અનર્થૈરર્થસઙ્કાશૈર્નિત્યાનન્દમહોદધેઃ ॥ ૪૫॥

નિરૂપ્યતામિહ સ્વાર્થઃ કિયાન્ દેહભૃતોઽસુરાઃ ।
નિષેકાદિષ્વવસ્થાસુ ક્લિશ્યમાનસ્ય કર્મભિઃ ॥ ૪૬॥

કર્માણ્યારભતે દેહી દેહેનાત્માનુવર્તિના ।
કર્મભિસ્તનુતે દેહમુભયં ત્વવિવેકતઃ ॥ ૪૭॥

તસ્માદર્થાશ્ચ કામાશ્ચ ધર્માશ્ચ યદપાશ્રયાઃ ।
ભજતાનીહયાઽઽત્માનમનીહં હરિમીશ્વરમ્ ॥ ૪૮॥

સર્વેષામપિ ભૂતાનાં હરિરાત્મેશ્વરઃ પ્રિયઃ ।
ભૂતૈર્મહદ્ભિઃ સ્વકૃતૈઃ કૃતાનાં જીવસંજ્ઞિતઃ ॥ ૪૯॥

દેવોઽસુરો મનુષ્યો વા યક્ષો ગન્ધર્વ એવ ચ ।
ભજન્ મુકુન્દચરણં સ્વસ્તિમાન્ સ્યાદ્યથા વયમ્ ॥ ૫૦॥

નાલં દ્વિજત્વં દેવત્વમૃષિત્વં વાસુરાત્મજાઃ ।
પ્રીણનાય મુકુન્દસ્ય ન વૃત્તં ન બહુજ્ઞતા ॥ ૫૧॥

ન દાનં ન તપો નેજ્યા ન શૌચં ન વ્રતાનિ ચ ।
પ્રીયતેઽમલયા ભક્ત્યા હરિરન્યદ્વિડમ્બનમ્ ॥ ૫૨॥

તતો હરૌ ભગવતિ ભક્તિં કુરુત દાનવાઃ ।
આત્મૌપમ્યેન સર્વત્ર સર્વભૂતાત્મનીશ્વરે ॥ ૫૩॥

દૈતેયા યક્ષરક્ષાંસિ સ્ત્રિયઃ શૂદ્રા વ્રજૌકસઃ ।
ખગા મૃગાઃ પાપજીવાઃ સન્તિ હ્યચ્યુતતાં ગતાઃ ॥ ૫૪॥

એતાવાનેવ લોકેઽસ્મિન્ પુંસઃ સ્વાર્થઃ પરઃ સ્મૃતઃ ।
એકાન્તભક્તિર્ગોવિન્દે યત્સર્વત્ર તદીક્ષણમ્ ॥ ૫૫॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં સપ્તમસ્કન્ધે
પ્રહ્લાદાનુચરિતે દૈત્યપુત્રાનુશાસનં નામ સપ્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ અષ્ટમોઽધ્યાયઃ - ૮ ॥

નારદ ઉવાચ
અથ દૈત્યસુતાઃ સર્વે શ્રુત્વા તદનુવર્ણિતમ્ ।
જગૃહુર્નિરવદ્યત્વાન્નૈવ ગુર્વનુશિક્ષિતમ્ ॥ ૧॥

અથાચાર્યસુતસ્તેષાં બુદ્ધિમેકાન્તસંસ્થિતામ્ ।
આલક્ષ્ય ભીતસ્ત્વરિતો રાજ્ઞ આવેદયદ્યથા ॥ ૨॥

શ્રુત્વા તદપ્રિયં દૈત્યો દુઃસહં તનયાનયમ્ ।
કોપાવેશચલદ્ગાત્રઃ પુત્રં હન્તું મનો દધે ॥ ૩॥

ક્ષિપ્ત્વા પરુષયા વાચા પ્રહ્લાદમતદર્હણમ્ ।
આહેક્ષમાણઃ પાપેન તિરશ્ચીનેન ચક્ષુષા ॥ ૪॥

પ્રશ્રયાવનતં દાન્તં બદ્ધાઞ્જલિમવસ્થિતમ્ ।
સર્પઃ પદાહત ઇવ શ્વસન્ પ્રકૃતિદારુણઃ ॥ ૫॥

હે દુર્વિનીત મન્દાત્મન્ કુલભેદકરાધમ ।
સ્તબ્ધં મચ્છાસનોદ્ધૃતં નેષ્યે ત્વાદ્ય યમક્ષયમ્ ॥ ૬॥

ક્રુદ્ધસ્ય યસ્ય કમ્પન્તે ત્રયો લોકાઃ સહેશ્વરાઃ ।
તસ્ય મેઽભીતવન્મૂઢ શાસનં કિં બલોઽત્યગાઃ ॥ ૭॥

પ્રહ્લાદ ઉવાચ
ન કેવલં મે ભવતશ્ચ રાજન્
સ વૈ બલં બલિનાં ચાપરેષામ્ ।

પરેઽવરેઽમી સ્થિરજઙ્ગમા યે
બ્રહ્માદયો યેન વશં પ્રણીતાઃ ॥ ૮॥

સ ઈશ્વરઃ કાલ ઉરુક્રમોઽસા-
વોજઃસહઃસત્ત્વબલેન્દ્રિયાત્મા ।
સ એવ વિશ્વં પરમઃ સ્વશક્તિભિઃ
સૃજત્યવત્યત્તિ ગુણત્રયેશઃ ॥ ૯॥

જહ્યાસુરં ભાવમિમં ત્વમાત્મનઃ
સમં મનો ધત્સ્વ ન સન્તિ વિદ્વિષઃ ।
ઋતેઽજિતાદાત્મન ઉત્પથસ્થિતા-
ત્તદ્ધિ હ્યનન્તસ્ય મહત્સમર્હણમ્ ॥ ૧૦॥

દસ્યૂન્ પુરા ષણ્ ન વિજિત્ય લુમ્પતો
મન્યન્ત એકે સ્વજિતા દિશો દશ ।
જિતાત્મનો જ્ઞસ્ય સમસ્ય દેહિનાં
સાધોઃ સ્વમોહપ્રભવાઃ કુતઃ પરે ॥ ૧૧॥

હિરણ્યકશિપુરુવાચ
વ્યક્તં ત્વં મર્તુકામોઽસિ યોઽતિમાત્રં વિકત્થસે ।
મુમૂર્ષૂણાં હિ મન્દાત્મન્ નનુ સ્યુર્વિપ્લવા ગિરઃ ॥ ૧૨॥

યસ્ત્વયા મન્દભાગ્યોક્તો મદન્યો જગદીશ્વરઃ ।
ક્વાસૌ યદિ સ સર્વત્ર કસ્માત્સ્તમ્ભે ન દૃશ્યતે ॥ ૧૩॥

સોઽહં વિકત્થમાનસ્ય શિરઃ કાયાદ્ધરામિ તે ।
ગોપાયેત હરિસ્ત્વાદ્ય યસ્તે શરણમીપ્સિતમ્ ॥ ૧૪॥

એવં દુરુક્તૈર્મુહુરર્દયન્ રુષા
સુતં મહાભાગવતં મહાસુરઃ ।
ખડ્ગં પ્રગૃહ્યોત્પતિતો વરાસના-
ત્સ્તમ્ભં તતાડાતિબલઃ સ્વમુષ્ટિના ॥ ૧૫॥

તદૈવ તસ્મિન્નિનદોઽતિભીષણો
બભૂવ યેનાણ્ડકટાહમસ્ફુટત્ ।
યં વૈ સ્વધિષ્ણ્યોપગતં ત્વજાદયઃ
શ્રુત્વા સ્વધામાત્યયમઙ્ગ મેનિરે ॥ ૧૬॥

સ વિક્રમન્ પુત્રવધેપ્સુરોજસા
નિશમ્ય નિર્હ્રાદમપૂર્વમદ્ભુતમ્ ।
અન્તઃસભાયાં ન દદર્શ તત્પદં
વિતત્રસુર્યેન સુરારિયૂથપાઃ ॥ ૧૭॥

સત્યં વિધાતું નિજભૃત્યભાષિતં
વ્યાપ્તિં ચ ભૂતેષ્વખિલેષુ ચાત્મનઃ ।
અદૃશ્યતાત્યદ્ભુતરૂપમુદ્વહન્
સ્તમ્ભે સભાયાં ન મૃગં ન માનુષમ્ ॥ ૧૮॥

સ સત્ત્વમેનં પરિતોઽપિ પશ્યન્
સ્તમ્ભસ્ય મધ્યાદનુ નિર્જિહાનમ્ ।
નાયં મૃગો નાપિ નરો વિચિત્ર-
મહો કિમેતન્નૃમૃગેન્દ્રરૂપમ્ ॥ ૧૯॥

મીમાંસમાનસ્ય સમુત્થિતોઽગ્રતો
નૃસિંહરૂપસ્તદલં ભયાનકમ્ ।
પ્રતપ્તચામીકરચણ્ડલોચનં
સ્ફુરત્સટાકેસરજૃમ્ભિતાનનમ્ ॥ ૨૦॥

કરાલદંષ્ટ્રં કરવાલચઞ્ચલ-
ક્ષુરાન્તજિહ્વં ભ્રુકુટીમુખોલ્બણમ્ ।
સ્તબ્ધોર્ધ્વકર્ણં ગિરિકન્દરાદ્ભુત-
વ્યાત્તાસ્યનાસં હનુભેદભીષણમ્ ॥ ૨૧॥

દિવિસ્પૃશત્કાયમદીર્ઘપીવર-
ગ્રીવોરુવક્ષઃસ્થલમલ્પમધ્યમમ્ ।
ચન્દ્રાંશુગૌરૈશ્છુરિતં તનૂરુહૈ-
ર્વિષ્વગ્ભુજાનીકશતં નખાયુધમ્ ॥ ૨૨॥

દુરાસદં સર્વનિજેતરાયુધ-
પ્રવેકવિદ્રાવિતદૈત્યદાનવમ્ ।
પ્રાયેણ મેઽયં હરિણોરુમાયિના
વધઃ સ્મૃતોઽનેન સમુદ્યતેન કિમ્ ॥ ૨૩॥

એવં બ્રુવંસ્ત્વભ્યપતદ્ગદાયુધો
નદન્ નૃસિંહં પ્રતિ દૈત્યકુઞ્જરઃ ।

અલક્ષિતોઽગ્નૌ પતિતઃ પતઙ્ગમો
યથા નૃસિંહૌજસિ સોઽસુરસ્તદા ॥ ૨૪॥

ન તદ્વિચિત્રં ખલુ સત્ત્વધામનિ
સ્વતેજસા યો નુ પુરાપિબત્તમઃ ।
તતોઽભિપદ્યાભ્યહનન્મહાસુરો
રુષા નૃસિંહં ગદયોરુવેગયા ॥ ૨૫॥

તં વિક્રમન્તં સગદં ગદાધરો
મહોરગં તાર્ક્ષ્યસુતો યથાગ્રહીત્ ।
સ તસ્ય હસ્તોત્કલિતસ્તદાસુરો
વિક્રીડતો યદ્વદહિર્ગરુત્મતઃ ॥ ૨૬॥

અસાધ્વમન્યન્ત હૃતૌકસોઽમરા
ઘનચ્છદા ભારત સર્વધિષ્ણ્યપાઃ ।
તં મન્યમાનો નિજવીર્યશઙ્કિતં
યદ્ધસ્તમુક્તો નૃહરિં મહાસુરઃ ।
પુનસ્તમાસજ્જત ખડ્ગચર્મણી
પ્રગૃહ્ય વેગેન જિતશ્રમો મૃધે ॥ ૨૭॥

તં શ્યેનવેગં શતચન્દ્રવર્ત્મભિ-
શ્ચરન્તમચ્છિદ્રમુપર્યધો હરિઃ ।
કૃત્વાટ્ટહાસં ખરમુત્સ્વનોલ્બણં
નિમીલિતાક્ષં જગૃહે મહાજવઃ ॥ ૨૮॥

વિષ્વક્સ્ફુરન્તં ગ્રહણાતુરં હરિ-
ર્વ્યાલો યથાઽઽખું કુલિશાક્ષતત્વચમ્ ।
દ્વાર્યૂર આપાત્ય દદાર લીલયા
નખૈર્યથાહિં ગરુડો મહાવિષમ્ ॥ ૨૯॥

સંરમ્ભદુષ્પ્રેક્ષ્યકરાલલોચનો
વ્યાત્તાનનાન્તં વિલિહન્ સ્વજિહ્વયા ।
અસૃગ્લવાક્તારુણકેસરાનનો
યથાન્ત્રમાલી દ્વિપહત્યયા હરિઃ ॥ ૩૦॥

નખાઙ્કુરોત્પાટિતહૃત્સરોરુહં
વિસૃજ્ય તસ્યાનુચરાનુદાયુધાન્ ।

અહન્ સમન્તાન્નખશસ્ત્રપાર્ષ્ણિભિ-
ર્દોર્દણ્ડયૂથોઽનુપથાન્ સહસ્રશઃ ॥ ૩૧॥

સટાવધૂતા જલદાઃ પરાપતન્
ગ્રહાશ્ચ તદ્દૃષ્ટિવિમુષ્ટરોચિષઃ ।
અમ્ભોધયઃ શ્વાસહતા વિચુક્ષુભુ-
ર્નિર્હ્રાદભીતા દિગિભા વિચુક્રુશુઃ ॥ ૩૨॥

દ્યૌસ્તત્સટોત્ક્ષિપ્તવિમાનસઙ્કુલા
પ્રોત્સર્પત ક્ષ્મા ચ પદાભિપીડિતા ।
શૈલાઃ સમુત્પેતુરમુષ્ય રંહસા
તત્તેજસા ખં કકુભો ન રેજિરે ॥ ૩૩॥

તતઃ સભાયામુપવિષ્ટમુત્તમે
નૃપાસને સમ્ભૃતતેજસં વિભુમ્ ।
અલક્ષિતદ્વૈરથમત્યમર્ષણં
પ્રચણ્ડવક્ત્રં ન બભાજ કશ્ચન ॥ ૩૪॥

નિશામ્ય લોકત્રયમસ્તકજ્વરં
તમાદિદૈત્યં હરિણા હતં મૃધે ।
પ્રહર્ષવેગોત્કલિતાનના મુહુઃ
પ્રસૂનવર્ષૈર્વવૃષુઃ સુરસ્ત્રિયઃ ॥ ૩૫॥

તદા વિમાનાવલિભિર્નભસ્તલં
દિદૃક્ષતાં સઙ્કુલમાસ નાકિનામ્ ।
સુરાનકા દુન્દુભયોઽથ જઘ્નિરે
ગન્ધર્વમુખ્યા નનૃતુર્જગુઃ સ્ત્રિયઃ ॥ ૩૬॥

તત્રોપવ્રજ્ય વિબુધા બ્રહ્મેન્દ્રગિરિશાદયઃ ।
ઋષયઃ પિતરઃ સિધ્દા વિદ્યાધરમહોરગાઃ ॥ ૩૭॥

મનવઃ પ્રજાનાં પતયો ગન્ધર્વાપ્સરચારણાઃ ।
યક્ષાઃ કિમ્પુરુષાસ્તાત વેતાલાઃ સિધ્દકિન્નરાઃ ॥ ૩૮॥

તે વિષ્ણુપાર્ષદાઃ સર્વે સુનન્દકુમુદાદયઃ ।
મૂર્ધ્નિ બધ્દાઞ્જલિપુટા આસીનં તીવ્રતેજસમ્ ।
ઈડિરે નરશાર્દુલં નાતિદૂરચરાઃ પૃથક્ ॥ ૩૯॥

બ્રહ્મોવાચ
નતોઽસ્મ્યનન્તાય દુરન્તશક્તયે
વિચિત્રવીર્યાય પવિત્રકર્મણે ।
વિશ્વસ્ય સર્ગસ્થિતિસંયમાન્ ગુણૈઃ
સ્વલીલયા સન્દધતેઽવ્યયાત્મને ॥ ૪૦॥

શ્રીરુદ્ર ઉવાચ
કોપકાલો યુગાન્તસ્તે હતોઽયમસુરોઽલ્પકઃ ।
તત્સુતં પાહ્યુપસૃતં ભક્તં તે ભક્તવત્સલ ॥ ૪૧॥

ઇન્દ્ર ઉવાચ
પ્રત્યાનીતાઃ પરમ ભવતા ત્રાયતા નઃ સ્વભાગા
દૈત્યાક્રાન્તં હૃદયકમલં ત્વદ્ગૃહં પ્રત્યબોધિ ।
કાલગ્રસ્તં કિયદિદમહો નાથ શુશ્રૂષતાં તે
મુક્તિસ્તેષાં ન હિ બહુમતા નારસિંહાપરૈઃ કિમ્ ॥ ૪૨॥

ઋષય ઊચુઃ
ત્વં નસ્તપઃ પરમમાત્થ યદાત્મતેજો
યેનેદમાદિપુરુષાત્મગતં સસર્જ ।
તદ્વિપ્રલુપ્તમમુનાદ્ય શરણ્યપાલ
રક્ષાગૃહીતવપુષા પુનરન્વમંસ્થાઃ ॥ ૪૩॥

પિતર ઊચુઃ
શ્રાદ્ધાનિ નોઽધિબુભુજે પ્રસભં તનૂજૈ-
ર્દત્તાનિ તીર્થસમયેઽપ્યપિબત્તિલામ્બુ ।
તસ્યોદરાન્નખવિદીર્ણવપાદ્ય આર્ચ્છ-
ત્તસ્મૈ નમો નૃહરયેઽખિલધર્મગોપ્ત્રે ॥ ૪૪॥

સિદ્ધા ઊચુઃ
યો નો ગતિં યોગસિદ્ધામસાધુ-
રહાર્ષીદ્યોગતપોબલેન ।
નાનાદર્પં તં નખૈર્નિર્દદાર
તસ્મૈ તુભ્યં પ્રણતાઃ સ્મો નૃસિંહ ॥ ૪૫॥

વિદ્યાધરા ઊચુઃ
વિદ્યાં પૃથગ્ધારણયાનુરાદ્ધાં

ન્યષેધદદ્ધો બલવીર્યદૃપ્તઃ ।
સ યેન સઙ્ખ્યે પશુવદ્ધતસ્તં
માયાનૃસિંહં પ્રણતાઃ સ્મ નિત્યમ્ ॥ ૪૬॥

નાગા ઊચુઃ
યેન પાપેન રત્નાનિ સ્ત્રીરત્નાનિ હૃતાનિ નઃ ।
તદ્વક્ષઃપાટનેનાસાં દત્તાનન્દ નમોઽસ્તુ તે ॥ ૪૭॥

મનવ ઊચુઃ
મનવો વયં તવ નિદેશકારિણો
દિતિજેન દેવ પરિભૂતસેતવઃ ।
ભવતા ખલઃ સ ઉપસંહૃતઃ પ્રભો
કરવામ તે કિમનુશાધિ કિઙ્કરાન્ ॥ ૪૮॥

પ્રજાપતય ઊચુઃ
પ્રજેશા વયં તે પરેશાભિસૃષ્ટા
ન યેન પ્રજા વૈ સૃજામો નિષિદ્ધાઃ ।
સ એષ ત્વયા ભિન્નવક્ષા નુ શેતે
જગન્મઙ્ગલં સત્ત્વમૂર્તેઽવતારઃ ॥ ૪૯॥

ગન્ધર્વા ઊચુઃ
વયં વિભો તે નટનાટ્યગાયકા
યેનાત્મસાદ્વીર્યબલૌજસા કૃતાઃ ।
સ એષ નીતો ભવતા દશામિમાં
કિમુત્પથસ્થઃ કુશલાય કલ્પતે ॥ ૫૦॥

ચારણા ઊચુઃ
હરે તવાઙ્ઘ્રિપઙ્કજં ભવાપવર્ગમાશ્રિતાઃ ।
યદેષ સાધુહૃચ્છયસ્ત્વયાસુરઃ સમાપિતઃ ॥ ૫૧॥

યક્ષા ઊચુઃ
વયમનુચરમુખ્યાઃ કર્મભિસ્તે મનોજ્ઞૈ-
સ્ત ઇહ દિતિસુતેન પ્રાપિતા વાહકત્વમ્ ।
સ તુ જનપરિતાપં તત્કૃતં જાનતા તે
નરહર ઉપનીતઃ પઞ્ચતાં પઞ્ચવિંશ ॥ ૫૨॥

કિમ્પુરુષા ઊચુઃ

વયં કિમ્પુરુષાસ્ત્વં તુ મહાપુરુષ ઈશ્વરઃ ।
અયં કુપુરુષો નષ્ટો ધિક્કૃતઃ સાધુભિર્યદા ॥ ૫૩॥

વૈતાલિકા ઊચુઃ
સભાસુ સત્રેષુ તવામલં યશો
ગીત્વા સપર્યાં મહતીં લભામહે ।
યસ્તાં વ્યનૈષીદ્ભૃશમેષ દુર્જનો
દિષ્ટ્યા હતસ્તે ભગવન્ યથાऽऽમયઃ ॥ ૫૪॥

કિન્નરા ઊચુઃ
વયમીશ કિન્નરગણાસ્તવાનુગા
દિતિજેન વિષ્ટિમમુનાનુકારિતાઃ ।
ભવતા હરે સ વૃજિનોऽવસાદિતો
નરસિંહ નાથ વિભવાય નો ભવ ॥ ૫૫॥

વિષ્ણુપાર્ષદા ઊચુઃ
અદ્યૈતદ્ધરિનરરૂપમદ્ભુતં તે
દૃષ્ટં નઃ શરણદ સર્વલોકશર્મ ।
સોऽયં તે વિધિકર ઈશ વિપ્રશપ્ત-
સ્તસ્યેદં નિધનમનુગ્રહાય વિદ્મઃ ॥ ૫૬॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં સપ્તમસ્કન્ધે
પ્રહ્લાદાનુચરિતે દૈત્યરાજવધે નરસિંહસ્તવો નામાષ્ટમોऽધ્યાયઃ ॥ ૮॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ નવમોऽધ્યાયઃ - ૯ ॥

નારદ ઉવાચ
એવં સુરાદયઃ સર્વે બ્રહ્મરુદ્રપુરઃસરાઃ ।
નોપૈતુમશકન્ મન્યુસંરમ્ભં સુદુરાસદમ્ ॥ ૧॥

સાક્ષાચ્છ્રીઃ પ્રેષિતા દેવૈર્દૃષ્ટ્વા તન્મહદદ્ભુતમ્ ।
અદૃષ્ટાશ્રુતપૂર્વત્વાત્સા નોપેયાય શઙ્કિતા ॥ ૨॥

પ્રહ્લાદં પ્રેષયામાસ બ્રહ્માવસ્થિતમન્તિકે ।
તાત પ્રશમયોપેહિ સ્વપિત્રે કુપિતં પ્રભુમ્ ॥ ૩॥

તથેતિ શનકૈ રાજન્ મહાભાગવતોઽર્ભકઃ ।
ઉપેત્ય ભુવિ કાયેન નનામ વિધૃતાઞ્જલિઃ ॥ ૪॥

સ્વપાદમૂલે પતિતં તમર્ભકં
વિલોક્ય દેવઃ કૃપયા પરિપ્લુતઃ ।
ઉત્થાપ્ય તચ્છીર્ષ્ણ્યદધાત્કરામ્બુજં
કાલાહિવિત્રસ્તધિયાં કૃતાભયમ્ ॥ ૫॥

સ તત્કરસ્પર્શધુતાખિલાશુભઃ
સપદ્યભિવ્યક્તપરાત્મદર્શનઃ ।
તત્પાદપદ્મં હૃદિ નિર્વૃતો દધૌ
હૃષ્યત્તનુઃ ક્લિન્નહૃદશ્રુલોચનઃ ॥ ૬॥

અસ્તૌષીદ્ધરિમેકાગ્રમનસા સુસમાહિતઃ ।
પ્રેમગદ્ગદયા વાચા તન્ન્યસ્તહૃદયેક્ષણઃ ॥ ૭॥

પ્રહ્લાદ ઉવાચ
બ્રહ્માદયઃ સુરગણા મુનયોઽથ સિદ્ધાઃ
સત્ત્વૈકતાનમતયો વચસાં પ્રવાહૈઃ ।
નારાધિતું પુરુગુણૈરધુનાપિ પિપ્રુઃ
કિં તોષ્ટુમર્હતિ સ મે હરિરુગ્રજાતેઃ ॥ ૮॥

મન્યે ધનાભિજનરૂપતપઃશ્રુતૌજઃ
તેજઃપ્રભાવબલપૌરુષબુદ્ધિયોગાઃ ।
નારાધનાય હિ ભવન્તિ પરસ્ય પુંસો
ભક્ત્યા તુતોષ ભગવાન્ ગજયૂથપાય ॥ ૯॥

વિપ્રાદ્દ્વિષડ્ગુણયુતાદરવિન્દનાભ-
પાદારવિન્દવિમુખાચ્છ્વપચં વરિષ્ઠમ્ ।
મન્યે તદર્પિતમનોવચનેહિતાર્થ-
પ્રાણં પુનાતિ સ કુલં ન તુ ભૂરિમાનઃ ॥ ૧૦॥

નૈવાત્મનઃ પ્રભુરયં નિજલાભપૂર્ણો

માનં જનાદવિદુષઃ કરુણો વૃણીતે ।
યદ્યજ્જનો ભગવતે વિદધીત માનં
તચ્ચાત્મને પ્રતિમુખસ્ય યથા મુખશ્રીઃ ॥ ૧૧॥

તસ્માદહં વિગતવિક્લવ ઈશ્વરસ્ય
સર્વાત્મના મહિ ગૃણામિ યથા મનીષમ્ ।
નીચોઽજયા ગુણવિસર્ગમનુપ્રવિષ્ટઃ
પૂયેત યેન હિ પુમાનનુવર્ણિતેન ॥ ૧૨॥

સર્વે હ્યમી વિધિકરાસ્તવ સત્ત્વધામ્નો
બ્રહ્માદયો વયમિવેશ ન ચોદ્વિજન્તઃ ।
ક્ષેમાય ભૂતય ઉતાત્મસુખાય ચાસ્ય
વિક્રીડિતં ભગવતો રુચિરાવતારૈઃ ॥ ૧૩॥

તદ્યચ્છ મન્યુમસુરશ્ચ હતસ્ત્વયાદ્ય
મોદેત સાધુરપિ વૃશ્ચિકસર્પહત્યા ।
લોકાશ્ચ નિર્વૃતિમિતાઃ પ્રતિયન્તિ સર્વે
રૂપં નૃસિંહ વિભયાય જનાઃ સ્મરન્તિ ॥ ૧૪॥

નાહં બિભેમ્યજિત તેઽતિભયાનકાસ્ય-
જિહ્વાર્કનેત્રભ્રુકુટીરભસોગ્રદંષ્ટ્રાત્ ।
આન્ત્રસ્રજઃક્ષતજકેસરશઙ્કુકર્ણા-
ન્નિર્હ્રાદભીતદિગિભાદરિભિન્નખાગ્રાત્ ॥ ૧૫॥

ત્રસ્તોઽસ્મ્યહં કૃપણવત્સલ દુઃસહોગ્ર-
સંસારચક્રકદનાદ્ગ્રસતાં પ્રણીતઃ ।
બદ્ધઃ સ્વકર્મભિરુશત્તમ તેઽઙ્ઘ્રિમૂલં
પ્રીતોપવર્ગશરણં હ્વયસે કદા નુ ॥ ૧૬॥

યસ્માત્પ્રિયાપ્રિયવિયોગસયોગજન્મ-
શોકાગ્નિના સકલયોનિષુ દહ્યમાનઃ ।
દુઃખૌષધં તદપિ દુઃખમતદ્ધિયાહં
ભૂમન્ ભ્રમામિ વદ મે તવ દાસ્યયોગમ્ ॥ ૧૭॥

સોઽહં પ્રિયસ્ય સુહૃદઃ પરદેવતાયા
લીલાકથાસ્તવ નૃસિંહ વિરિઞ્ચગીતાઃ ।
અઞ્જસ્તિતર્મ્યનુગૃણન્ ગુણવિપ્રમુક્તો

દુર્ગાણિ તે પદયુગાલયહંસસઙ્ગઃ ॥ ૧૮॥

બાલસ્ય નેહ શરણં પિતરૌ નૃસિંહ
નાર્તસ્ય ચાગદમુદન્વતિ મજ્જતો નૌઃ ।
તપ્તસ્ય તત્પ્રતિવિધિર્ય ઇહાઞ્જસેષ્ટ-
સ્તાવદ્વિભો તનુભૃતાં ત્વદુપેક્ષિતાનામ્ ॥ ૧૯॥

યસ્મિન્ યતો યર્હિ યેન ચ યસ્ય યસ્મા-
દ્યસ્મૈ યથા યદુત યસ્ત્વપરઃ પરો વા ।
ભાવઃ કરોતિ વિકરોતિ પૃથક્સ્વભાવઃ
સઞ્ચોદિતસ્તદખિલં ભવતઃ સ્વરૂપમ્ ॥ ૨૦॥

માયા મનઃ સૃજતિ કર્મમયં બલીયઃ
કાલેન ચોદિતગુણાનુમતેન પુંસઃ ।
છન્દોમયં યદજયાર્પિતષોડશારં
સંસારચક્રમજ કોઽતિતરેત્ત્વદન્યઃ ॥ ૨૧॥

સ ત્વં હિ નિત્યવિજિતાત્મગુણઃ સ્વધામ્ના
કાલો વશીકૃતવિસૃજ્યવિસર્ગશક્તિઃ ।
ચક્રે વિસૃષ્ટમજયેશ્વર ષોડશારે
નિષ્પીડ્યમાનમુપકર્ષ વિભો પ્રપન્નમ્ ॥ ૨૨॥

દૃષ્ટા મયા દિવિ વિભોઽખિલધિષ્ણ્યપાના-
માયુઃ શ્રિયો વિભવ ઇચ્છતિ યાન્ જનોઽયમ્ ।
યેઽસ્મત્પિતુઃ કુપિતહાસવિજૃમ્ભિતભ્રૂ-
વિસ્ફૂર્જિતેન લુલિતાઃ સ તુ તે નિરસ્તઃ ॥ ૨૩॥

તસ્માદમૂસ્તનુભૃતામહમાશિષો જ્ઞ
આયુઃ શ્રિયં વિભવમૈન્દ્રિયમાવિરિઞ્ચ્યાત્ ।
નેચ્છામિ તે વિલુલિતાનુરુવિક્રમેણ
કાલાત્મનોપનય માં નિજભૃત્યપાર્શ્વમ્ ॥ ૨૪॥

કુત્રાશિષઃ શ્રુતિસુખા મૃગતૃષ્ણિરૂપાઃ
ક્વેદં કલેવરમશેષરુજાં વિરોહઃ ।
નિર્વિદ્યતે ન તુ જનો યદપીતિ વિદ્વાન્
કામાનલં મધુલવૈઃ શમયન્ દુરાપૈઃ ॥ ૨૫॥

ક્વાહં રજઃપ્રભવ ઈશ તમોઽધિકેઽસ્મિન્
જાતઃ સુરેતરકુલે ક્વ તવાનુકમ્પા ।
ન બ્રહ્મણો ન તુ ભવસ્ય ન વૈ રમાયા
યન્મેઽર્પિતઃ શિરસિ પદ્મકરઃ પ્રસાદઃ ॥ ૨૬॥

નૈષા પરાવરમતિર્ભવતો નનુ સ્યા-
જ્જન્તોર્યથાઽઽત્મસુહૃદો જગતસ્તથાપિ ।
સંસેવયા સુરતરોરિવ તે પ્રસાદઃ
સેવાનુરૂપમુદયો ન પરાવરત્વમ્ ॥ ૨૭॥

એવં જનં નિપતિતં પ્રભવાહિકૂપે
કામાભિકામમનુ યઃ પ્રપતન્ પ્રસઙ્ગાત્ ।
કૃત્વાઽઽત્મસાત્સુરર્ષિણા ભગવન્ ગૃહીતઃ
સોઽહં કથં નુ વિસૃજે તવ ભૃત્યસેવામ્ ॥ ૨૮॥

મત્પ્રાણરક્ષણમનન્ત પિતુર્વધશ્ચ
મન્યે સ્વભૃત્યઋષિવાક્યમૃતં વિધાતુમ્ ।
ખડ્ગં પ્રગૃહ્ય યદવોચદસદ્વિધિત્સુ-
સ્ત્વામીશ્વરો મદપરોઽવતુ કં હરામિ ॥ ૨૯॥

એકસ્ત્વમેવ જગદેતમમુષ્ય યત્ત્વ-
માદ્યન્તયોઃ પૃથગવસ્યસિ મધ્યતશ્ચ ।
સૃષ્ટ્વા ગુણવ્યતિકરં નિજમાયયેદં
નાનેવ તૈરવસિતસ્તદનુપ્રવિષ્ટઃ ॥ ૩૦॥

ત્વં વા ઇદં સદસદીશ ભવાંસ્તતોઽન્યો
માયા યદાત્મપરબુદ્ધિરિયં હ્યપાર્થા ।
યદ્યસ્ય જન્મ નિધનં સ્થિતિરીક્ષણં ચ
તદ્વૈ તદેવ વસુકાલવદષ્ટિતર્વોઃ ॥ ૩૧॥

ન્યસ્યેદમાત્મનિ જગદ્વિલયામ્બુમધ્યે
શેષેઽઽત્મના નિજસુખાનુભવો નિરીહઃ ।
યોગેન મીલિતદૃગાત્મનિપીતનિદ્ર-
સ્તુર્યે સ્થિતો ન તુ તમો ન ગુણાંશ્ચ યુઙ્ક્ષે ॥ ૩૨॥

તસ્યૈવ તે વપુરિદં નિજકાલશક્ત્યા
સઞ્ચોદિતપ્રકૃતિધર્મણ આત્મગૂઢમ્ ।

અમ્ભસ્યનન્તશયનાદ્વિરમત્સમાધે-
ર્નાભેરભૂત્સ્વકણિકાવટવન્મહાબ્જમ્ ॥ ૩૩॥

તત્સમ્ભવઃ કવિરતોઽન્યદપશ્યમાન-
સ્ત્વાં બીજમાત્મનિ તતં સ્વબહિર્વિચિન્ત્ય ।
નાવિન્દદબ્દશતમપ્સુ નિમજ્જમાનો
જાતેઽઙ્કુરે કથમુ હોપલભેત બીજમ્ ॥ ૩૪॥

સ ત્વાત્મયોનિરતિવિસ્મિત આશ્રિતોઽબ્જં
કાલેન તીવ્રતપસા પરિશુદ્ધભાવઃ ।
ત્વામાત્મનીશ ભુવિ ગન્ધમિવાતિસૂક્ષ્મં
ભૂતેન્દ્રિયાશયમયે વિતતં દદર્શ ॥ ૩૫॥

એવં સહસ્રવદનાઙ્ઘ્રિશિરઃકરોરુ-
નાસાસ્યકર્ણનયનાભરણાયુધાઢ્યં
માયામયં સદુપલક્ષિતસન્નિવેશં
દૃષ્ટ્વા મહાપુરુષમાપ મુદં વિરિઞ્ચઃ ॥ ૩૬॥

તસ્મૈ ભવાન્ હયશિરસ્તનુવં હિ બિભ્રદ્-
વેદદ્રુહાવતિબલૌ મધુકૈટભાખ્યૌ ।
હત્વાઽઽનયચ્છ્રુતિગણાંસ્તુ રજસ્તમશ્ચ
સત્ત્વં તવ પ્રિયતમાં તનુમામનન્તિ ॥ ૩૭॥

ઇત્થં નૃતિર્યગૃષિદેવઝષાવતારૈ-
ર્લોકાન્ વિભાવયસિ હંસિ જગત્પ્રતીપાન્ ।
ધર્મં મહાપુરુષ પાસિ યુગાનુવૃત્તં
છન્નઃ કલૌ યદભવસ્ત્રિયુગોઽથ સ ત્વમ્ ॥ ૩૮॥

નૈતન્મનસ્તવ કથાસુ વિકુણ્ઠનાથ
સમ્પ્રીયતે દુરિતદુષ્ટમસાધુ તીવ્રમ્ ।
કામાતુરં હર્ષશોકભયૈષણાર્તં
તસ્મિન્ કથં તવ ગતિં વિમૃશામિ દીનઃ ॥ ૩૯॥

જિહ્વૈકતોઽચ્યુત વિકર્ષતિ માવિતૃપ્તા
શિશ્નોઽન્યતસ્ત્વગુદરં શ્રવણં કુતશ્ચિત્ ।
ઘ્રાણોઽન્યતશ્ચપલદૃક્ ક્વ ચ કર્મશક્તિ-
ર્બહ્વ્યઃ સપત્ન્ય ઇવ ગેહપતિં લુનન્તિ ॥ ૪૦॥

એવં સ્વકર્મપતિતં ભવવૈતરણ્યા-
મન્યોન્યજન્મમરણાશનભીતભીતમ્ ।
પશ્યન્ જનં સ્વપરવિગ્રહવૈરમૈત્રં
હન્તેતિ પારચર પીપૃહિ મૂઢમદ્ય ॥ ૪૧॥

કો ન્વત્ર તેઽખિલગુરો ભગવન્ પ્રયાસ
ઉત્તારણેઽસ્ય ભવસમ્ભવલોપહેતોઃ ।
મૂઢેષુ વૈ મહદનુગ્રહ આર્તબન્ધો
કિં તેન તે પ્રિયજનાનનુસેવતાં નઃ ॥ ૪૨॥

નૈવોદ્વિજે પર દુરત્યયવૈતરણ્યા-
સ્ત્વદ્વીર્યગાયનમહામૃતમગ્નચિત્તઃ ।
શોચે તતો વિમુખચેતસ ઇન્દ્રિયાર્થ-
માયાસુખાય ભરમુદ્વહતો વિમૂઢાન્ ॥ ૪૩॥

પ્રાયેણ દેવ મુનયઃ સ્વવિમુક્તિકામાઃ
મૌનં ચરન્તિ વિજને ન પરાર્થનિષ્ઠાઃ ।
નૈતાન્વિહાય કૃપણાન્વિમુમુક્ષ એકો
નાન્યં ત્વદસ્ય શરણં ભ્રમતોઽનુપશ્યે ॥ ૪૪॥

યન્મૈથુનાદિગૃહમેધિસુખં હિ તુચ્છં
કણ્ડૂયનેન કરયોરિવ દુઃખદુઃખમ્ ।
તૃપ્યન્તિ નેહ કૃપણા બહુદુઃખભાજઃ
કણ્ડૂતિવન્મનસિજં વિષહેત ધીરઃ ॥ ૪૫॥

મૌનવ્રતશ્રુતતપોઽધ્યયનસ્વધર્મ-
વ્યાખ્યારહોજપસમાધય આપવર્ગ્યાઃ ।
પ્રાયઃ પરં પુરુષ તે ત્વજિતેન્દ્રિયાણાં
વાર્તા ભવન્ત્યુત ન વાત્ર તુ દામ્ભિકાનામ્ ॥ ૪૬॥

રૂપે ઇમે સદસતી તવ વેદસૃષ્ટે
બીજાઙ્કુરાવિવ ન ચાન્યદરૂપકસ્ય ।
યુક્તાઃ સમક્ષમુભયત્ર વિચિન્વતે ત્વાં
યોગેન વહ્નિમિવ દારુષુ નાન્યતઃ સ્યાત્ ॥ ૪૭॥

ત્વં વાયુરગ્નિરવનિર્વિયદમ્બુમાત્રાઃ

પ્રાણેન્દ્રિયાણિ હૃદયં ચિદનુગ્રહશ્ચ ।
સર્વં ત્વમેવ સગુણો વિગુણશ્ચ ભૂમન્
નાન્યત્ત્વદસ્ત્યપિ મનોવચસા નિરુક્તમ્ ॥ ૪૮॥

નૈતે ગુણા ન ગુણિનો મહદાદયો યે
સર્વે મનઃ પ્રભૃતયઃ સહદેવમર્ત્યાઃ ।
આદ્યન્તવન્ત ઉરુગાય વિદન્તિ હિ ત્વા-
મેવં વિમૃશ્ય સુધિયો વિરમન્તિ શબ્દાત્ ॥ ૪૯॥

તત્તેર્હત્તમ નમઃ સ્તુતિકર્મપૂજાઃ
કર્મ સ્મૃતિશ્ચરણયોઃ શ્રવણં કથાયામ્ ।
સંસેવયા ત્વયિ વિનેતિ ષડઙ્ગયા કિં
ભક્તિં જનઃ પરમહંસગતૌ લભેત ॥ ૫૦॥

નારદ ઉવાચ
એતાવદ્વર્ણિતગુણો ભક્ત્યા ભક્તેન નિર્ગુણઃ ।
પ્રહ્લાદં પ્રણતં પ્રીતો યતમન્યુરભાષત ॥ ૫૧॥

શ્રીભગવાનુવાચ
પ્રહ્લાદ ભદ્ર ભદ્રં તે પ્રીતોઽહં તેઽસુરોત્તમ ।
વરં વૃણીષ્વાભિમતં કામપૂરોઽસ્મ્યહં નૃણામ્ ॥ ૫૨॥

મામપ્રીણત આયુષ્મન્ દર્શનં દુર્લભં હિ મે ।
દૃષ્ટ્વા માં ન પુનર્જન્તુરાત્માનં તપ્તુમર્હતિ ॥ ૫૩॥

પ્રીણન્તિ હ્યથ માં ધીરાઃ સર્વભાવેન સાધવઃ ।
શ્રેયસ્કામા મહાભાગ સર્વાસામાશિષાં પતિમ્ ॥ ૫૪॥

એવં પ્રલોભ્યમાનોઽપિ વરૈર્લોકપ્રલોભનૈઃ ।
એકાન્તિત્વાદ્ભગવતિ નૈચ્છત્તાનસુરોત્તમઃ ॥ ૫૫॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
સપ્તમસ્કન્ધે પ્રહ્લાદચરિતે ભગવત્સ્તવો નામ નવમોઽધ્યાયઃ ॥ ૯॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ દશમોઽધ્યાયઃ - ૧૦ ॥

નારદ ઉવાચ
ભક્તિયોગસ્ય તત્સર્વમન્તરાયતયાર્ભકઃ ।
મન્યમાનો હૃષીકેશં સ્મયમાન ઉવાચ હ ॥ ૧॥

પ્રહ્લાદ ઉવાચ
મા માં પ્રલોભયોત્પત્ત્યાઽઽસક્તઙ્કામેષુ તૈર્વરૈઃ ।
તત્સઙ્ગભીતો નિર્વિણ્ણો મુમુક્ષુસ્ત્વામુપાશ્રિતઃ ॥ ૨॥

ભૃત્યલક્ષણજિજ્ઞાસુર્ભક્તં કામેષ્વચોદયત્ ।
ભવાન્ સંસારબીજેષુ હૃદયગ્રન્થિષુ પ્રભો ॥ ૩॥

નાન્યથા તેઽખિલગુરો ઘટેત કરુણાત્મનઃ ।
યસ્ત આશિષ આશાસ્તે ન સ ભૃત્યઃ સ વૈ વણિક્ ॥ ૪॥

આશાસાનો ન વૈ ભૃત્યઃ સ્વામિન્યાશિષ આત્મનઃ ।
ન સ્વામી ભૃત્યતઃ સ્વામ્યમિચ્છન્ યો રાતિ ચાશિષઃ ॥ ૫॥

અહં ત્વકામસ્ત્વદ્ભક્તસ્ત્વં ચ સ્વામ્યનપાશ્રયઃ ।
નાન્યથેહાવયોરર્થો રાજસેવકયોરિવ ॥ ૬॥

યદિ રાસીશ મે કામાન્ વરાંસ્ત્વં વરદર્ષભ ।
કામાનાં હૃદ્યસંરોહં ભવતસ્તુ વૃણે વરમ્ ॥ ૭॥

ઇન્દ્રિયાણિ મનઃ પ્રાણ આત્મા ધર્મો ધૃતિર્મતિઃ ।
હ્રીઃ શ્રીસ્તેજઃ સ્મૃતિઃ સત્યં યસ્ય નશ્યન્તિ જન્મના ॥ ૮॥

વિમુઞ્ચતિ યદા કામાન્ માનવો મનસિ સ્થિતાન્ ।
તર્હ્યેવ પુણ્ડરીકાક્ષ ભગવત્ત્વાય કલ્પતે ॥ ૯॥

ઓં નમો ભગવતે તુભ્યં પુરુષાય મહાત્મને ।
હરયેઽદ્ભુતસિંહાય બ્રહ્મણે પરમાત્મને ॥ ૧૦॥

નૃસિંહ ઉવાચ
નૈકાન્તિનો મે મયિ જાત્વિહાશિષ
આશાસતેઽમુત્ર ચ યે ભવદ્વિધાઃ ।

અથાપિ મન્વન્તરમેતદત્ર
દૈત્યેશ્વરાણામનુભુઙ્ક્ષ્વ ભોગાન્ ॥ ૧૧॥

કથા મદીયા જુષમાણઃ પ્રિયાસ્ત્વ-
માવેશ્ય મામાત્મનિ સન્તમેકમ્ ।
સર્વેષુ ભૂતેષ્વધિયજ્ઞમીશં
યજસ્વ યોગેન ચ કર્મ હિન્વન્ ॥ ૧૨॥

ભોગેન પુણ્યં કુશલેન પાપં
કલેવરં કાલજવેન હિત્વા ।
કીર્તિં વિશુદ્ધાં સુરલોકગીતાં
વિતાય મામેષ્યસિ મુક્તબન્ધઃ ॥ ૧૩॥

ય એતત્કીર્તયેન્મહ્યં ત્વયા ગીતમિદં નરઃ ।
ત્વાં ચ માં ચ સ્મરન્ કાલે કર્મબન્ધાત્પ્રમુચ્યતે ॥ ૧૪॥

પ્રહ્લાદ ઉવાચ
વરં વરય એતત્તે વરદેશાન્મહેશ્વર ।
યદનિન્દત્પિતા મે ત્વામવિદ્વાંસ્તેજ ઐશ્વરમ્ ॥ ૧૫॥

વિદ્ધામર્ષાશયઃ સાક્ષાત્સર્વલોકગુરું પ્રભુમ્ ।
ભ્રાતૃહેતિ મૃષાદૃષ્ટિસ્ત્વદ્ભક્તે મયિ ચાઘવાન્ ॥ ૧૬॥

તસ્માત્પિતા મે પૂયેત દુરન્તાદુસ્તરાદઘાત્ ।
પૂતસ્તેઽપાઙ્ગસન્દૃષ્ટસ્તદા કૃપણવત્સલ ॥ ૧૭॥

શ્રીભગવાનુવાચ
ત્રિઃસપ્તભિઃ પિતા પૂતઃ પિતૃભિઃ સહ તેઽનઘ ।
યત્સાધોઽસ્ય ગૃહે જાતો ભવાન્ વૈ કુલપાવનઃ ॥ ૧૮॥

યત્ર યત્ર ચ મદ્ભક્તાઃ પ્રશાન્તાઃ સમદર્શિનઃ ।
સાધવઃ સમુદાચારાસ્તે પૂયન્ત્યપિ કીકટાઃ ॥ ૧૯॥

સર્વાત્મના ન હિંસન્તિ ભૂતગ્રામેષુ કિઞ્ચન ।
ઉચ્ચાવચેષુ દૈત્યેન્દ્ર મદ્ભાવેન ગતસ્પૃહાઃ ॥ ૨૦॥

ભવન્તિ પુરુષા લોકે મદ્ભક્તાસ્ત્વામનુવ્રતાઃ ।
ભવાન્ મે ખલુ ભક્તાનાં સર્વેષાં પ્રતિરૂપધૃક્ ॥ ૨૧॥

કુરુ ત્વં પ્રેતકૃત્યાનિ પિતુઃ પૂતસ્ય સર્વશઃ ।
મદઙ્ગસ્પર્શનેનાઙ્ગ લોકાન્ યાસ્યતિ સુપ્રજાઃ ॥ ૨૨॥

પિત્ર્યં ચ સ્થાનમાતિષ્ઠ યથોક્તં બ્રહ્મવાદિભિઃ ।
મય્યાવેશ્ય મનસ્તાત કુરુ કર્માણિ મત્પરઃ ॥ ૨૩॥

નારદ ઉવાચ
પ્રહ્લાદોઽપિ તથા ચક્રે પિતુર્યત્સામ્પરાયિકમ્ ।
યથાઽઽહ ભગવાન્ રાજન્નભિષિક્તો દ્વિજોત્તમૈઃ ॥ ૨૪॥

પ્રસાદસુમુખં દૃષ્ટ્વા બ્રહ્મા નરહરિં હરિમ્ ।
સ્તુત્વા વાગ્ભિઃ પવિત્રાભિઃ પ્રાહ દેવાદિભિર્વૃતઃ ॥ ૨૫॥

બ્રહ્મોવાચ
દેવદેવાખિલાધ્યક્ષ ભૂતભાવન પૂર્વજ ।
દિષ્ટ્યા તે નિહતઃ પાપો લોકસન્તાપનોઽસુરઃ ॥ ૨૬॥

યોઽસૌ લબ્ધવરો મત્તો ન વધ્યો મમ સૃષ્ટિભિઃ ।
તપોયોગબલોન્નદ્ધઃ સમસ્તનિગમાનહન્ ॥ ૨૭॥

દિષ્ટ્યાસ્ય તનયઃ સાધુર્મહાભાગવતોઽર્ભકઃ ।
ત્વયા વિમોચિતો મૃત્યોર્દિષ્ટ્યા ત્વાં સમિતોઽધુના ॥ ૨૮॥

એતદ્વપુસ્તે ભગવન્ ધ્યાયતઃ પ્રયતાત્મનઃ ।
સર્વતો ગોપ્તૃ સન્ત્રાસાન્મૃત્યોરપિ જિઘાંસતઃ ॥ ૨૯॥

નૃસિંહ ઉવાચ
મૈવં વરોઽસુરાણાં તે પ્રદેયઃ પદ્મસમ્ભવ ।
વરઃ ક્રૂરનિસર્ગાણામહીનામમૃતં યથા ॥ ૩૦॥

નારદ ઉવાચ
ઇત્યુક્ત્વા ભગવાન્ રાજંસ્તત્રૈવાન્તર્દધે હરિઃ ।
અદૃશ્યઃ સર્વભૂતાનાં પૂજિતઃ પરમેષ્ઠિના ॥ ૩૧॥

તતઃ સમ્પૂજ્ય શિરસા વવન્દે પરમેષ્ઠિનમ્ ।
ભવં પ્રજાપતીન્ દેવાન્ પ્રહ્લાદો ભગવત્કલાઃ ॥ ૩૨॥

તતઃ કાવ્યાદિભિઃ સાર્ધં મુનિભિઃ કમલાસનઃ ।
દૈત્યાનાં દાનવાનાં ચ પ્રહ્લાદમકરોત્પતિમ્ ॥ ૩૩॥

પ્રતિનન્દ્ય તતો દેવાઃ પ્રયુજ્ય પરમાશિષઃ ।
સ્વધામાનિ યયૂ રાજન્ બ્રહ્માદ્યાઃ પ્રતિપૂજિતાઃ ॥ ૩૪॥

એવં તૌ પાર્ષદૌ વિષ્ણોઃ પુત્રત્વં પ્રાપિતૌ દિતેઃ ।
હૃદિ સ્થિતેન હરિણા વૈરભાવેન તૌ હતૌ ॥ ૩૫॥

પુનશ્ચ વિપ્રશાપેન રાક્ષસૌ તૌ બભૂવતુઃ ।
કુમ્ભકર્ણદશગ્રીવૌ હતૌ તૌ રામવિક્રમૈઃ ॥ ૩૬॥

શયાનૌ યુધિ નિર્ભિન્નહૃદયૌ રામસાયકૈઃ ।
તચ્ચિત્તૌ જહતુર્દેહં યથા પ્રાક્તનજન્મનિ ॥ ૩૭॥

તાવિહાથ પુનર્જાતૌ શિશુપાલકરૂષજૌ ।
હરૌ વૈરાનુબન્ધેન પશ્યતસ્તે સમીયતુઃ ॥ ૩૮॥

એનઃ પૂર્વકૃતં યત્તદ્રાજાનઃ કૃષ્ણવૈરિણઃ ।
જહુસ્ત્વન્તે તદાત્માનઃ કીટઃ પેશસ્કૃતો યથા ॥ ૩૯॥

યથા યથા ભગવતો ભક્ત્યા પરમયાભિદા ।
નૃપાશ્ચૈદ્યાદયઃ સાત્મ્યં હરેસ્તચ્ચિન્તયા યયુઃ ॥ ૪૦॥

આખ્યાતં સર્વમેતત્તે યન્માં ત્વં પરિપૃષ્ટવાન્ ।
દમઘોષસુતાદીનાં હરેઃ સાત્મ્યમપિ દ્વિષામ્ ॥ ૪૧॥

એષા બ્રહ્મણ્યદેવસ્ય કૃષ્ણસ્ય ચ મહાત્મનઃ ।
અવતારકથા પુણ્યા વધો યત્રાદિદૈત્યયોઃ ॥ ૪૨॥

પ્રહ્લાદસ્યાનુચરિતં મહાભાગવતસ્ય ચ ।
ભક્તિર્જ્ઞાનં વિરક્તિશ્ચ યાથાત્મ્યં ચાસ્ય વૈ હરેઃ ॥ ૪૩॥

સર્ગસ્થિત્યપ્યયેશસ્ય ગુણકર્માનુવર્ણનમ્ ।
પરાવરેષાં સ્થાનાનાં કાલેન વ્યત્યયો મહાન્ ॥ ૪૪॥

ધર્મો ભાગવતાનાં ચ ભગવાન્ યેન ગમ્યતે ।
આખ્યાનેઽસ્મિન્ સમામ્નાતમાધ્યાત્મિકમશેષતઃ ॥ ૪૫॥

ય એતત્પુણ્યમાખ્યાનં વિષ્ણોર્વીર્યોપબૃંહિતમ્ ।
કીર્તયેચ્છ્રદ્ધયા શ્રુત્વા કર્મપાશૈર્વિમુચ્યતે ॥ ૪૬॥

એતદ્ય આદિપુરુષસ્ય મૃગેન્દ્રલીલાં
દૈત્યેન્દ્રયૂથપવધં પ્રયતઃ પઠેત ।

દૈત્યાત્મજસ્ય ચ સતાં પ્રવરસ્ય પુણ્યં
શ્રુત્વાનુભાવમકુતોભયમેતિ લોકમ્ ॥ ૪૭॥

યૂયં નૃલોકે બત ભૂરિભાગા
લોકં પુનાના મુનયોઽભિયન્તિ ।
યેષાં ગૃહાનાવસતીતિ સાક્ષા-
દ્ગૂઢં પરં બ્રહ્મ મનુષ્યલિઙ્ગમ્ ॥ ૪૮॥

સ વા અયં બ્રહ્મ મહદ્વિમૃગ્ય-
કૈવલ્યનિર્વાણસુખાનુભૂતિઃ ।
પ્રિયઃ સુહૃદ્વઃ ખલુ માતુલેય
આત્માર્હણીયો વિધિકૃદ્ગુરુશ્ચ ॥ ૪૯॥

ન યસ્ય સાક્ષાદ્ભવપદ્મજાદિભી
રૂપં ધિયા વસ્તુતયોપવર્ણિતમ્ ।
મૌનેન ભક્ત્યોપશમેન પૂજિતઃ
પ્રસીદતામેષ સ સાત્વતાં પતિઃ ॥ ૫૦॥

સ એષ ભગવાન્ રાજન્ વ્યતનોદ્વિહતં યશઃ ।
પુરા રુદ્રસ્ય દેવસ્ય મયેનાનન્તમાયિના ॥ ૫૧॥

રાજોવાચ
કસ્મિન્ કર્મણિ દેવસ્ય મયોઽહન્ જગદીશિતુઃ ।
યથા ચોપચિતા કીર્તિઃ કૃષ્ણેનાનેન કથ્યતામ્ ॥ ૫૨॥

નારદ ઉવાચ
નિર્જિતા અસુરા દેવૈર્યુધ્યનેનોપબૃંહિતૈઃ ।
માયિનાં પરમાચાર્યં મયં શરણમાયયુઃ ॥ ૫૩॥

સ નિર્માય પુરસ્તિસ્રો હૈમીરૌપ્યાયસીર્વિભુઃ ।
દુર્લક્ષ્યાપાયસંયોગા દુર્વિતર્ક્યપરિચ્છદાઃ ॥ ૫૪॥

તાભિસ્તેઽસુરસેનાન્યો લોકાંસ્ત્રીન્ સેશ્વરાન્નૃપ ।
સ્મરન્તો નાશયાઞ્ચક્રુઃ પૂર્વવૈરમલક્ષિતાઃ ॥ ૫૫॥

તતસ્તે સેશ્વરા લોકા ઉપાસાદ્યેશ્વરં વિભો ।
ત્રાહિ નસ્તાવકાન્ દેવ વિનષ્ટાંસ્ત્રિપુરાલયૈઃ ॥ ૫૬॥

અથાનુગૃહ્ય ભગવાન્મા ભૈષ્ટેતિ સુરાન્ વિભુઃ ।

શરં ધનુષિ સન્ધાય પુરેષ્વસ્ત્રં વ્યમુઞ્ચત ॥ ૫૭॥

તતોઽગ્નિવર્ણા ઇષવ ઉત્પેતુઃ સૂર્યમણ્ડલાત્ ।
યથા મયૂખસન્દોહા નાદૃશ્યન્ત પુરો યતઃ ॥ ૫૮॥

તૈઃ સ્પૃષ્ટા વ્યસવઃ સર્વે નિપેતુઃ સ્મ પુરૌકસઃ ।
તાનાનીય મહાયોગી મયઃ કૂપરસેઽક્ષિપત્ ॥ ૫૯॥

સિદ્ધામૃતરસસ્પૃષ્ટા વજ્રસારા મહૌજસઃ ।
ઉત્તસ્થુર્મેઘદલના વૈદ્યુતા ઇવ વહ્નયઃ ॥ ૬૦॥

વિલોક્ય ભગ્નસઙ્કલ્પં વિમનસ્કં વૃષધ્વજમ્ ।
તદાયં ભગવાન્ વિષ્ણુસ્તત્રોપાયમકલ્પયત્ ॥ ૬૧॥

વત્સ આસીત્તદા બ્રહ્મા સ્વયં વિષ્ણુરયં હિ ગૌઃ ।
પ્રવિશ્ય ત્રિપુરં કાલે રસકૂપામૃતં પપૌ ॥ ૬૨॥

તેઽસુરા હ્યપિ પશ્યન્તો ન ન્યષેધન્ વિમોહિતાઃ ।
તદ્વિજ્ઞાય મહાયોગી રસપાલાનિદં જગૌ ॥ ૬૩॥

સ્વયં વિશોકઃ શોકાર્તાન્ સ્મરન્ દૈવગતિં ચ તામ્ ।
દેવોઽસુરો નરોઽન્યો વા નેશ્વરોઽસ્તીહ કશ્ચન ॥ ૬૪॥

આત્મનોઽન્યસ્ય વા દિષ્ટં દૈવેનાપોહિતું દ્વયોઃ ।
અથાસૌ શક્તિભિઃ સ્વાભિઃ શમ્ભોઃ પ્રાધનિકં વ્યધાત્ ॥ ૬૫॥

ધર્મજ્ઞાનવિરક્ત્યૃદ્ધિતપોવિદ્યાક્રિયાદિભિઃ ।
રથં સૂતં ધ્વજં વાહાન્ ધનુર્વર્મશરાદિ યત્ ॥ ૬૬॥

સન્નદ્ધો રથમાસ્થાય શરં ધનુરુપાદદે ।
શરં ધનુષિ સન્ધાય મુહૂર્તેઽભિજિતીશ્વરઃ ॥ ૬૭॥

દદાહ તેન દુર્ભેદ્યા હરોઽથ ત્રિપુરો નૃપ ।
દિવિ દુન્દુભયો નેદુર્વિમાનશતસઙ્કુલાઃ ॥ ૬૮॥

દેવર્ષિપિતૃસિદ્ધેશા જયેતિ કુસુમોત્કરૈઃ ।
અવાકિરન્ જગુર્હૃષ્ટા નનૃતુશ્ચાપ્સરોગણાઃ ॥ ૬૯॥

એવં દગ્ધ્વા પુરસ્તિસ્રો ભગવાન્ પુરહા નૃપ ।
બ્રહ્માદિભિઃ સ્તૂયમાનઃ સ્વધામ પ્રત્યપદ્યત ॥ ૭૦॥

એવં વિધાન્યસ્ય હરેઃ સ્વમાયયા
વિડમ્બમાનસ્ય નૃલોકમાત્મનઃ ।
વીર્યાણિ ગીતાન્યૃષિભિર્જગદ્ગુરો-
ર્લોકાન્ પુનાનાન્યપરં વદામિ કિમ્ ॥ ૭૧॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
સપ્તમસ્કન્ધે યુધિષ્ઠિરનારદસંવાદે ત્રિપુરવિજયો નામ
દશમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૦॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ એકાદશોઽધ્યાયઃ - ૧૧ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
શ્રુત્વેહિતં સાધુસભાસભાજિતં
મહત્તમાગ્રણ્ય ઉરુક્રમાત્મનઃ ।
યુધિષ્ઠિરો દૈત્યપતેર્મુદા યુતઃ
પપ્રચ્છ ભૂયસ્તનયં સ્વયમ્ભુવઃ ॥ ૧॥

યુધિષ્ઠિર ઉવાચ
ભગવન્ શ્રોતુમિચ્છામિ નૃણાં ધર્મં સનાતનમ્ ।
વર્ણાશ્રમાચારયુતં યત્પુમાન્ વિન્દતે પરમ્ ॥ ૨॥

ભવાન્ પ્રજાપતેઃ સાક્ષાદાત્મજઃ પરમેષ્ઠિનઃ ।
સુતાનાં સમ્મતો બ્રહ્મંસ્તપોયોગસમાધિભિઃ ॥ ૩॥

નારાયણપરા વિપ્રા ધર્મં ગુહ્યં પરં વિદુઃ ।
કરુણાઃ સાધવઃ શાન્તાસ્ત્વદ્વિધા ન તથાપરે ॥ ૪॥

નારદ ઉવાચ
નત્વા ભગવતેઽજાય લોકાનાં ધર્મહેતવે ।
વક્ષ્યે સનાતનં ધર્મં નારાયણમુખાચ્છ્રુતમ્ ॥ ૫॥

યોઽવતીર્યાત્મનોંઽશેન દાક્ષાયણ્યાં તુ ધર્મતઃ ।
લોકાનાં સ્વસ્તયેઽધ્યાસ્તે તપો બદરિકાશ્રમે ॥ ૬॥

ધર્મમૂલં હિ ભગવાન્ સર્વવેદમયો હરિઃ ।
સ્મૃતં ચ તદ્વિદાં રાજન્ યેન ચાત્મા પ્રસીદતિ ॥ ૭॥

સત્યં દયા તપઃ શૌચં તિતિક્ષેક્ષા શમો દમઃ ।
અહિંસા બ્રહ્મચર્યં ચ ત્યાગઃ સ્વાધ્યાય આર્જવમ્ ॥ ૮॥

સન્તોષઃ સમદૃક્સેવા ગ્રામ્યેહોપરમઃ શનૈઃ ।
નૃણાં વિપર્યયેહેક્ષા મૌનમાત્મવિમર્શનમ્ ॥ ૯॥

અન્નાદ્યાદેઃ સંવિભાગો ભૂતેભ્યશ્ચ યથાર્હતઃ ।
તેષ્વાત્મદેવતાબુદ્ધિઃ સુતરાં નૃષુ પાણ્ડવ ॥ ૧૦॥

શ્રવણં કીર્તનં ચાસ્ય સ્મરણં મહતાં ગતેઃ ।
સેવેજ્યાવનતિર્દાસ્યં સખ્યમાત્મસમર્પણમ્ ॥ ૧૧॥

નૃણામયં પરો ધર્મઃ સર્વેષાં સમુદાહૃતઃ ।
ત્રિંશલ્લક્ષણવાન્ રાજન્ સર્વાત્મા યેન તુષ્યતિ ॥ ૧૨॥

સંસ્કારા યદવિચ્છિન્નાઃ સ દ્વિજોઽજો જગાદ યમ્ ।
ઇજ્યાધ્યયનદાનાનિ વિહિતાનિ દ્વિજન્મનામ્ ।
જન્મકર્માવદાતાનાં ક્રિયાશ્ચાશ્રમચોદિતાઃ ॥ ૧૩॥

વિપ્રસ્યાધ્યયનાદીનિ ષડન્યસ્યાપ્રતિગ્રહઃ ।
રાજ્ઞો વૃત્તિઃ પ્રજાગોપ્તુરવિપ્રાદ્વા કરાદિભિઃ ॥ ૧૪॥

વૈશ્યસ્તુ વાર્તાવૃત્તિશ્ચ નિત્યં બ્રહ્મકુલાનુગઃ ।
શૂદ્રસ્ય દ્વિજશુશ્રૂષા વૃત્તિશ્ચ સ્વામિનો ભવેત્ ॥ ૧૫॥

વાર્તા વિચિત્રા શાલીનયાયાવરશિલોઞ્છનમ્ ।
વિપ્રવૃત્તિશ્ચતુર્ધેયં શ્રેયસી ચોત્તરોત્તરા ॥ ૧૬॥

જઘન્યો નોત્તમાં વૃત્તિમનાપદિ ભજેન્નરઃ ।
ઋતે રાજન્યમાપત્સુ સર્વેષામપિ સર્વશઃ ॥ ૧૭॥

ઋતામૃતાભ્યાં જીવેત મૃતેન પ્રમૃતેન વા ।
સત્યાનૃતાભ્યાં જીવેત ન શ્વવૃત્ત્યા કથઞ્ચન ॥ ૧૮॥

ઋતમુઞ્છશિલં પ્રોક્તમમૃતં યદયાચિતમ્ ।
મૃતં તુ નિત્યયાચ્ઞા સ્યાત્પ્રમૃતં કર્ષણં સ્મૃતમ્ ॥ ૧૯॥

સત્યાનૃતં ચ વાણિજ્યં શ્વવૃત્તિર્નીચસેવનમ્ ।
વર્જયેત્તાં સદા વિપ્રો રાજન્યશ્ચ જુગુપ્સિતામ્ ।
સર્વવેદમયો વિપ્રઃ સર્વદેવમયો નૃપઃ ॥ ૨૦॥

શમો દમસ્તપઃ શૌચં સન્તોષઃ ક્ષાન્તિરાર્જવમ્ ।
જ્ઞાનં દયાચ્યુતાત્મત્વં સત્યં ચ બ્રહ્મલક્ષણમ્ ॥ ૨૧॥

શૌર્યં વીર્યં ધૃતિસ્તેજસ્ત્યાગ આત્મજયઃ ક્ષમા ।
બ્રહ્મણ્યતા પ્રસાદશ્ચ રક્ષા ચ ક્ષત્રલક્ષણમ્ ॥ ૨૨॥

દેવગુર્વચ્યુતે ભક્તિસ્ત્રિવર્ગપરિપોષણમ્ ।
આસ્તિક્યમુદ્યમો નિત્યં નૈપુણ્યં વૈશ્યલક્ષણમ્ ॥ ૨૩॥

શૂદ્રસ્ય સન્નતિઃ શૌચં સેવા સ્વામિન્યમાયયા ।
અમન્ત્રયજ્ઞો હ્યસ્તેયં સત્યં ગોવિપ્રરક્ષણમ્ ॥ ૨૪॥

સ્ત્રીણાં ચ પતિદેવાનાં તચ્છુશ્રૂષાનુકૂલતા ।
તદ્બન્ધુષ્વનુવૃત્તિશ્ચ નિત્યં તદ્વ્રતધારણમ્ ॥ ૨૫॥

સમ્માર્જનોપલેપાભ્યાં ગૃહમણ્ડલવર્તનૈઃ ।
સ્વયં ચ મણ્ડિતા નિત્યં પરિમૃષ્ટપરિચ્છદા ॥ ૨૬॥

કામૈરુચ્ચાવચૈઃ સાધ્વી પ્રશ્રયેણ દમેન ચ ।
વાક્યૈઃ સત્યૈઃ પ્રિયૈઃ પ્રેમ્ણા કાલે કાલે ભજેત્પતિમ્ ॥ ૨૭॥

સન્તુષ્ટાલોલુપા દક્ષા ધર્મજ્ઞા પ્રિયસત્યવાક્ ।
અપ્રમત્તા શુચિઃ સ્નિગ્ધા પતિં ત્વપતિતં ભજેત્ ॥ ૨૮॥

યા પતિં હરિભાવેન ભજેચ્છ્રીરિવ તત્પરા ।
હર્યાત્મના હરેર્લોકે પત્યા શ્રીરિવ મોદતે ॥ ૨૯॥

વૃત્તિઃ સઙ્કરજાતીનાં તત્તત્કુલકૃતા ભવેત્ ।
અચૌરાણામપાપાનામન્ત્યજાન્તેવસાયિનામ્ ॥ ૩૦॥

પ્રાયઃ સ્વભાવવિહિતો નૃણાં ધર્મો યુગે યુગે ।
વેદદૃગ્ભિઃ સ્મૃતો રાજન્ પ્રેત્ય ચેહ ચ શર્મકૃત્ ॥ ૩૧॥

વૃત્ત્યા સ્વભાવકૃતયા વર્તમાનઃ સ્વકર્મકૃત્ ।
હિત્વા સ્વભાવજં કર્મ શનૈર્નિર્ગુણતામિયાત્ ॥ ૩૨॥

ઉપ્યમાનં મુહુઃ ક્ષેત્રં સ્વયં નિર્વીર્યતામિયાત્ ।

ન કલ્પતે પુનઃ સૂત્યૈ ઉપ્તં બીજં ચ નશ્યતિ ॥ ૩૩॥

એવં કામાશયં ચિત્તં કામાનામતિસેવયા ।
વિરજ્યેત યથા રાજન્નાગ્નિવત્કામબિન્દુભિઃ ॥ ૩૪॥

યસ્ય યલ્લક્ષણં પ્રોક્તં પુંસો વર્ણાભિવ્યઞ્જકમ્ ।
યદન્યત્રાપિ દૃશ્યેત તત્તેનૈવ વિનિર્દિશેત્ ॥ ૩૫॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં સપ્તમસ્કન્ધે
યુધિષ્ઠિરનારદસંવાદે સદાચારનિર્ણયો નામૈકાદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૧॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ દ્વાદશોઽધ્યાયઃ - ૧૨ ॥

નારદ ઉવાચ
બ્રહ્મચારી ગુરુકુલે વસન્ દાન્તો ગુરોર્હિતમ્ ।
આચરન્ દાસવન્નીચો ગુરૌ સુદૃઢસૌહૃદઃ ॥ ૧॥

સાયં પ્રાતરુપાસીત ગુર્વગ્ન્યર્કસુરોત્તમાન્ ।
ઉભે સન્ધ્યે ચ યતવાગ્જપન્ બ્રહ્મ સમાહિતઃ ॥ ૨॥

છન્દાંસ્યધીયીત ગુરોરાહૂતશ્ચેત્સુયન્ત્રિતઃ ।
ઉપક્રમેઽવસાને ચ ચરણૌ શિરસા નમેત્ ॥ ૩॥

મેખલાજિનવાસાંસિ જટાદણ્ડકમણ્ડલૂન્ ।
બિભૃયાદુપવીતં ચ દર્ભપાણિર્યથોદિતમ્ ॥ ૪॥

સાયં પ્રાતશ્ચરેદ્ભૈક્ષં ગુરવે તન્નિવેદયેત્ ।
ભુઞ્જીત યદ્યનુજ્ઞાતો નો ચેદુપવસેત્ક્વચિત્ ॥ ૫॥

સુશીલો મિતભુગ્દક્ષઃ શ્રદ્દધાનો જિતેન્દ્રિયઃ ।
યાવદર્થં વ્યવહરેત્સ્ત્રીષુ સ્ત્રીનિર્જિતેષુ ચ ॥ ૬॥

વર્જયેત્પ્રમદાગાથામગૃહસ્થો બૃહદ્વ્રતઃ ।
ઇન્દ્રિયાણિ પ્રમાથીનિ હરન્ત્યપિ યતેર્મનઃ ॥ ૭॥

કેશપ્રસાધનોન્મર્દસ્નપનાભ્યઞ્જનાદિકમ્ ।
ગુરુસ્ત્રીભિર્યુવતિભિઃ કારયેન્નાત્મનો યુવા ॥ ૮॥

નન્વગ્નિઃ પ્રમદા નામ ઘૃતકુમ્ભસમઃ પુમાન્ ।
સુતામપિ રહો જહ્યાદન્યદા યાવદર્થકૃત્ ॥ ૯॥

કલ્પયિત્વાઽઽત્મના યાવદાભાસમિદમીશ્વરઃ ।
દ્વૈતં તાવન્ન વિરમેત્તતો હ્યસ્ય વિપર્યયઃ ॥ ૧૦॥

એતત્સર્વં ગૃહસ્થસ્ય સમામ્નાતં યતેરપિ ।
ગુરુવૃત્તિર્વિકલ્પેન ગૃહસ્થસ્યર્તુગામિનઃ ॥ ૧૧॥

અઞ્જનાભ્યઞ્જનોન્મર્દસ્ત્ર્યવલેખામિષં મધુ ।
સ્રગ્ગન્ધલેપાલઙ્કારાંસ્ત્યજેયુર્યે ધૃતવ્રતાઃ ॥ ૧૨॥

ઉષિત્વૈવં ગુરુકુલે દ્વિજોઽધીત્યાવબુધ્ય ચ ।
ત્રયીં સાઙ્ગોપનિષદં યાવદર્થં યથાબલમ્ ॥ ૧૩॥

દત્ત્વા વરમનુજ્ઞાતો ગુરોઃ કામં યદીશ્વરઃ ।
ગૃહં વનં વા પ્રવિશેત્પ્રવ્રજેત્તત્ર વા વસેત્ ॥ ૧૪॥

અગ્નૌ ગુરાવાત્મનિ ચ સર્વભૂતેષ્વધોક્ષજમ્ ।
ભૂતૈઃ સ્વધામભિઃ પશ્યેદપ્રવિષ્ટં પ્રવિષ્ટવત્ ॥ ૧૫॥

એવં વિધો બ્રહ્મચારી વાનપ્રસ્થો યતિર્ગૃહી ।
ચરન્ વિદિતવિજ્ઞાનઃ પરં બ્રહ્માધિગચ્છતિ ॥ ૧૬॥

વાનપ્રસ્થસ્ય વક્ષ્યામિ નિયમાન્ મુનિસમ્મતાન્ ।
યાનાતિષ્ઠન્ મુનિર્ગચ્છેદૃષિલોકમિહાઞ્જસા ॥ ૧૭॥

ન કૃષ્ટપચ્યમશ્નીયાદકૃષ્ટં ચાપ્યકાલતઃ ।
અગ્નિપક્વમથામં વા અર્કપક્વમુતાહરેત્ ॥ ૧૮॥

વન્યૈશ્ચરુપુરોડાશાન્ નિર્વપેત્કાલચોદિતાન્ ।
લબ્ધે નવે નવેઽન્નાદ્યે પુરાણં તુ પરિત્યજેત્ ॥ ૧૯॥

અગ્ન્યર્થમેવ શરણમુટજં વાદ્રિકન્દરામ્ ।
શ્રયેત હિમવાય્વગ્નિવર્ષાર્કાતપષાટ્ સ્વયમ્ ॥ ૨૦॥

કેશરોમનખશ્મશ્રુમલાનિ જટિલો દધત્ ।
કમણ્ડલ્વજિને દણ્ડવલ્કલાગ્નિપરિચ્છદાન્ ॥ ૨૧॥

ચરેદ્વને દ્વાદશાબ્દાનષ્ટૌ વા ચતુરો મુનિઃ ।
દ્વાવેકં વા યથા બુદ્ધિર્ન વિપદ્યેત કૃચ્છ્રતઃ ॥ ૨૨॥

યદાકલ્પઃ સ્વક્રિયાયાં વ્યાધિભિર્જરયાથવા ।
આન્વીક્ષિક્યાં વા વિદ્યાયાં કુર્યાદનશનાદિકમ્ ॥ ૨૩॥

આત્મન્યગ્નીન્ સમારોપ્ય સન્ન્યસ્યાહમ્મમાત્મતામ્ ।
કારણેષુ ન્યસેત્સમ્યક્ સઙ્ઘાતં તુ યથાર્હતઃ ॥ ૨૪॥

ખે ખાનિ વાયૌ નિશ્વાસાંસ્તેજસ્યૂષ્માણમાત્મવાન્ ।
અપ્સ્વસૃક્શ્લેષ્મપૂયાનિ ક્ષિતૌ શેષં યથોદ્ભવમ્ ॥ ૨૫॥

વાચમગ્નૌ સવક્તવ્યામિન્દ્રે શિલ્પં કરાવપિ ।
પદાનિ ગત્યા વયસિ રત્યોપસ્થં પ્રજાપતૌ ॥ ૨૬॥

મૃત્યૌ પાયું વિસર્ગં ચ યથાસ્થાનં વિનિર્દિશેત્ ।
દિક્ષુ શ્રોત્રં સનાદેન સ્પર્શમધ્યાત્મનિ ત્વચમ્ ॥ ૨૭॥

રૂપાણિ ચક્ષુષા રાજન્ જ્યોતિષ્યભિનિવેશયેત્ ।
અપ્સુ પ્રચેતસા જિહ્વાં ઘ્રેયૈર્ઘ્રાણં ક્ષિતૌ ન્યસેત્ ॥ ૨૮॥

મનો મનોરથૈશ્ચન્દ્રે બુદ્ધિં બોધ્યૈઃ કવૌ પરે ।
કર્માણ્યધ્યાત્મના રુદ્રે યદહમ્મમતાક્રિયા ।
સત્ત્વેન ચિત્તં ક્ષેત્રજ્ઞે ગુણૈર્વૈકારિકં પરે ॥ ૨૯॥

અપ્સુ ક્ષિતિમપો જ્યોતિષ્યદો વાયૌ નભસ્યમુમ્ ।
કૂટસ્થે તચ્ચ મહતિ તદવ્યક્તેઽક્ષરે ચ તત્ ॥ ૩૦॥

ઇત્યક્ષરતયાઽઽત્માનં ચિન્માત્રમવશેષિતમ્ ।
જ્ઞાત્વાદ્વયોઽથ વિરમેદ્દગ્ધયોનિરિવાનલઃ ॥ ૩૧॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં સપ્તમસ્કન્ધે
યુધિષ્ઠિરસંવાદે સદાચારનિર્ણયો નામ દ્વાદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૨॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ત્રયોદશોઽધ્યાયઃ - ૧૩ ॥

નારદ ઉવાચ
કલ્પસ્ત્વેવં પરિવ્રજ્ય દેહમાત્રાવશેષિતઃ ।
ગ્રામૈકરાત્રવિધિના નિરપેક્ષશ્ચરેન્મહીમ્ ॥ ૧॥

બિભૃયાદ્યદ્યસૌ વાસઃ કૌપીનાચ્છાદનં પરમ્ ।
ત્યક્તં ન દણ્ડલિઙ્ગાદેરન્યત્કિઞ્ચિદનાપદિ ॥ ૨॥

એક એવ ચરેદ્ભિક્ષુરાત્મારામોઽનપાશ્રયઃ ।
સર્વભૂતસુહૃચ્છાન્તો નારાયણપરાયણઃ ॥ ૩॥

પશ્યેદાત્મન્યદો વિશ્વં પરે સદસતોઽવ્યયે ।
આત્માનં ચ પરં બ્રહ્મ સર્વત્ર સદસન્મયે ॥ ૪॥

સુપ્તિપ્રબોધયોઃ સન્ધાવાત્મનો ગતિમાત્મદૃક્ ।
પશ્યન્ બન્ધં ચ મોક્ષં ચ માયામાત્રં ન વસ્તુતઃ ॥ ૫॥

નાભિનન્દેદ્ધ્રુવં મૃત્યુમધ્રુવં વાસ્ય જીવિતમ્ ।
કાલં પરં પ્રતીક્ષેત ભૂતાનાં પ્રભવાપ્યયમ્ ॥ ૬॥

નાસચ્છાસ્ત્રેષુ સજ્જેત નોપજીવેત જીવિકામ્ ।
વાદવાદાંસ્ત્યજેત્તર્કાન્ પક્ષં કં ચ ન સંશ્રયેત્ ॥ ૭॥

ન શિષ્યાનનુબધ્નીત ગ્રન્થાન્ નૈવાભ્યસેદ્બહૂન્ ।
ન વ્યાખ્યામુપયુઞ્જીત નારમ્ભાનારભેત્ક્વચિત્ ॥ ૮॥

ન યતેરાશ્રમઃ પ્રાયો ધર્મહેતુર્મહાત્મનઃ ।
શાન્તસ્ય સમચિત્તસ્ય બિભૃયાદુત વા ત્યજેત્ ॥ ૯॥

અવ્યક્તલિઙ્ગો વ્યક્તાર્થો મનીષ્યુન્મત્તબાલવત્ ।
કવિર્મૂકવદાત્માનં સ દૃષ્ટ્યા દર્શયેન્નૃણામ્ ॥ ૧૦॥

અત્રાપ્યુદાહરન્તીમમિતિહાસં પુરાતનમ્ ।
પ્રહ્લાદસ્ય ચ સંવાદં મુનેરાજગરસ્ય ચ ॥ ૧૧॥

તં શયાનં ધરોપસ્થે કાવેર્યાં સહ્યસાનુનિ ।
રજસ્વલૈસ્તનૂદેશૈર્નિગૂઢામલતેજસમ્ ॥ ૧૨॥

દદર્શ લોકાન્ વિચરન્ લોકતત્ત્વવિવિત્સયા ।
વૃતોઽમાત્યૈઃ કતિપયૈઃ પ્રહ્લાદો ભગવત્પ્રિયઃ ॥ ૧૩॥

કર્મણાઽઽકૃતિભિર્વાચા લિઙ્ગૈર્વર્ણાશ્રમાદિભિઃ ।
ન વિદન્તિ જના યં વૈ સોઽસાવિતિ ન વેતિ ચ ॥ ૧૪॥

તં નત્વાભ્યર્ચ્ય વિધિવત્પાદયોઃ શિરસા સ્પૃશન્ ।
વિવિત્સુરિદમપ્રાક્ષીન્મહાભાગવતોઽસુરઃ ॥ ૧૫॥

બિભર્ષિ કાયં પીવાનં સોદ્યમો ભોગવાન્ યથા ।
વિત્તં ચૈવોદ્યમવતાં ભોગો વિત્તવતામિહ ।
ભોગિનાં ખલુ દેહોઽયં પીવા ભવતિ નાન્યથા ॥ ૧૬॥

ન તે શયાનસ્ય નિરુદ્યમસ્ય
બ્રહ્મન્ નુ હાર્થો યત એવ ભોગઃ ।
અભોગિનોઽયં તવ વિપ્ર દેહઃ
પીવા યતસ્તદ્વદ નઃ ક્ષમં ચેત્ ॥ ૧૭॥

કવિઃ કલ્પો નિપુણદૃક્ ચિત્રપ્રિયકથઃ સમઃ ।
લોકસ્ય કુર્વતઃ કર્મ શેષે તદ્વીક્ષિતાપિ વા ॥ ૧૮॥

નારદ ઉવાચ
સ ઇત્થં દૈત્યપતિના પરિપૃષ્ટો મહામુનિઃ ।
સ્મયમાનસ્તમભ્યાહ તદ્વાગમૃતયન્ત્રિતઃ ॥ ૧૯॥

બ્રાહ્મણ ઉવાચ
વેદેદમસુરશ્રેષ્ઠ ભવાન્ નન્વાર્યસમ્મતઃ ।
ઈહોપરમયોર્નૃણાં પદાન્યધ્યાત્મચક્ષુષા ॥ ૨૦॥

યસ્ય નારાયણો દેવો ભગવાન્ હૃદ્ગતઃ સદા ।
ભક્ત્યા કેવલયાજ્ઞાનં ધુનોતિ ધ્વાન્તમર્કવત્ ॥ ૨૧॥

અથાપિ બ્રૂમહે પ્રશ્નાંસ્તવ રાજન્ યથાશ્રુતમ્ ।
સમ્ભાવનીયો હિ ભવાનાત્મનઃ શુદ્ધિમિચ્છતામ્ ॥ ૨૨॥

તૃષ્ણયા ભવવાહિન્યા યોગ્યૈઃ કામૈરપૂરયા ।
કર્માણિ કાર્યમાણોઽહં નાનાયોનિષુ યોજિતઃ ॥ ૨૩॥

યદૃચ્છયા લોકમિમં પ્રાપિતઃ કર્મભિર્ભ્રમન્ ।
સ્વર્ગાપવર્ગયોર્દ્વારં તિરશ્ચાં પુનરસ્ય ચ ॥ ૨૪॥

અત્રાપિ દમ્પતીનાં ચ સુખાયાન્યાપનુત્તયે ।
કર્માણિ કુર્વતાં દૃષ્ટ્વા નિવૃત્તોઽસ્મિ વિપર્યયમ્ ॥ ૨૫॥

સુખમસ્યાત્મનો રૂપં સર્વેહોપરતિસ્તનુઃ ।
મનઃસંસ્પર્શજાન્ દૃષ્ટ્વા ભોગાન્ સ્વપ્સ્યામિ સંવિશન્ ॥ ૨૬॥

ઇત્યેતદાત્મનઃ સ્વાર્થં સન્તં વિસ્મૃત્ય વૈ પુમાન્ ।
વિચિત્રામસતિ દ્વૈતે ઘોરામાપ્નોતિ સંસૃતિમ્ ॥ ૨૭॥

જલં તદુદ્ભવૈશ્છન્નં હિત્વાજ્ઞો જલકામ્યયા ।
મૃગતૃષ્ણામુપાધાવેદ્યથાન્યત્રાર્થદૃક્ સ્વતઃ ॥ ૨૮॥

દેહાદિભિર્દૈવતન્ત્રૈરાત્મનઃ સુખમીહતઃ ।
દુઃખાત્યયં ચાનીશસ્ય ક્રિયા મોઘાઃ કૃતાઃ કૃતાઃ ॥ ૨૯॥

આધ્યાત્મિકાદિભિર્દુઃખૈરવિમુક્તસ્ય કર્હિચિત્ ।
મર્ત્યસ્ય કૃચ્છ્રોપનતૈરર્થૈઃ કામૈઃ ક્રિયેત કિમ્ ॥ ૩૦॥

પશ્યામિ ધનિનાં ક્લેશં લુબ્ધાનામજિતાત્મનામ્ ।
ભયાદલબ્ધનિદ્રાણાં સર્વતોઽભિવિશઙ્કિનામ્ ॥ ૩૧॥

રાજતશ્ચૌરતઃ શત્રોઃ સ્વજનાત્પશુપક્ષિતઃ ।
અર્થિભ્યઃ કાલતઃ સ્વસ્માન્નિત્યં પ્રાણાર્થવદ્ભયમ્ ॥ ૩૨॥

શોકમોહભયક્રોધરાગક્લૈબ્યશ્રમાદયઃ ।
યન્મૂલાઃ સ્યુર્નૃણાં જહ્યાત્સ્પૃહાં પ્રાણાર્થયોર્બુધઃ ॥ ૩૩॥

મધુકારમહાસર્પૌ લોકેઽસ્મિન્ નો ગુરૂત્તમૌ ।
વૈરાગ્યં પરિતોષં ચ પ્રાપ્તા યચ્છિક્ષયા વયમ્ ॥ ૩૪॥

વિરાગઃ સર્વકામેભ્યઃ શિક્ષિતો મે મધુવ્રતાત્ ।
કૃચ્છ્રાપ્તં મધુવદ્વિત્તં હત્વાપ્યન્યો હરેત્પતિમ્ ॥ ૩૫॥

અનીહઃ પરિતુષ્ટાત્મા યદૃચ્છોપનતાદહમ્ ।
નો ચેચ્છયે બહ્વહાનિ મહાહિરિવ સત્ત્વવાન્ ॥ ૩૬॥

ક્વચિદલ્પં ક્વચિદ્ભૂરિ ભુઞ્જેઽન્નં સ્વાદ્વસ્વાદુ વા ।
ક્વચિદ્ભૂરિ ગુણોપેતં ગુણહીનમુત ક્વચિત્ ॥ ૩૭॥

શ્રદ્ધયોપહૃતં ક્વાપિ કદાચિન્માનવર્જિતમ્ ।
ભુઞ્જે ભુક્ત્વાથ કસ્મિંશ્ચિદ્દિવા નક્તં યદૃચ્છયા ॥ ૩૮॥

ક્ષૌમં દુકૂલમજિનં ચીરં વલ્કલમેવ વા ।
વસેઽન્યદપિ સમ્પ્રાપ્તં દિષ્ટભુક્ તુષ્ટધીરહમ્ ॥ ૩૯॥

ક્વચિચ્છયે ધરોપસ્થે તૃણપર્ણાશ્મભસ્મસુ ।
ક્વચિત્પ્રાસાદપર્યઙ્કે કશિપૌ વા પરેચ્છયા ॥ ૪૦॥

ક્વચિત્સ્નાતોઽનુલિપ્તાઙ્ગઃ સુવાસાઃ સ્રગ્વ્યલઙ્કૃતઃ ।
રથેભાશ્વૈશ્ચરે ક્વાપિ દિગ્વાસા ગ્રહવદ્વિભો ॥ ૪૧॥

નાહં નિન્દે ન ચ સ્તૌમિ સ્વભાવવિષમં જનમ્ ।
એતેષાં શ્રેય આશાસે ઉતૈકાત્મ્યં મહાત્મનિ ॥ ૪૨॥

વિકલ્પં જુહુયાચ્ચિત્તૌ તાં મનસ્યર્થવિભ્રમે ।
મનો વૈકારિકે હુત્વા તન્માયાયાં જુહોત્યનુ ॥ ૪૩॥

આત્માનુભૂતૌ તાં માયાં જુહુયાત્સત્યદૃઙ્મુનિઃ ।
તતો નિરીહો વિરમેત્સ્વાનુભૂત્યાઽઽત્મનિ સ્થિતઃ ॥ ૪૪॥

સ્વાત્મવૃત્તં મયેત્થં તે સુગુપ્તમપિ વર્ણિતમ્ ।
વ્યપેતં લોકશાસ્ત્રાભ્યાં ભવાન્ હિ ભગવત્પરઃ ॥ ૪૫॥

નારદ ઉવાચ
ધર્મં પારમહંસ્યં વૈ મુનેઃ શ્રુત્વાસુરેશ્વરઃ ।
પૂજયિત્વા તતઃ પ્રીત આમન્ત્ર્ય પ્રયયૌ ગૃહમ્ ॥ ૪૬॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં સપ્તમસ્કન્ધે
યુધિષ્ઠિરનારદસંવાદે યતિધર્મં નામ ત્રયોદશાધ્યાયઃ ॥ ૧૩॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ચતુર્દશોઽધ્યાયઃ - ૧૪ ॥

યુધિષ્ઠિર ઉવાચ
ગૃહસ્થ એતાં પદવીં વિધિના યેન ચાઞ્જસા ।
યાતિ દેવઋષે બ્રૂહિ માદૃશો ગૃહમૂઢધીઃ ॥ ૧॥

નારદ ઉવાચ
ગૃહેષ્વવસ્થિતો રાજન્ ક્રિયાઃ કુર્વન્ ગૃહોચિતાઃ ।
વાસુદેવાર્પણં સાક્ષાદુપાસીત મહામુનીન્ ॥ ૨॥

શૃણ્વન્ ભગવતોઽભીક્ષ્ણમવતારકથામૃતમ્ ।
શ્રદ્ધાનો યથાકાલમુપશાન્તજનાવૃતઃ ॥ ૩॥

સત્સઙ્ગાચ્છનકૈઃ સઙ્ગમાત્મજાયાત્મજાદિષુ ।
વિમુચ્યેન્મુચ્યમાનેષુ સ્વયં સ્વપ્નવદુત્થિતઃ ॥ ૪॥

યાવદર્થમુપાસીનો દેહે ગેહે ચ પણ્ડિતઃ ।
વિરક્તો રક્તવત્તત્ર નૃલોકે નરતાં ન્યસેત્ ॥ ૫॥

જ્ઞાતયઃ પિતરૌ પુત્રા ભ્રાતરઃ સુહૃદોઽપરે ।
યદ્વદન્તિ યદિચ્છન્તિ ચાનુમોદેત નિર્મમઃ ॥ ૬॥

દિવ્યં ભૌમં ચાન્તરીક્ષં વિત્તમચ્યુતનિર્મિતમ્ ।
તત્સર્વમુપયુઞ્જાન એતત્કુર્યાત્સ્વતો બુધઃ ॥ ૭॥

યાવદ્ભ્રિયેત જઠરં તાવત્સ્વત્વં હિ દેહિનામ્ ।
અધિકં યોઽભિમન્યેત સ સ્તેનો દણ્ડમર્હતિ ॥ ૮॥

મૃગોષ્ટ્રખરમર્કાખુસરીસૃપ્ખગમક્ષિકાઃ ।
આત્મનઃ પુત્રવત્પશ્યેત્તૈરેષામન્તરં કિયત્ ॥ ૯॥

ત્રિવર્ગં નાતિકૃચ્છ્રેણ ભજેત ગૃહમેધ્યપિ ।
યથાદેશં યથાકાલં યાવદ્દૈવોપપાદિતમ્ ॥ ૧૦॥

આશ્વાઘાન્તેઽવસાયિભ્યઃ કામાન્ સંવિભજેદ્યથા ।
અપ્યેકામાત્મનો દારાં નૃણાં સ્વત્વગ્રહો યતઃ ॥ ૧૧॥

જહ્યાદ્યદર્થે સ્વપ્રાણાન્ હન્યાદ્વા પિતરં ગુરુમ્ ।
તસ્યાં સ્વત્વં સ્ત્રિયાં જહ્યાદ્યસ્તેન હ્યજિતો જિતઃ ॥ ૧૨॥

કૃમિવિડ્ભસ્મનિષ્ઠાન્તં ક્વેદં તુચ્છં કલેવરમ્ ।
ક્વ તદીયરતિર્ભાર્યા ક્વાયમાત્મા નભશ્છદિઃ ॥ ૧૩॥

સિદ્ધૈર્યજ્ઞાવશિષ્ટાર્થૈઃ કલ્પયેદ્વૃત્તિમાત્મનઃ ।
શેષે સ્વત્વં ત્યજન્ પ્રાજ્ઞઃ પદવીં મહતામિયાત્ ॥ ૧૪॥

દેવાન્ ઋષીન્ નૃભૂતાનિ પિતૄનાત્માનમન્વહમ્ ।

સ્વવૃત્ત્યાગતવિત્તેન યજેત પુરુષં પૃથક્ ॥ ૧૫॥

યર્હ્યાત્મનોઽધિકારાદ્યાઃ સર્વાઃ સ્યુર્યજ્ઞસમ્પદઃ ।
વૈતાનિકેન વિધિના અગ્નિહોત્રાદિના યજેત્ ॥ ૧૬॥

ન હ્યગ્નિમુખતોયં વૈ ભગવાન્ સર્વયજ્ઞભુક્ ।
ઇજ્યેત હવિષા રાજન્ યથા વિપ્રમુખે હુતૈઃ ॥ ૧૭॥

તસ્માદ્બ્રાહ્મણદેવેષુ મર્ત્યાદિષુ યથાર્હતઃ ।
તૈસ્તૈઃ કામૈર્યજસ્વૈનં ક્ષેત્રજ્ઞં બ્રાહ્મણાનનુ ॥ ૧૮॥

કુર્યાદાપરપક્ષીયં માસિ પ્રૌષ્ઠપદે દ્વિજઃ ।
શ્રાદ્ધં પિત્રોર્યથાવિત્તં તદ્બન્ધૂનાં ચ વિત્તવાન્ ॥ ૧૯॥

અયને વિષુવે કુર્યાદ્વ્યતીપાતે દિનક્ષયે ।
ચન્દ્રાદિત્યોપરાગે ચ દ્વાદશીશ્રવણેષુ ચ ॥ ૨૦॥

તૃતીયાયાં શુક્લપક્ષે નવમ્યામથ કાર્તિકે ।
ચતસૃષ્વપ્યષ્ટકાસુ હેમન્તે શિશિરે તથા ॥ ૨૧॥

માઘે ચ સિતસપ્તમ્યાં મઘારાકાસમાગમે ।
રાકયા ચાનુમત્યા વા માસર્ક્ષાણિ યુતાન્યપિ ॥ ૨૨॥

દ્વાદશ્યામનુરાધા સ્યાચ્છ્રવણસ્તિસ્ર ઉત્તરાઃ ।
તિસૃષ્વેકાદશી વાઽઽસુ જન્મર્ક્ષશ્રોણયોગયુક્ ॥ ૨૩॥

ત એતે શ્રેયસઃ કાલા નૃણાં શ્રેયોવિવર્ધનાઃ ।
કુર્યાત્સર્વાત્મનૈતેષુ શ્રેયોઽમોઘં તદાયુષઃ ॥ ૨૪॥

એષુ સ્નાનં જપો હોમો વ્રતં દેવદ્વિજાર્ચનમ્ ।
પિતૃદેવનૃભૂતેભ્યો યદ્દત્તં તદ્ધ્યનશ્વરમ્ ॥ ૨૫॥

સંસ્કારકાલો જાયાયા અપત્યસ્યાત્મનસ્તથા ।
પ્રેતસંસ્થા મૃતાહશ્ચ કર્મણ્યભ્યુદયે નૃપ ॥ ૨૬॥

અથ દેશાન્ પ્રવક્ષ્યામિ ધર્માદિશ્રેય આવહન્ ।
સ વૈ પુણ્યતમો દેશઃ સત્પાત્રં યત્ર લભ્યતે ॥ ૨૭॥

બિમ્બં ભગવતો યત્ર સર્વમેતચ્ચરાચરમ્ ।
યત્ર હ બ્રાહ્મણકુલં તપોવિદ્યાદયાન્વિતમ્ ॥ ૨૮॥

યત્ર યત્ર હરેરર્ચા સ દેશઃ શ્રેયસાં પદમ્ ।
યત્ર ગઙ્ગાદયો નદ્યઃ પુરાણેષુ ચ વિશ્રુતાઃ ॥ ૨૯॥

સરાંસિ પુષ્કરાદીનિ ક્ષેત્રાણ્યર્હાશ્રિતાન્યુત ।
કુરુક્ષેત્રં ગયશિરઃ પ્રયાગઃ પુલહાશ્રમઃ ॥ ૩૦॥

નૈમિષં ફાલ્ગુનં સેતુઃ પ્રભાસોઽથ કુશસ્થલી ।
વારાણસી મધુપુરી પમ્પા બિન્દુસરસ્તથા ॥ ૩૧॥

નારાયણાશ્રમો નન્દા સીતારામાશ્રમાદયઃ ।
સર્વે કુલાચલા રાજન્ મહેન્દ્રમલયાદયઃ ॥ ૩૨॥

એતે પુણ્યતમા દેશા હરેરર્ચાશ્રિતાશ્ચ યે ।
એતાન્ દેશાન્ નિષેવેત શ્રેયસ્કામો હ્યભીક્ષ્ણશઃ ।
ધર્મો હ્યત્રેહિતઃ પુંસાં સહસ્રાધિફલોદયઃ ॥ ૩૩॥

પાત્રં ત્વત્ર નિરુક્તં વૈ કવિભિઃ પાત્રવિત્તમૈઃ ।
હરિરેવૈક ઉર્વીશ યન્મયં વૈ ચરાચરમ્ ॥ ૩૪॥

દેવર્ષ્યર્હત્સુ વૈ સત્સુ તત્ર બ્રહ્માત્મજાદિષુ ।
રાજન્ યદગ્રપૂજાયાં મતઃ પાત્રતયાચ્યુતઃ ॥ ૩૫॥

જીવરાશિભિરાકીર્ણ આણ્ડકોશાઙ્ઘ્રિપો મહાન્ ।
તન્મૂલત્વાદચ્યુતેજ્યા સર્વજીવાત્મતર્પણમ્ ॥ ૩૬॥

પુરાણ્યનેન સૃષ્ટાનિ નૃતિર્યગૃષિદેવતાઃ ।
શેતે જીવેન રૂપેણ પુરેષુ પુરુષો હ્યસૌ ॥ ૩૭॥

તેષ્વેષુ ભગવાન્ રાજંસ્તારતમ્યેન વર્તતે ।
તસ્માત્પાત્રં હિ પુરુષો યાવાનાત્મા યથેયતે ॥ ૩૮॥

દૃષ્ટ્વા તેષાં મિથો નૃણામવજ્ઞાનાત્મતાં નૃપ ।
ત્રેતાદિષુ હરેરર્ચા ક્રિયાયૈ કવિભિઃ કૃતા ॥ ૩૯॥

તતોઽર્ચાયાં હરિં કેચિત્સંશ્રદ્ધાય સપર્યયા ।
ઉપાસત ઉપાસ્તાપિ નાર્થદા પુરુષદ્વિષામ્ ॥ ૪૦॥

પુરુષેષ્વપિ રાજેન્દ્ર સુપાત્રં બ્રાહ્મણં વિદુઃ ।
તપસા વિદ્યયા તુષ્ટ્યા ધત્તે વેદં હરેસ્તનુમ્ ॥ ૪૧॥

નન્વસ્ય બ્રાહ્મણા રાજન્ કૃષ્ણસ્ય જગદાત્મનઃ ।

પુનન્તઃ પાદરજસા ત્રિલોકીં દૈવતં મહત્ ॥ ૪૨॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
સપ્તમસ્કન્ધે સદાચારનિર્ણયો નામ ચતુર્દશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૪॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ પઞ્ચદશોઽધ્યાયઃ - ૧૫ ॥

નારદ ઉવાચ
કર્મનિષ્ઠા દ્વિજાઃ કેચિત્તપોનિષ્ઠા નૃપાપરે ।
સ્વાધ્યાયેઽન્યે પ્રવચને યે કેચિજ્જ્ઞાનયોગયોઃ ॥ ૧॥

જ્ઞાનનિષ્ઠાય દેયાનિ કવ્યાન્યાનન્ત્યમિચ્છતા ।
દૈવે ચ તદભાવે સ્યાદિતરેભ્યો યથાર્હતઃ ॥ ૨॥

દ્વૌ દૈવે પિતૃકાર્યે ત્રીનેકૈકમુભયત્ર વા ।
ભોજયેત્સુસમૃદ્ધોઽપિ શ્રાદ્ધે કુર્યાન્ન વિસ્તરમ્ ॥ ૩॥

દેશકાલોચિતશ્રદ્ધા દ્રવ્યપાત્રાર્હણાનિ ચ ।
સમ્યગ્ભવન્તિ નૈતાનિ વિસ્તરાત્સ્વજનાર્પણાત્ ॥ ૪॥

દેશે કાલે ચ સમ્પ્રાપ્તે મુન્યન્નં હરિદૈવતમ્ ।
શ્રદ્ધયા વિધિવત્પાત્રે ન્યસ્તં કામધુગક્ષયમ્ ॥ ૫॥

દેવર્ષિપિતૃભૂતેભ્ય આત્મને સ્વજનાય ચ ।
અન્નં સંવિભજન્ પશ્યેત્સર્વં તત્પુરુષાત્મકમ્ ॥ ૬॥

ન દદ્યાદામિષં શ્રાદ્ધે ન ચાદ્યાદ્ધર્મતત્ત્વવિત્ ।
મુન્યન્નૈઃ સ્યાત્પરા પ્રીતિર્યથા ન પશુહિંસયા ॥ ૭॥

નૈતાદૃશઃ પરો ધર્મો નૃણાં સદ્ધર્મમિચ્છતામ્ ।
ન્યાસો દણ્ડસ્ય ભૂતેષુ મનોવાક્કાયજસ્ય યઃ ॥ ૮॥

એકે કર્મમયાન્ યજ્ઞાન્ જ્ઞાનિનો યજ્ઞવિત્તમાઃ ।
આત્મસંયમનેઽનીહા જુહ્વતિ જ્ઞાનદીપિતે ॥ ૯॥

દ્રવ્યયજ્ઞૈર્યક્ષ્યમાણં દૃષ્ટ્વા ભૂતાનિ બિભ્યતિ ।
એષ માકરુણો હન્યાદતજ્જ્ઞો હ્યસુતૃપ્ ધ્રુવમ્ ॥ ૧૦॥

તસ્માદ્દૈવોપપન્નેન મુન્યન્નેનાપિ ધર્મવિત્ ।
સન્તુષ્ટોઽહરહઃ કુર્યાન્નિત્યનૈમિત્તિકીઃ ક્રિયાઃ ॥ ૧૧॥

વિધર્મઃ પરધર્મશ્ચ આભાસ ઉપમા છલઃ ।
અધર્મશાખાઃ પઞ્ચેમા ધર્મજ્ઞોઽધર્મવત્ત્યજેત્ ॥ ૧૨॥

ધર્મબાધો વિધર્મઃ સ્યાત્પરધર્મોઽન્યચોદિતઃ ।
ઉપધર્મસ્તુ પાખણ્ડો દમ્ભો વા શબ્દભિચ્છલઃ ॥ ૧૩॥

યસ્ત્વિચ્છયા કૃતઃ પુમ્ભિરાભાસો હ્યાશ્રમાત્પૃથક્ ।
સ્વભાવવિહિતો ધર્મઃ કસ્ય નેષ્ટઃ પ્રશાન્તયે ॥ ૧૪॥

ધર્માર્થમપિ નેહેત યાત્રાર્થં વાધનો ધનમ્ ।
અનીહાનીહમાનસ્ય મહાહેરિવ વૃત્તિદા ॥ ૧૫॥

સન્તુષ્ટસ્ય નિરીહસ્ય સ્વાત્મારામસ્ય યત્સુખમ્ ।
કુતસ્તત્કામલોભેન ધાવતોઽર્થેહયા દિશઃ ॥ ૧૬॥

સદા સન્તુષ્ટમનસઃ સર્વાઃ સુખમયા દિશઃ ।
શર્કરાકણ્ટકાદિભ્યો યથોપાનત્પદઃ શિવમ્ ॥ ૧૭॥

સન્તુષ્ટઃ કેન વા રાજન્ન વર્તેતાપિ વારિણા ।
ઔપસ્થ્યજૈહ્વ્યકાર્પણ્યાદ્ગૃહપાલાયતે જનઃ ॥ ૧૮॥

અસન્તુષ્ટસ્ય વિપ્રસ્ય તેજો વિદ્યા તપો યશઃ ।
સ્રવન્તીન્દ્રિયલૌલ્યેન જ્ઞાનં ચૈવાવકીર્યતે ॥ ૧૯॥

કામસ્યાન્તં ચ ક્ષુત્તૃડ્ભ્યાં ક્રોધસ્યૈતત્ફલોદયાત્ ।
જનો યાતિ ન લોભસ્ય જિત્વા ભુક્ત્વા દિશો ભુવઃ ॥ ૨૦॥

પણ્ડિતા બહવો રાજન્ બહુજ્ઞાઃ સંશયચ્છિદઃ ।
સદસસ્પતયોઽપ્યેકે અસન્તોષાત્પતન્ત્યધઃ ॥ ૨૧॥

અસઙ્કલ્પાજ્જયેત્કામં ક્રોધં કામવિવર્જનાત્ ।
અર્થાનર્થેક્ષયા લોભં ભયં તત્ત્વાવમર્શનાત્ ॥ ૨૨॥

આન્વીક્ષિક્યા શોકમોહૌ દમ્ભં મહદુપાસયા ।
યોગાન્તરાયાન્ મૌનેન હિંસાં કાયાદ્યનીહયા ॥ ૨૩॥

કૃપયા ભૂતજં દુઃખં દૈવં જહ્યાત્સમાધિના ।
આત્મજં યોગવીર્યેણ નિદ્રાં સત્ત્વનિષેવયા ॥ ૨૪॥

રજસ્તમશ્ચ સત્ત્વેન સત્ત્વં ચોપશમેન ચ ।
એતત્સર્વં ગુરૌ ભક્ત્યા પુરુષો હ્યઞ્જસા જયેત્ ॥ ૨૫॥

યસ્ય સાક્ષાદ્ભગવતિ જ્ઞાનદીપપ્રદે ગુરૌ ।
મર્ત્યાસદ્ધીઃ શ્રુતં તસ્ય સર્વં કુઞ્જરશૌચવત્ ॥ ૨૬॥

એષ વૈ ભગવાન્ સાક્ષાત્પ્રધાનપુરુષેશ્વરઃ ।
યોગેશ્વરૈર્વિમૃગ્યાઙ્ઘ્રિર્લોકો યં મન્યતે નરમ્ ॥ ૨૭॥

ષડ્વર્ગસંયમૈકાન્તાઃ સર્વા નિયમચોદનાઃ ।
તદન્તા યદિ નો યોગાનાવહેયુઃ શ્રમાવહાઃ ॥ ૨૮॥

યથા વાર્તાદયો હ્યર્થા યોગસ્યાર્થં ન બિભ્રતિ ।
અનર્થાય ભવેયુસ્તે પૂર્તમિષ્ટં તથાસતઃ ॥ ૨૯॥

યશ્ચિત્તવિજયે યત્તઃ સ્યાન્નિઃસઙ્ગોઽપરિગ્રહઃ ।
એકો વિવિક્તશરણો ભિક્ષુર્ભિક્ષામિતાશનઃ ॥ ૩૦॥

દેશે શુચૌ સમે રાજન્ સંસ્થાપ્યાસનમાત્મનઃ ।
સ્થિરં સમં સુખં તસ્મિન્નાસીતર્જ્વઙ્ગ ઓમિતિ ॥ ૩૧॥

પ્રાણાપાનૌ સન્નિરુધ્યાત્પૂરકુમ્ભકરેચકૈઃ ।
યાવન્મનસ્ત્યજેત્કામાન્ સ્વનાસાગ્રનિરીક્ષણઃ ॥ ૩૨॥

યતો યતો નિઃસરતિ મનઃ કામહતં ભ્રમત્ ।
તતસ્તત ઉપાહૃત્ય હૃદિ રુન્ધ્યાચ્છનૈર્બુધઃ ॥ ૩૩॥

એવમભ્યસ્યતશ્ચિત્તં કાલેનાલ્પીયસા યતેઃ ।
અનિશં તસ્ય નિર્વાણં યાત્યનિન્ધનવહ્નિવત્ ॥ ૩૪॥

કામાદિભિરનાવિદ્ધં પ્રશાન્તાખિલવૃત્તિ યત્ ।
ચિત્તં બ્રહ્મસુખસ્પૃષ્ટં નૈવોત્તિષ્ઠેત કર્હિચિત્ ॥ ૩૫॥

યઃ પ્રવ્રજ્ય ગૃહાત્પૂર્વં ત્રિવર્ગાવપનાત્પુનઃ ।
યદિ સેવેત તાન્ ભિક્ષુઃ સ વૈ વાન્તાશ્યપત્રપઃ ॥ ૩૬॥

યૈઃ સ્વદેહઃ સ્મૃતો નાત્મા મર્ત્યો વિટ્કૃમિભસ્મસાત્ ।

ત એનમાત્મસાત્કૃત્વા શ્લાઘયન્તિ હ્યસત્તમાઃ ॥ ૩૭॥

ગૃહસ્થસ્ય ક્રિયાત્યાગો વ્રતત્યાગો વટોરપિ ।
તપસ્વિનો ગ્રામસેવા ભિક્ષોરિન્દ્રિયલોલતા ॥ ૩૮॥

આશ્રમાપસદા હ્યેતે ખલ્વાશ્રમવિડમ્બકાઃ ।
દેવમાયાવિમૂઢાંસ્તાનુપેક્ષેતાનુકમ્પયા ॥ ૩૯॥

આત્માનં ચેદ્વિજાનીયાત્પરં જ્ઞાનધુતાશયઃ ।
કિમિચ્છન્ કસ્ય વા હેતોર્દેહં પુષ્ણાતિ લમ્પટઃ ॥ ૪૦॥

આહુઃ શરીરં રથમિન્દ્રિયાણિ
હયાનભીષૂન્ મન ઇન્દ્રિયેશમ્ ।
વર્ત્માનિ માત્રા ધિષણાં ચ સૂતં
સત્ત્વં બૃહદ્બન્ધુરમીશસૃષ્ટમ્ ॥ ૪૧॥

અક્ષં દશપ્રાણમધર્મધર્મૌ
ચક્રેઽભિમાનં રથિનં ચ જીવમ્ ।
ધનુર્હિ તસ્ય પ્રણવં પઠન્તિ
શરં તુ જીવં પરમેવ લક્ષ્યમ્ ॥ ૪૨॥

રાગો દ્વેષશ્ચ લોભશ્ચ શોકમોહૌ ભયં મદઃ ।
માનોઽવમાનોઽસૂયા ચ માયા હિંસા ચ મત્સરઃ ॥ ૪૩॥

રજઃ પ્રમાદઃ ક્ષુન્નિદ્રા શત્રવસ્ત્વેવમાદયઃ ।
રજસ્તમઃપ્રકૃતયઃ સત્ત્વપ્રકૃતયઃ ક્વચિત્ ॥ ૪૪॥

યાવન્નૃકાયરથમાત્મવશોપકલ્પં
ધત્તે ગરિષ્ઠચરણાર્ચનયા નિશાતમ્,
જ્ઞાનાસિમચ્યુતબલો દધદસ્તશત્રુઃ
સ્વારાજ્યતુષ્ટ ઉપશાન્ત ઇદં વિજહ્યાત્ ॥ ૪૫॥

નોચેત્પ્રમત્તમસદિન્દ્રિયવાજિસૂતા
નીત્વોત્પથં વિષયદસ્યુષુ નિક્ષિપન્તિ,
તે દસ્યવઃ સહયસૂતમમું તમોઽન્ધે
સંસારકૂપ ઉરુમૃત્યુભયે ક્ષિપન્તિ ॥ ૪૬॥

પ્રવૃત્તં ચ નિવૃત્તં ચ દ્વિવિધં કર્મ વૈદિકમ્ ।
આવર્તતે પ્રવૃત્તેન નિવૃત્તેનાશ્નુતેઽમૃતમ્ ॥ ૪૭॥

હિંસ્રં દ્રવ્યમયં કામ્યમગ્નિહોત્રાદ્યશાન્તિદમ્ ।
દર્શશ્ચ પૂર્ણમાસશ્ચ ચાતુર્માસ્યં પશુઃ સુતઃ ॥ ૪૮॥

એતદિષ્ટં પ્રવૃત્તાખ્યં હુતં પ્રહુતમેવ ચ ।
પૂર્તં સુરાલયારામકૂપાજીવ્યાદિલક્ષણમ્ ॥ ૪૯॥

દ્રવ્યસૂક્ષ્મવિપાકશ્ચ ધૂમો રાત્રિરપક્ષયઃ ।
અયનં દક્ષિણં સોમો દર્શ ઓષધિવીરુધઃ ॥ ૫૦॥

અન્નં રેત ઇતિ ક્ષ્મેશ પિતૃયાનં પુનર્ભવઃ ।
એકૈકશ્યેનાનુપૂર્વં ભૂત્વા ભૂત્વેહ જાયતે ॥ ૫૧॥

નિષેકાદિશ્મશાનાન્તૈઃ સંસ્કારૈઃ સંસ્કૃતો દ્વિજઃ ।
ઇન્દ્રિયેષુ ક્રિયાયજ્ઞાન્ જ્ઞાનદીપેષુ જુહ્વતિ ॥ ૫૨॥

ઇન્દ્રિયાણિ મનસ્યૂર્મૌ વાચિ વૈકારિકં મનઃ ।
વાચં વર્ણસમામ્નાયે તમોઙ્કારે સ્વરે ન્યસેત્ ।
ઓઙ્કારં બિન્દૌ નાદે તં તં તુ પ્રાણે મહત્યમુમ્ ॥ ૫૩॥

અગ્નિઃ સૂર્યો દિવા પ્રાહ્ણઃ શુક્લો રાકોત્તરં સ્વરાટ્ ।
વિશ્વશ્ચ તૈજસઃ પ્રાજ્ઞસ્તુર્ય આત્મા સમન્વયાત્ ॥ ૫૪॥

દેવયાનમિદં પ્રાહુર્ભૂત્વા ભૂત્વાનુપૂર્વશઃ ।
આત્મયાજ્યુપશાન્તાત્મા હ્યાત્મસ્થો ન નિવર્તતે ॥ ૫૫॥

ય એતે પિતૃદેવાનામયને વેદનિર્મિતે ।
શાસ્ત્રેણ ચક્ષુષા વેદ જનસ્થોઽપિ ન મુહ્યતિ ॥ ૫૬॥

આદાવન્તે જનાનાં સદ્બહિરન્તઃ પરાવરમ્ ।
જ્ઞાનં જ્ઞેયં વચો વાચ્યં તમો જ્યોતિસ્ત્વયં સ્વયમ્ ॥ ૫૭॥

આબાધિતોઽપિ હ્યાભાસો યથા વસ્તુતયા સ્મૃતઃ ।
દુર્ઘટત્વાદૈન્દ્રિયકં તદ્વદર્થવિકલ્પિતમ્ ॥ ૫૮॥

ક્ષિત્યાદીનામિહાર્થાનાં છાયા ન કતમાપિ હિ ।
ન સઙ્ઘાતો વિકારોઽપિ ન પૃથઙ્ નાન્વિતો મૃષા ॥ ૫૯॥

ધાતવોઽવયવિત્વાચ્ચ તન્માત્રાવયવૈર્વિના ।
ન સ્યુર્હ્યસત્યવયવિન્યસન્નવયવોઽન્તતઃ ॥ ૬૦॥

સ્યાત્સાદૃશ્યભ્રમસ્તાવદ્વિકલ્પે સતિ વસ્તુનઃ ।
જાગ્રત્સ્વાપૌ યથા સ્વપ્ને તથા વિધિનિષેધતા ॥ ૬૧॥

ભાવાદ્વૈતં ક્રિયાદ્વૈતં દ્રવ્યાદ્વૈતં તથાऽऽત્મનઃ ।
વર્તયન્ સ્વાનુભૂત્યેહ ત્રીન્ સ્વપ્નાન્ ધુનુતે મુનિઃ ॥ ૬૨॥

કાર્યકારણવસ્ત્વૈક્યમર્શનં પટતન્તુવત્ ।
અવસ્તુત્વાદ્વિકલ્પસ્ય ભાવાદ્વૈતં તદુચ્યતે ॥ ૬૩॥

યદ્બ્રહ્મણિ પરે સાક્ષાત્સર્વકર્મસમર્પણમ્ ।
મનોવાક્તનુભિઃ પાર્થ ક્રિયાદ્વૈતં તદુચ્યતે ॥ ૬૪॥

આત્મજાયાસુતાદીનામન્યેષાં સર્વદેહિનામ્ ।
યત્સ્વાર્થકામયોરૈક્યં દ્રવ્યાદ્વૈતં તદુચ્યતે ॥ ૬૫॥

યદ્યસ્ય વાનિષિદ્ધં સ્યાદ્યેન યત્ર યતો નૃપ ।
સ તેનેહેત કાર્યાણિ નરો નાન્યૈરનાપદિ ॥ ૬૬॥

એતૈરન્યૈશ્ચ વેદોક્તૈર્વર્તમાનઃ સ્વકર્મભિઃ ।
ગૃહેऽપ્યસ્ય ગતિં યાયાદ્રાજંસ્તદ્ભક્તિભાઙ્ નરઃ ॥ ૬૭॥

યથા હિ યૂયં નૃપદેવ દુસ્ત્યજા-
દાપદ્ગણાદુત્તરતાત્મનઃ પ્રભોઃ ।
યત્પાદપઙ્કેરુહસેવયા ભવા-
નહારષીન્નિર્જિતદિગ્ગજઃ ક્રતૂન્ ॥ ૬૮॥

અહં પુરાભવં કશ્ચિદ્ગન્ધર્વ ઉપબર્હણઃ ।
નામ્નાતીતે મહાકલ્પે ગન્ધર્વાણાં સુસમ્મતઃ ॥ ૬૯॥

રૂપપેશલમાધુર્યસૌગન્ધ્યપ્રિયદર્શનઃ ।
સ્ત્રીણાં પ્રિયતમો નિત્યં મત્તઃ સ્વપુરુલમ્પટઃ ॥ ૭૦॥

એકદા દેવસત્રે તુ ગન્ધર્વાપ્સરસાં ગણાઃ ।
ઉપહૂતા વિશ્વસૃગ્ભિર્હરિગાથોપગાયને ॥ ૭૧॥

અહં ચ ગાયંસ્તદ્વિદ્વાન્ સ્ત્રીભિઃ પરિવૃતો ગતઃ ।
જ્ઞાત્વા વિશ્વસૃજસ્તન્મે હેલનં શેપુરોજસા ।
યાહિ ત્વં શૂદ્રતામાશુ નષ્ટશ્રીઃ કૃતહેલનઃ ॥ ૭૨॥

તાવદ્દાસ્યામહં જજ્ઞે તત્રાપિ બ્રહ્મવાદિનામ્ ।

શુશ્રૂષયાનુષઙ્ગેણ પ્રાપ્તોઽહં બ્રહ્મપુત્રતામ્ ॥ ૭૩॥

ધર્મસ્તે ગૃહમેધીયો વર્ણિતઃ પાપનાશનઃ ।
ગૃહસ્થો યેન પદવીમઞ્જસા ન્યાસિનામિયાત્ ॥ ૭૪॥

યૂયં નૃલોકે બત ભૂરિભાગા
લોકં પુનાના મુનયોઽભિયન્તિ ।
યેષાં ગૃહાનાવસતીતિ સાક્ષા-
દ્ગૂઢં પરં બ્રહ્મ મનુષ્યલિઙ્ગમ્ ॥ ૭૫॥

સ વા અયં બ્રહ્મ મહદ્વિમૃગ્યં
કૈવલ્યનિર્વાણસુખાનુભૂતિઃ ।
પ્રિયઃ સુહૃદ્વઃ ખલુ માતુલેય
આત્માર્હણીયો વિધિકૃદ્ગુરુશ્ચ ॥ ૭૬॥

ન યસ્ય સાક્ષાદ્ભવપદ્મજાદિભી
રૂપં ધિયા વસ્તુતયોપવર્ણિતમ્ ।
મૌનેન ભક્ત્યોપશમેન પૂજિતઃ
પ્રસીદતામેષ સ સાત્વતાં પતિઃ ॥ ૭૭॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇતિ દેવર્ષિણા પ્રોક્તં નિશમ્ય ભરતર્ષભઃ ।
પૂજયામાસ સુપ્રીતઃ કૃષ્ણં ચ પ્રેમવિહ્વલઃ ॥ ૭૮॥

કૃષ્ણપાર્થાવુપામન્ત્ર્ય પૂજિતઃ પ્રયયૌ મુનિઃ ।
શ્રુત્વા કૃષ્ણં પરં બ્રહ્મ પાર્થઃ પરમવિસ્મિતઃ ॥ ૭૯॥

ઇતિ દાક્ષાયિણીનાં તે પૃથગ્વંશા પ્રકીર્તિતાઃ ।
દેવાસુરમનુષ્યાદ્યા લોકા યત્ર ચરાચરાઃ ॥ ૮૦॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે વૈયાસક્યામષ્ટાદશસાહસ્ર્યાં
પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં સપ્તમસ્કન્ધે યુધિષ્ઠિરનારદ-
સંવાદે સદાચારનિર્ણયો નામ પઞ્ચદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૫॥

॥ ઇતિ સપ્તમસ્કન્ધઃ સમાપ્તઃ ॥

॥ ૐ તત્સત્ ॥

Proofread by PSA Easwaran

shrImadbhAgavataM - saptamaskandhaH

pdf was typeset on May 15, 2025

Please send corrections to *sanskrit@cheerful.com*